AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Bir islâhatçı
KEMAL SATIR

FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 240

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

*

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi:

Kurtul ALTUĞ

*

Neşriyatı fitlen idare eden mesul Yazı İşleri Müdürü

Süleym.a n EGE

Karikatür ;

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :

8 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları:

Santimi : 8 lira
8 renkli arka kapak: 750 lira

*

İlân işleri

Şark Reklâm

Tel: 18173 - 11898 . 19214

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221

Basıldığı tarih: 5.2.1959

Kapak resmimiz

Kemal Satır

Düşünen baş

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları,

Her geçen gün, "Türkiye için ideal kabine nasıl olmalıdır.?" anketimize gelen cevapların sayısı arttıkça artıyor. Şayet bu cevapların tasnifini günü gününe yapmasak, inanınız ki işin içinden kolay kolay çıkamayacağız. Alâka öylesine büyük.

Anketimize gelen cevaplarda bir nokta dikkatimizi çektiği için burada durumu bir kere daha tavzih etmek istiyoruz. Dikkat edilirse anket, "Türkiye için ideal kabine nasıl olmalıdır?" başlığını taşımaktadır. Anayasamıza göre. Cumhurbaşkanlarının icra organı olan kabine üzerinde bir rolü olmaması gerektiğinden, anketimizde bir de Cumhurbaşkanlığı hanesi açmadık. Anketin esprisi buradadır. Cumhurbaşkanı şu veya bu olabilir. Bu o kadar mühim değildir. Bizim bu anket sonunda aksettirmek istediğimiz, halihazırda Türkiyede bilfiil politika ile uğraşan insanlardan kurulacak ideal bir kabine nasıl olmalıdır? Yoksa, Bayar veya İnönü Cumhurbaşkanı olacağına göre bir kabine değil. Şayet Türkiyede bir ideal kabine kurulsa Bayar veya İnönüye de tıpkı diğer politikacılar gibi bu kabinede yer verilir mi, verilmez mi? Verilirse hangi bakanlık verilir?

Bu bakımdan bir takım isimleri -ben onu Cumhurbaşkanı seçerdim diye- bu kabine dışında bırakmağa lüzum yoktur. İdeal bir kabine kurulsa şu aşağıdaki bakanlık isimlerinin karşısında kimleri görmek isterdiniz? •

Başbakan	Dışişleri Bakanı	Tarım Bakanı
Başbakan Yardımcısı	Maliye Bakanı	Ulaştırma Bakanı
Devlet Bakanı	Millî Eğitim Bakanı	Çalışma Bakanı
Devlet Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Sanayi Bakanı
Adalet Bakanı	E. ve Ticaret Bakanı	Basın Tayın Bakanı
Milli Savunma Bakanı	Sağlık Bakanı	İmar Bakanı
İçişleri Bakanı	G. ve Tekel Bakanı	Koordinasyon Bakanı

Bu haftanın en mühim hâdiselerinden biri, Eisenhower'in şahsi temsilcisi Mc Ghee'nin memleketimizi ziyaretidir. Mc Ghee'nin bu ziyaretini sadece İktisadî ve askeri yardımlara bağlamak, hâdiselere pek üstün körü bir şekilde bakmak olur. Mc Ghee'nin bu ziyaretinde daha başka sebepler de aramak lâzımdır. Türkiyedeki Amerikan Büyük Elçiliği ve Amerikan kolonisi son zamanlarda dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiyede de Amerikaya karşı bir antipati doğmasından endişelenmektedirler. Bu bakımdan Amerikaya verilen raporlarda bu husus ısrarla zikredilmektedir. İşte Mc Ghee'nin memleketimizi ziyaret, sebeplerinden biri de budur. Ancak son zamanlarda Amerikan hükümetine -milletine değil- karşı dünyanın hemen her tarafında duyulmağa başlanan antipatinin sebeplerini hayli derinlerde aramak lâzımdır. Amerikan resmi makamlarının dünyanın muhtelif yerlerindeki muhtelif hükümetlere karşı takındıkları tavırda zaman zaman Jefferson idealizminden uzaklaşmaları. Amerikan asker ve personelinin bulundukları memleket halklarına karşı takındıkları tavır, -bayrak yırtmalar, sarhoşluklar, rezaletler ve sarkıntılıklar-, mahallî adalet mekanizmaları yerine bunlarla Amerikan mahkemelerinin uğraşması şeklinde bir takım imtiyazlar tanınması yolundaki gayretler bu antipatiyi doğurmaktadır. İşte dünyanın pek çok köşesinde görülen bu antipatinin ufak da olsa bazı tezahürlerini 'görmek, -hiç ummadıkları bir yerde- Amerikalıları endişelendirmektedir. Mc Ghee ve Amiral Radford'un memleketimizi ziyaretini biraz da bu zaviyeden gözden geçirmek gerekmektedir.

Yaz ortalarında seçimlere gildileceği -ara seçimleri veya belediye seçimleri- haberi bu haftanın en enteresan haberidir. Gerek D. P., gerek C. H. P. son günlerde tam ve kesif bîr seçim hazırlığı içindedirler. Bu hazırlığın emarelerinden biri de İnönü de dahil hemen bütün C. H. P. İllerin Mayıs başında yurtta geniş bir seçim turnesine çıkmak için hazırlığa başlamalarıdır.'

Saygılarımızla
AKİS

Seçimler

İç bir limonata!

Bu haftanın ilk günlerinde bilhassa siyasilerin müdavimi oldukları Ankara Palas v.s. gibi yerlerde sık sık görülen bir arkadaşlar grupu kıyafetleri ve konuşmaları ile büyük bir merak ve alâka uyandırdı. Ahbapların aralarındaki "Yahu Cafer ağa, sen bu karda kışta ta Vandan buralara bir limonata içmek için mi geldin" yolundaki latifelerden heyetin Vandan geldiği anlaşılıyordu. Ama Ankarada neyle meşgul olduklarını bilen pek azdı. Heyet, 1957 seçimlerinden mağlûp çıkan D. P. Van adayları ile D. P. Van teşkilâtı Heri gelenleri ve civarın oüyük aşiret ağalarından müteşekkildi. Ankarada bulunmalarının sebebi ise, D. P. yüksek çevrelerinden yapılan bir davetti. Bilindiği gibi Van, münhal milletvekilliği bulunan ve kanuna göre ara seçimi yapılması gereken 15 vilâyetten biriydi. Anlaşılan iktidar ileri gelenleri bu sene ara seçimlerini yapmak ve her sene Mecliste Muhalefetin sert tenkidlerine maruz kalan ara seçimlerini, geri bırakma teamülünden ayrılmak kararındaydılar. Bu kararın tatbiki için kollar sıvanmış, çalışma ve hazırlıklara başlanmıştır. Bazı D. P. 'milletvekillerinin kulağına ara seçimlerinin yapılacağı fısıldanmış, kendilerine vazifeler verilmiştir. Ankaraya getirilen Van heyeti, bu çalışmalardan sadece biridir. Biribirini takip eden kabine ve Genel İdare Kurulu toplantıları, bizzat Men deresin teşkilâttaki hizipçiliği önleme teşebbüsleri, Vatan Cephesini takviye için girişilen her nevi teşebbüs İktidarın ara seçimi hazırlıkları meyanındadır. Hattâ düne kadar başına Olympos dağının bütün şimşekleri yağdırılan "muhalefet uşağı" gazetecilere güler yüz gösterilmesi, ancak bu perspektif içinde, bir tezat olmaktan çıkmaktadır. Sertlik, biraz daha sertlik sloganıyla emzirilen D. P. grupu, şimdi hem yaylacıların, hem Genel İdare Kurulu taraf tartarının reyleriyle başkanlığa seçilen ve yaylacıları hayal kırıklığına uğratan Atıf Benderlioğlunun müşfik kucağında avutulmaktadır.C . H. P. nin Kurultay dolayısiyle yurt gezilerine ara vermesi, Vatan Cephesine 500 bin -bazılarına göre 232 bin- tiye kaydedilmesi D.P. Grupunda rahaveti artırmaktadır. Bu rahavet, nikbin demokratlarda grupta tesanüt havası teessüs etmiş intibaını uyandırmaktadır. Yer yer yapılan muhtar seçimlerinde ve Zaferin birinci sayfasında bildirildiği gibi Mersin Tüccar Kulübü idare heyeti seçiminde kazanılan "zafer" terle beslenmesi imkânsız, .muazzam Vatan Cephesi operasyonunun bir ara seçimi, muvaffakiyetiyle taçlandırılması ve yeni oephenin Önüne gelenin

Adnan Menderes
İsviçreye gider iken...

sırtını yere vuran yaman bir pehlivan olduğunun dosta düşmana duyurulmasına ihtiyaç hissedilmektedir. D. P. ileri gelenleri umumi, seçimlerden çok farklı şartlar altında cereyan edecek olan ve İktidarda olmanın kazanma şansında büyük rol oynadığı ara seçimlerinden D. P. nin yüz akı ile çıkacağını zannetmektedirler. Hakikaten ara seçimlerinde muvaffakiyet, D. P. ye "İşte gördünüz ya, millet sizi değil bizi istiyor" kalkanı arkasına kaçıp -hiç değilse bir müddet için- rahat nefes almak ve daha serbest hareket etmek fırsatını kazandıracaktır. Ara seçimlerinde İktidarın uğrayacağı bir muvaffakiyetsizlik ise, D. P. Mecliste büyük bir ekseriyetle temsil edildiği için. 'bir mâna ifade etmekten -psikolojik saha hariç, uzak kalacaktır. Ayrıca bunun Muhalefet ve Basın hakkında yeni tedbirler alınmasını kolaylaştırmak, gibi ehemmiyeti ihmal edilemiyecek faydaları olacaktır. Ama D. P. ileri gelenleri Ağustosta, bilemedin!* Eylülde yapılacak ara seçimlerine kazanacaklarına kani olmadan girmeyi elbette arzu etmiyeceklerdir.

Seçim bombaları

D. P. ara seçimlerine millete hazırladığı bazı hediyelerle girecektir. Basın suçlarının affı, ispat hakkinin tanınması -yalan haberin cezası arttırılarak-, seçim arifesinde alınacak bir dış yardım, memur ve emeklilerin maaşlarına yapılan zam, Milli Korunma Kanununun kaldırılması ve bol ithalâtla piyasada yaratılacak geçici bir ferahlık bu hediyeler arasında yer alacaktır. D. P. bu hediyelerle Muhalefetin propaganda malzemesi stoklarını zaafa uğratacağını ummaktadır. Gazetecilere şirin görünme gayreti de böyle bir hesabın neticesidir. Ama hafızası sanıldığı kadar zayıf olmıyan gazetecilerin D. P. nin seçim kampanyasını desteklemede ne dereceye kadar hararetli davranacağım şimdiden bilmek o kadar zor değildir. Propaganda imkân ve vasıtaları bakımından -başta radyo- pek zengin olan D. P. nin bu vesile ile içinde bir "öksüzlük hissi" duymaktan başka kaybı olmıyacaktır.

Ara seçimlerine doğru gidilmesi karşısında C. H. P. de boş durma-

ARA SEÇİMİ YAPILMASI GEREKEN İLLERİN DURUMU

Seçim yapılacak iller	Münhal milletvekili sayısı	Bu illerde 1954 - 1957 devresinde İki partinin nisbi kuvvetlerinde vuku bulan değişmeler C. H. P,	D. P.	İki parti arasında 95' de mevcut nisbî fark
Ankara	5	+ 16	— 26	4- 8,48
İstanbul	2	4- 15	— 18	— 11,06 •
Aydın		4- 8	— 6	— 25.52
Bursa		— 5	— 8	— 29,13
Kocaeli		4- 19	— 16	— 11.48
Kırklareli		4- 8	— 15	— 14.38
Afyon		4- 13	— 17	— 18.21
Yozgat		— 3	— 27	— 11.1|
Edirne		4- 7	— 13	— 15,97
Van		4- 61	— 34	+ 14.76

Meclis Çalışmaları

Prof. Fethi ÇELİKBAŞ

C. H. P. 14. Kurultayı, memleketin D. P. iktidarı devrinde içine sürüklendiği rejim buhranından kurtulması ve yurdumuzda batılı anlamında demokratik bir idarenin kurulması için, iktidara geçince, nasıl bir yol takip edeceğini belirtti. Ve "İlk hedefler beyannamesi" adını taşıyan bir vesikada, rejim meselelerimiz ve hal çarelerinin neler olduğunu, ana hatlarıyla, umumi efkârımıza açıkladı. C. H. P. nin milletimize açık taahhüdünü teşkil eden bu tarihi vesikada geçirdiğimiz, sayanı ibret tecrübelerden faydalanılarak. Meclis çalışmalarıyla ilgili, mühim esaslara da yer verilmiş bulunulmaktadır. Filhakika, beyannamenin bir yerinde aynen şöyle denmektedir:

"Meclis İçtüzüğü millî murakabenin icaplarına göre değiştirilerek Meclis Riyaset Divanının tarafsızlığı sağlanacak, Mecliste temsil edilen siyasi partilerin hakları vuzuha kavuşturulacak, milletvekillerinin söz hürriyeti ve dokunulmazlığı, soru, gensoru, Meclis soruşturması gibi müesseselere gerçek hüviyetleri kazandırılacaktır."

Temsilî demokrasilerde parlamentolar, hiç şüphesiz siyasi mücadelenin en koyu olarak cereyan ettiği yerler olmak lâzımdır. Demokrasinin var olduğu memleketlerde de, esasen bu böyledir. Çünkü, normal olan budur. Anayasamızın, bu kaideye dayanan 4 üncü maddesinde: "Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegâne ve hakiki mümessili olup millet namına hakkı hâkimiyeti istimal eder." denmiştir. Muvafık, muhalif veya müstakil parlâmento grupları ve milletvekilleri kendi takdir ölçülerine göre lüzumlu buldukları her meseleyi Meclise getirip konuşabildikleri ve Mecliste konuşulan her mevzuda fikir ve mütalâalarını serbestçe serdedip savunabildikleri takdirde, Meclis dışında siyasi faaliyetler asgari hadler dahiline inebilmektedir. Esasen alenî olan Meclis müzakereleri, çeşitli temayülde gazeteler vasıtasıyla da, umumi efkâra aksettirilince, parlâmento siyasi mücadelelerin mihrakı olmak vasfını kazanır. Böylece, millet hayatında, tek taraflı, kısır, verimsiz ve çok kere de seviyesiz ve mesuliyet duygusundan uzak meydan konuşmaları yerine çok taraflı, feyizli ve verimli parlâmento müzakereleri yer almağa başlar.

Türkiye, çok partili hayata girdikten sonra, D. P. idarecileri, parlamenter rejime ünsiyet peyda edemedikleri için, Meclis çalışmalarına itibar ve iltifat etmemişlerdir. Demagojik bir üslûp içinde, her defasında hitap ettikleri toplulukların nabzına göre şerbet vermek suretiyle sokaklarda ve meydanlarda siyaset yapmağı kısa yoldan iktidara gelmek maksadına uygun bulmuşlardır. D. P. liderlerinin rejim dâvası ve hayat pahalılığı ve geçim darlığı mevzuunda hâlâ bocalamadan nefislerini kurtaramamaları ve Meclis müzakerelerine bir türlü kendilerini alıştıramamalarının bir sebebi de budur. D. P. kurucuları ve idarecilerinin muhalefette iken benimseyip hâlâ terkedemedikleri hareket tarzının neticesinde, Meclis çalışmalarının faydasını takdir edemiyerek, memleket dâvalarım hâlâ umumi meydanlarda konuşmak temayülleri, kendileri için olduğu kadar, milletimiz için de bir talihsizlik olmuştur. Demokratik rejimde olduğu kadar, maalesef Meclis çalışmalarında da pek çok gerilemiş olduğumuz bugün vatandaşın nazarından kaçmıyan bir gerçektir.

1957 seçimlerinden sonra Meclis İçtüzüğünde yapılan tâdiller ve bu tâdillere muvazi olarak Meclis Riyaset Divanının tüzük tatbikatı karşısında, mebusların Mecliste vazife yapmaları geniş ölçüde güçleşmiş ve bazı hallerde de imkânsızlaşmıştır. Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve hükümetin bu kanunu tatbik ediş şeklinin muhalif mebusların Meclis dışında vazife görmeleri keyfiyetini, nasıl bir baht ve talih oyunu haline getirdiği ise; artık, herkesçe öğrenilmiştir.

Meclis çalışmalarında manzara şudur:/ Bir mesele hakkında umumi müzakere açmak esasen usûl olmamıştır. Bundan başka artık. Meclis tahkikatına ait takrirler, Riyaset Divanınca gündeme alınmaz olmuş, 1950 den beri Mecliste bir kerecik olsun, gensoru acılamamış ve milletvekillerince verilen soruların cevaplandırılması, ilgili vekillerin takdirine bırakıldıktan başka, bugün için, ancak 9 - 10 ay sonra gündeme alınarak cevaplandırılır olmuştur. Meclise verilen sualler çoğaldıkça, cevap verilmesi için geçecek zamanın uzaması da artık tabii bulunmuştur. Kısacası, kuruluşu sırasında ve mazisinde hararetli ve milletimiz için de oldukça verimli müzakerelere sahne olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, artık, İçtüzükte, 1957 seçimlerinden sonra Anayasamızın sarih metnine ve hele bilhassa mânası ve ruhuna aykırı olarak yapılan tâdiller ve buna uydurulan tatbikattan sonra, mebusların lâyıkı veçhile vazife yapabilmeleri çok zorlaşmış, bazı hallerde de imkânsız hale sokulmuştur. İşte, bütün bu mülâhazalar İledir ki, C. H. P. 14. üncü Kurultayında, azanın ittifakıyla kabul olunan "İlk hedefler beyannamesi" nde Meclis çalışmalarıyla ilgili olarak derpiş edilen esaslar gerçekleştirildiğinde, demokratik rejimimizde çok ileri bir adım atılmış olacaktır. Bu suretledir ki, memleketimizde, parlâmento rejimi gelişecek, halk için, vatandaş için, elle tutulur, gözle görülür müsbet neticeler sağlanma yolu açılmış bulunacaktır. Milletimizin her türlü dert ve şikâyetleri Meclise getirilerek, umumi efkârımız önünde, enine boyuna müzakere olunacak, tedbir ve çareleri bulunabilecektir. Muvaffak olamıyan hükümetler ve vekiller düşecek, yerlerini, muvaffak olacakları tahmin olan heyetler ve şahıslar alacakta*. Milletimiz de demokrasinin tadını, ancak o zaman, tadacaktır.

maktadır. -Nitekim Mayısta, başta İnönü olmak üzere bütün C. H. P. ileri gelenleri bir program dahilinde Anadoluyu gezmeğe hazırlanmaktadır- iktisadî sıkıntılar, hayat pahalılığı ve partizan idareden memnuniyetsizlik, Güçbirliği havası C. H. P. nin seçim mücadelesindeki kuvvetimi arttıran unsurlardır. Halkın gittikçe büyüyen teveccühüne muvazi olarak C. H. P. nin aklığı oy sayısı da artmaktadır. Nitekim C. H. P. 1957 de, 1954 e nazaran nisbî kuvvetini hızla arttırmış; D. P. ise istisnasız her yerde büyük Ur hızla gerilemiştir. C. H. P. nin biraz gerilediği Bursa ve Yozgat vilâyetlerinde bile D. P. nin düşüşü çok daha hızlıdır. En mühimi 1957 seçimlerinden beri köprülerin altından çok su akmış ve Güçbirliği Cephesi vatandaşın ümidi haline gelmiştir. Öyle ki iktidarın bir ara seçiminde bile Ankara, İstanbul, Kocaeli, Van gibi vilâyetlerde kazanması hemen hemen imkânsızlaşmıştır. Ama bir ara seçimi vurmanın cazibesi D. P. ileri gelenlerinin gözlerini o kadar kamaştırmaktadır ki...

Maaşlar

Bu güneşe...

D. P. milletvekillerinin bu hafta aralarında en çok konuştukları mesele, Ömer Lütfi Erzurumluoğlu tarafından hazırlanan bir kanun teklifi oldu. Erzurumluoğlunun kanun teklifi bütün milletvekillerini yakından alâkadar ediyordu, zira milletvekili maaşlarının arttırılması bahis mevzuuydü. Doğrusu istenirse, milletvekilleri için bu mevzu son derece cazipti. Gelirinin artmasını

kim istemezdi! Hem zaten birçok milletvekilinin 2800 lira aylıkla geçinmeye imkân bulamadıkları biliniyordu. Maaştan başka geliri olmıyanlar borç içindeydiler. Fiyatların şahlanması öyle bir hale gelmişti ki bu ateşe "mebusluğun mecburi masrafları" da eklenince ayda 2800 lira gelirin bile dayanması zorlasmıştı. Açıkça değilse bile hayat pahalılığından şikâyetçi D. P. milletvekillerinin zam teklifini memnuniyetle karşılıyacaklarından Şüphe edilemezdi. Hele bir de bazı C. H. P. milletvekilleri teklifi desteklerlerse ortada çekinilecek hiç bir mesele ifalmıyacaktı. "Vatandaşların yüzde sekseninin eline geçen **para** 2800 liranın sekizde birine erişmezken 2800 lere zam yapılır mı" diyenlere, zamma taraftar C. H. P. milletvekillerini şahit olarak göstereceklerdi.

Ateşli zamcılar C. H. P. li milletvekillerinden çoğunun kendileri **gibi** düşündüklerinden emindiler. Meclis koridorlarında yaptıkları Sondajlardan sonra bu neticeye varmışlardı. Meselâ bir Rauf Bayındır, bir Arslan Bora, bir Selim Soley zamma taraftar olduklarını açıkça Söylüyorlardı. Ama zam tasarısına imza atacak bir babayiğit bulmak bir hayli zordu. Nitekim Erzurumluoğlunun teklifi, bütün gayretlere rağmen sadece bir tek C. H. P. li milletvekili -Dr. Aziz Uras- tarafından imzalandı. O bile imzasını atarken C. H.P. nin seçim beyannamesindeki taahhüdüne sadık kalmak endişesiyle, zamlı maaşların en yüksek memur maaşını geçmemesi -tabii yollukların arttırılmasına lâf yok kaydını düştü. Fakat C. H. P.

Aziz **Uras**

Borç bini aşınca

Arslan Bora

Peşin parayi işitince nasıl da güler

Meclis Grupuna hâkim olan temayül, milletvekili maaşlarına yapılacak zammı asla tasvip etmemek merkezindedir. C. H. P. Grupu, milletvekillerinin maaşları yetersiz bile olsa vatandaşın hayat pahalılığı yüzünden çektiği ıstıraba hürmet edilmesini istemektedir. Bu sebeple,. milletvekili maaşlarına zam teklifi Meclise getirildiğinde C. H. P. milletvekillerinden kırmızı oy alacaktır. C. H. P. kırmızı oyları zammın yapılmasını önlemeye elbette ki kâfi değildir. Hele D. P. üst kademelerinin zamdan sonra yaylacıların sayısının azalacağını düşündükleri bir sırada..

Basın

Bir asap msselesi

Danyel Akbel -eski sporculardan, D. P. Yozgat milletvekili- sözlerine "Radyo tarafsız olmalıdır" diye başlayınca Bütçe Komisyonunda bulunan bütün milletvekilleri hatibi dikkatle dinlemeğe koyuldular. Komisyon üç günden beri Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı bütçesi üzerinde çalışıyordu. Sert" münakaşalar havayı iyice gerginleştirmişti. D. P. li bir milletvekilinin de çıkıp radyonun tarafsızlığından bahsetmesi, elbette dikkate şayandı. Sportmen Danyel Akbele göre, radyo, vatandaşın aklı selimi ile alay etmemeliydi; milletin sinirleriyle bu derece oynanmamalıydı; vatandaşın da nihayet etten, kemikten yapılmış bir varlık olduğu unutulmamalıydı.

Bu sözleri işitenler, bir an için sportmen milletvekilinin milletin sinirleriyle oynayan Vatan Cephesi Radyosunu sportmence tenkid ettiğini sandılar ve sırf kulak kesildiler. Ama Akbel, daha ikinci cümlesini bitirmeden salondaki muvafık - muhalif bütün milletvekilleri , kahkahalarla gülmeğe başladılar. Meğer sportmen milletvekilinin radyo hakkındaki şikâyeti, stadyumlardan maç nakleden spikerlerin taraf tutmasından ibaret değil miymiş... Dertli milletvekili, "Ah... Galatasaray bu penaltıyı da kaçırdı diye hayıflanan bir spikeri işiten Fenerbahçeli dinleyicilerde asap mı kalır" diyordu. Doğrusu, Akbel yerden göğe kadar haklıydı. Bu yüzden hiç bir muhalif milletvekili "Ya Vatan Cephesi yayınlarını mecburen dinleyenlesin asabı?" diye sormak nezaketsizliğini göstermedi. Hâdise, bu haftanın başında Bütçe Komisyonunda cereyan eden meydan muharebesinin nâdir eğlenceli sahnelerinden biriydi. Ayni. müşterek kahkahalar, ancak Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının çalışmalarını metheden bir D. P. milletvekili Kasım Gülekin Brüksel Sergisindeki Türk pavyonunun hatıra defterine yazdığı . "Pavyonu cok beğendim, bilhassa hostesler çok güzel..." sözlerini okuyunca -bu sefer biraz daha kuvvetle- tavanı çınlatabildi. Bunun dışında, müzakereler asık suratlı bir hava içinde cereyan etti. Basın - Yayın bütçesi müzakerelerinin fırtınalı geçeceği malûmdu. Toplantının yapıldığı mütevazi salonun tıklım tıklım dolması, üç Devlet Bakanının, Atıf Benderlioğlunun ve bilhassa hitabetiyle maruf Samet Ağaoğlunun takviye kuvveti olarak hazır bulunması bunu gösteriyordu. Ama takviye kuvvetleri dahi, abesi müdafaa etmek

Mükerrem Sarol

Komisyonun yıldızı

zorunda kalan D. P. cephesini tam bir hezimete uğramaktan kurtaramadılar.

D. P. nin en muvaffak hatibi, encümen raporunu kaleme alan Dr. Mükerrem Saroldu. Yumuşak, uzlaştırıcı bir .dille, hattâ zaman zaman Muhalefete tâviz veriyormuş gibi konuştu. Metin Tokere tanımağa yanaşmadığı İspat hakkının şampiyonluğunu yapması -hâkim teminatı olmayınca İspat hakkı neye varardı ki. ustaca bir taktikti. Dr. Sarol zaten bu mevzuda işin başından beri ustaca davranmış, "nadide bir çiçek gibi nazlı, hassas telâkki ettiğimiz basın" cümleleriyle Süslediği -aslında üst kademelerin fikirlerini aksettiren- raporunu C. H. P. li üye. Muammer Akpınar da ' imzalamış gibi göstermeye muvaffak olmuştu. Oyuna geldiğini son dakikada anlıyan Akpınar, rapora bir muhalefet şerhi eklemeyi 'bile akıl edememişti. Ama bu ufak ustalıklar, salona başından beri hâkim olan C H. P. li hatiplerin ezici üstünlüğünü değiştirmeğe yetmedi.

Fikir değiştirme hürriyeti!

En muvaffakiyetsiz hatip, tahmin edileceği gibi, transferden evvel radyonun partizanlığına çatmayı kendine iş, edinen Basın - Yayın ve Turizm Bakam Server Somuncuoğlu oldu. Sözlerine "Eğer arkadaşlarım samimi olarak hürriyete taraftarsalar. fikir değiştirme hürriyetini de tanımalıdırlar" cümlesiyle başladı. Bir C. H. P. milletvekilinin dayanamıyarak sorduğu "Ticarî sebepler yüzünden fikir değiştirme hürriyeti de demokrasi icaplarından mıdır?" sualini duymamazlıktan geldi.

Somuncuoğlunun konuşması bir "müdafaaname" şeklinde devam etti. Ferit Melenin Basın Yayın ve Turizm Bakanı hakkında Meclis tahkikatı açılmasını ve radyoya bütçeden verilen tahsisatın Vatan Cephesi yayınlarına giden kısmının Bakana ödettirilmesi teklifi, tesirini göstermişti. Somuncuoğlu büyük bir talâkat ile Vatan Cephesi yayınları için bütün mesuliyeti Basın - Yayın Bakanına yüklemenin "insafsızlık" olduğunu hatırlatıyordu. Vatan Cephesi tabirim ortaya atan bizzat Başbakandı, ve yayınların mesuliyeti elbette bütün hükümete râciydi.

Muhalif milletvekillerinin, doğrusu. Bakanın izahatını tatmin edici bulmamalarına imkân yoktu.Hele Somuncuoğlu, Müdafaanamesini: "Radyonun D. P. nin değil. Vatan Cephesinin propagandasını yaptığı" "ölüm ilmühaberleri gönderilirse, radyolarda ölülerin isimlerinin okunmasının önleneceği" gibi incilerle süslemeyi de ihmal etmeyince. C. H. P. lilerin keyfi büsbütün arttı. Ama Basın - Yayın Bakanı aralarından ayrılmakla kendilerini pek üzdüğü C. H. P. li arkadaşlarına nazının geçeceğine inanıyordu. Eğer inanmasa, hücumların "Vatan Cephesi yayınlan" na teksifinden şikâyet ederken şu şaheser cümleyi hiç sarf edebilir miydi: "Sanki hiç bir başka antidemokratik mesele kalmadı mı? Ortada halledilecek sadece bir radyo meselesi mi var?".

'Somuncûoğlunun hakkı vardı ve C. H. P. liler mumla arasalar hesaplarına bu kadar uygun bir Basın - Yayın Bakanı bulamazlardı. Nitekim işini bilen bazı C. H. P. milletvekilleri o gün komisyondan çıkarken "Yaşasın fikir değiştirme hürriyeti'" diye bağırmamak için kendilerini zor zaptediyorlardı.

D.P.

Basınla balayı!..

Y anında D.P. İl Başkanı Kemal Aygün 'öldüğü halde Park Otelden 'çıkan Menderes 00073 numaralı Cadillac'a bindi ve şoföre "İl başkanlığına" dedi. - Ama daha bir-

Muammer Akpınar

Az kaldı...

kaç yüz metre gidilmişti ki birden fikrini değiştirerek "Yıldız Parkına" diye emir verdi. Muhteşem Cadillac caddede büyük bir kavis çizerek istikametini değiştirdi ve Yıldız Parkının yolunu tuttu. Parka gelindiğinde saat tam 16.30 idi.

Menderes ve Aygün Parkta arabadan indiler ve dondurucu soğuğa rağmen uzun bir gezintiye başladılar. İki politikacı aralarında alçak sesle birşeyler konuşuyorlardı. Bu konuşma ve dolaşma faslı saat 19' a kadar -iki buçuk saat- sürdü. Sonra Menderes ve Aygün gene beraberce Cadillac'a binip Park Otele gittiler.

Menderesin Yıldız Parkında dolaştığı Salı günü akşamı. Tüneldeki D. P. İl Başkanlığı binasında lâcivert elbiseler, kolalı gömlekler giymiş bir takım insanların odadan odaya telâşla gidip geldikleri, pencerelerden sık. sık dışarıya baktıkları göze çârpıyordu. Defalarca Park Otele tefon edilip Beyfendinin çıkıp çıkmadığı sorulmuştu. Bir defasında "Beyfendi geliyor" denmiş, lâcivert elbiseler içindeki insanlar hemen İl Başkanlığının kapısına koşmuşlardı. Ama kapıda, ayazda beklemekle geçen 25 dakikaya rağmen Beyfendi gözükmemişti. İl Merkezindeki telâş, merak ve endişenin iyice arttığı saatlerde birden telefon çaldı. Saat 19'u hayli geçmişti. İl Merkezine Park Otelden telefon ediliyor ve "Beyfendinin geçici İl İdare Kurulu üyelerini otelde yemeğe beklediği" haber veriliyordu. Beyfendi 00073 plâkalı Cadillac'ını da üyeleri almak için merkeze yollamıştı.

Bütün bir öğleden sonrayı İl Merkezinde beklemekle geçiren geçici İl İdare Kurulu üyeleri derhal dışarı fırladılar, Siyah Cadillac kaldırıma yanaşmış kendilerini bekliyordu. Ama hiç biri buna binmeğe cesaret edemedi. Derhal başka arabalar temin edilerek Park otele gidildi. Saat 19,45 de İdare Kurulu üyeleri Beyfendinin huzurundaydı.

' Park Otelin antresinde, telâşlı Ve sinirli bir adamın hiç durmadan dolaştığını gören gazeteciler, sabahtan beri antreden ayrılmamış olan bu adamın sabık C. H. P. li eski Adana D. P. milletvekili Cavit Oral olduğunu farkettiler. Park Otele saat 20 de Emin Kalafat geldi. Gazeteciler ve foto muhabirleri derhal etrafını sararak kendilerinin huzura alınması için şefaat dilediler. Kalafat "olur" manasına başım salladı ve içeri girdi. Nitekim biraz sonra sadece foto muhabirlerinin içeri girebilecekleri haberi geldi. Fotoğrafçılar koşar adım içeri girdiler. Menderes ayağa kalkarak fotoğrafçıların teker teker ellerini sıktı, hatırlarını sordu ve "Muhabirleri, hele fotoğrafçıları ne kadar sevdiğimi, onların daima dostu olduğumu bilirsiniz, siz benim güzel resimlerimi çekersiniz" dedi. üstünde gri bir elbise vardı, puvanlı kırmızı bir kravat takmıştı. Misafirleri ile birlikte' foto muhabirlerine poz verdi, istedikleri kadar resim çekmelerine müsaade etti. Bu toplantı tam doksan dakika devim etti. Bu arada gazetelerin siyasi muhabirleri Park Otelin holünde toplantının neticesini bekliyorlardı. Dışarıya ilk çıkan Aygün ve İl İdare heyeti azaları oldu. Gazeteciler derhal bunların etrafını sardılar, Aygün, meraklı gazetecilere yapılan görüşmenin tamamen bir protokol görüşmesi olduğunu, parti meseleleri ve Vatan Cephesi ile alâkalı bir şey konuşulmadığını söyledi. Başbakanın Cuma günü İsviçreye gideceklerini de teyit etti. Bu arada gazetecilerden "diğer partilere gösterilen alâkanın D. P. ye de gösterilmesini" rica eden yeni il başkam daha cümlesini tamamlamamıştı ki Emin Kalafat, geldi. Kalafat son derece neşeli görünüyordu. Eliyle gazetecileri selâmlıyarak "nasılsınız dostlarım?"

dedi. Vaktiyle kendisine çok oyun oynadıklarını söyledikten sonra da "Şimdi hiç arayıp sormuyorsunuz, ne haber, ne haberler?" dedi Bu arada gazeteciler, Kalafata vaktiyle kendilerine de hayli oyun oynandığını hatırlattılar!

Aygün, Kalafat ve gazeteciler arasındaki bu konuşma sırasında Geçici İl İdare Heyeti üyeleri gazetecilere kur yapıyor, onlarla dost olduklarını söylüyorlar, bir gün sonra Liman Lokantasında verilecek bir çayın tabii davetlileri olduklarını haber veriyorlardı. İstanbul D. P. teşkilâtının basın mümessillerine kur yaptığı bu saatlerde Ankarada da Basın-Yayın bütçesinin müzakereleri daha yeni bitmişti. D. P. ileri gelenleri tarafından İstanbuldaki basının Hofer'in beslemeleri olduğu, basının muhalefetle işbirliği yaptığı, bunların canına Okumak lâzım geldiği söylenmişti. Anlaşılan Ankarada İstanbulda esmeğe başlıyan yeni rüzgârı kimse duymamıştı. Halbuki İstanbulda Park Otelin holünde, içilen viskilerle iyice neşelenmiş olan İstanbullu D. P. liler eskiyi unutmuş görünüyorlardı.

Gazeteciler, Park Otelden çıktıktan sonra bu değişikliğin sebebini birbirlerine sordular. Fakat tatmin edici bir neticeye ulaşmak çok güçtü. Başbakanın basınla, bilhassa çalışan gazetecilerle bir yeni bal ayına, bahar havasına mütemayil olduğu açıkca anlaşılıyordu. İktidarın yeni hedefinin büyük tesislere sahip gazete patronları olduğu rivayeti bahar havasını biraz mânalandırıyordu. Ama kulağı delik bir gazeteci Eylülde ara seçimlerine gidilmesinin bahis konusu olduğunu ortaya atınca, herkes yeni bal ayının sebebini bir anda kavradı.

Gidiş geliş bedava...

Ertesi gün -yani bu haftanın ortasında Çarşamba günü- Başbakan sabah gene Vilâyetteki makam odasına geldi. Orada Kemal Aygünle bir saat kadar konuştu. Menderes Aygünle konuşurken mühimi bir ziyaretçi daha çıka geldi. Bu Atina Büyükelçimiz Nurettin Vergindi. Yeşilköyde uçaktan iner inmez Başbakanı aramıştı. Atinadan yeni haberler getiriyordu. Derhal huzura kabul edildi.

öğleden sonra Dışişleri Bakanı Zorlu uçakla Ankaradan İstanbula celbedildi. Zorlunun uçağı 14,30 da Yeşilköye indi ama. Zorlu uçaktan inmedi-. Zira Menderes ve Vergin Ankaradan gelen uçağa binmişler. Zorluya mülâki olmuşlardı. Hep beraber Ankaraya dönüldü. Tabii bu arada da Menderesin İsviçreye gidip Karamanlisle yapacağı temasların geri kaldığı yolunda rivayetler çıktı. Ama kuvvetli ihtimalle Menderes ve Zorlu -eğer gideceklerse- İsviçreye Ankaradan gideceklerdi...

Sath-ı Vatan?

Ağrı D. P. İl İkinci **Başkanı** Zeki Toker, Vanda, partinin **cipi** ile afyon kaçırırken yakalandı.

*

Diclede D, P. İlce **başkanı bir** "Şeyh efendi"nin tahrikleri neticesinde üç devlet memurunun evi kursun yağmuruna tutuldu.

*

Konyada, D, P. Kongrelerinin gülü, ateşli hatip Rıza Korkmaz sahte diploma tanzim ederek imam oldu; elini kolunu sallaya sallaya geziyor.

*

İstanbulda 75 bin liralık "sahte" çekle açılan Vatan Cephesi Ocağı hâdisesi devam edip gidiyor.

*

Vatan Cephesi kucağına ilk atılanlardan eski C. M. F. İstanbul İl Başkam Hüsnü Zeki Söylemezoğlü, 875 lira aylıkla Hurda Demir T. A. O. İdare Meclisi Üyeliğine tâyin **edildi.**

*

Merkez Bankası mensuplarının hepsi. Vatan Cephesine kaydolundular.

*

Kırşehirde Hacı Akman adında biri, kendisine D. P. tarafından verilen bir ciple köy köy dolaşıp Vatan Cephesine üye kaydediyor.

C. H. P.

Kabına sığamıyanlar

{Kapaktaki politikacı)

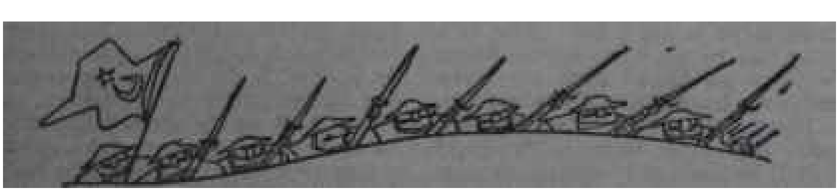
Ankara Gazeteciler Cemiyeti lokalinde bir taraftan gazeteleri gözden geçirirken bir taraftan da çene çalan gazeteciler, genç bir arkadaşları, elinde tuttuğu Ulusu havaya kaldırıp "Ooo... Maşallah!" diye bağırınca hemen onun etrafını sardılar. İhtimal Allahlık Ulusta biraz neşelenmeğe vesile teşkil edecek bir yeni marifet vardı. Genç gazeteci parmağı ile Ulusun ikinci sayfasındaki bir ilâm gösteriyordu: "16 - 20 odalı, müstakil, kaloriferli, Yenişehir semtinde kiralık bina aranıyor".. Gazeteciler genç arkadaşlarının yüzüne hayretle baktılar. Bunda "maşallah" lık ne vardı? Genç gazeteci muzip muzip gülümsiyerek, 'Telefon numarasına bakın, telefon numarasına" dedi.. Telefon numarasını okuyan gazeteciler hep bir ağızdan "Ooo... Maşallah"ı bastırdılar. İlânın altındaki telefon numarasını hepsi tanıyorlardı: 24881... Bu C. H. P. Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Satırın telefonuydu. Demek, C. H. P. Genel Merkezi eski binaya sığamıyor, büyük ve yeni bir bina arıyordu. Bu büyüme ve kuvvetlenmede, iktidara yaklaşılmakta olunduğu inancının payı vardı ve işte gazetecilere "Maşallah* dedirten de bu intiba idi

Hem bir büyük bina. C. H. P. ye başka faydalar da sağlıyacaktı. Halen ayrı bir binada bulunan Araştırma Bürosu, aynı çatının altına alınacak toplantıların ve komisyon çalışmalarının intizamı ve verimliliği temin edilebilecekti. Geniş bir lokal, partililerin biribiriyle temasım arttıracak yüzleri pek seyrek görülen bazı kıymetli zevat saklanmak için eskisi kadar kuvvetli mazeretler bulamıyacaklardı. İyi. geniş bir Genel Merkez binasının parti çalışmalarım hızlandıracağı muhakkaktı.

Tabii her şey bir büyük binaya geçmekle hallolunamazdı. Büyümek, kuvvetlenmek, iktidara yaklaşmak iyi idi ama bir de buna lâyık olmak lâzımdır. İşte C. H. P. yeni bir kuruluş ve zihniyetle kendini "bu çetin işe hazırlamağa girişmiştir. Nitekim C. H. P. içindeki ıslahat hareketi bu hafta içinde büsbütün hızlandı. İki

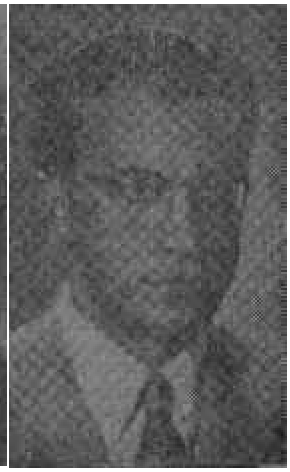

BU VATAN CEPHESİ!.

TA BU NE CEPHESİ?...

Osman Okyar **Turhan Feyzioğlu** **Turan Güneş**

'Ehl-i ihtisas

Genel Sekreter Yardımcısıyla -Kemal Satır, Orhan Öztrak. Grup Başkanvekilinin -Nüvit Yetkin- müşterek basın toplantısında mahiyetleri açıklanan komisyonların teşkiline çalışılıyordu. Bu çalışmalar, partiye uzun zamandan beri hasreti çekilen hayatiyeti verecek, kuvvet kazandıracaktır; bu çalışmalarla parti iktidara geçtiği zaman yapacağı işleri bütün teferruatı ile tespit ve taahhüt edecek, "Efendim, bizim hakim teminatından kastımız hâkimin vicdanı idi", yahut "O zaman şartlar başka idi, şimdi başka" gibi kaçamak yollarım şimdiden kendi eliyle kapıyacaktır.

Komisyonların sayısı onbirdir. O. H. P. nin programıyla ve Kurultay beyannameleriyle dâva edindiği meseleler onbir kısımda toplanmış, ayrı ayrı çalışma konulan haline getirilmiştir. Bu konular iki merhalede işlenecektir. Birincisinde rejimi ve vatandaşları acilen feraha kavuşturacak kısa vadeli tedbirler, kanun teklifleri haline getirilecek ve bunlar Grupun tasvibinden geçirilerek derhal Meclise sunulacaktır. Bunlar, aynı zamanda C. H. P. İktidara geçtikten sonra. İlk plânda tatbikata konulacak kanunlar olacaktır.

İkinci merhaleyi, daha etraflı ve derinlemesine bir tetkikat teşkil etmektedir. Bu safhada, meseleler tentelinden ele alınacak. Anayasa ile beraber köklü bir değişikliği sağlayacak teklifler hazırlanacaktır. Meselâ Basın relimindeki değişiklik: Kurulan komisyon önce 1950 den sonraki şiddet tedbirlerini ortadan kaldırmağı hedef tutacaktır. Bu maksatla -ispat hakkını da sağlayıcı • maddelerle birlikte- muhtasar bir kanun teklifi hazırlanıp Meclise verilecektir. Daha sonra basının Anayasa ile teminat altına alınması ve basın rejiminin bu esasa göre temelinden düzeltilmesi için dörtbası mamur bir çalışmaya geçilecektir. Tabii C H. P. nin simdi Meclise vereceği tekliflerin fiilî bir neticesi olmıyacaktır, ama iktidar değişince, iki safhadaki bu teklifler biri biri ardısıra kanunlar haline getirilecek, boylece basın feraha çıkarılacaktır.

Toplantı ve Cemiyetler Kanunları, Seçim Mevzuatı, Adalet Cihazıyla ilgili mevzuat. Üniversite Kanunları, Sendika ve İş Kanunları. Meclis İçtüzüğü hep böyle bir çalışmanın süzgecinden geçirilecektir. Bunların dışında, mevzuatın kenarında köşesinde kalmış diğer antidemokratik hükümlerin taranması da başka bir komisyona vazife olarak verilmiştir. Bu komisyon Türk Kanunlarında hiçbir antidemokratik hüküm bırakmamak gayretiyle çalışacaktır. Böylece D. P. nin iktidara geçişinin ilk yılında büyük gürültülerle kurup, kısa bir müddet sonra adım bile anmaz olduğu Adalet Bakanlığına bağlı "Antidemokratik Kanunları Tespit Komisyonu" mm gayesini gerçekleştirmek, daha muhalefette iken C. H. P. ye nasip olacaktır. Bir de Anayasa Komisyonu kurulmaktadır ki. vazifesi. Türk Anayasasım -14 üncü Kurultayın İlk Hedefler Beyannamesi ışığında, bir "Teminatlar Anayasası!" haline getirmektir. Anayasa Mahkemeleri ve Çift Meclis esasları üzerinde geniş ölçüde ilmi ve hukuki çalışmalarda bulunacak olan bu komisyon diğer komisyonlarla irtibatı muhafaza edecek ve bilhassa 'onların ikinci safhadaki çalışmalarına ışık tutacaktır. C. H. P. nin onbir komisyonundan bir diğerinin çalışma konusu da "Suiistimalleri önleyici Tedbirler" dir. Muhalefet Partisi, memleketin, ehemmiyeti gittikçe daha fazla hissedilen bu dâvasını ayrıca ele almakla, çok isabetli bir iş yapmıştır. İdare ve siyaset alanında her türlü yolsuzluğun kökünü kazımak, bunun için gerekirse mal beyanı müessesesini İhdas etmek, bu komisyonun gayesidir. Nihayet İktisadi ve Mail Tedbirlerle meşgul olacak bir başka komisyon, istikrar için süratli kalkınmayı sağlıyacak plânlar hazırlıyacaktır.

Böyle geniş ve ciddi bir komisyon çalışması, C. H. P. nin muhalefet devrinde İlk defa vâki olmaktadır. Gerçi C. H. P. Grubu içinde veya dışında, zaman zaman böyle teşebbüsler yapıldığı görülmüştür; ama bunlar hem münferit, hem verimsiz, hem de ömürsüz kalmışlardır. Bu sefer islere çok daha ciddi ve metodlu bir şekilde girişilmiştir. Grupla, Grup dışındaki kuvvetlerin bir araya getirilmesi ve çalışma plânının açıkca tespiti bunu göstermektedir. Fakat ihtisas komisyonlarının, teşkilinde, başlangıç, C. H. P. için her bakımdan ümit ve iftihar verici olmamıştır. Anlaşılması güç bir ihtiyatlılık ve falanı gücendirmemek, filânı memnun etmek gayreti idarecilere hâkim olmuştur. Meselâ bu haftanın başında salı günü saat 18

('Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

Artık Yeter

Küçük Yalı

Dakı çökme hadisesini bana haber verdikleri zaman evimde idim. Hususi hayatım hakkında kimseye hesap vermekle mükellef olmadığım halde hakikat şudurki beni tanıyan herkesin de pek iyi bildiği gibi gece hayatından hoşlanmamı. Siyah elbiselere bürünerek eğlence yerlerinde görüldüğüm, vaki değildir. Cemiyet hayatinin ve resmi vazifelerimin- zorladığı icaplar hariç, erken yatar erken kalkarım, hatta gece 'hayatından hoşlananların huzur içinde eğlenebilmelerini teminen, yılbaşı gecesini bile gündelik elbisem ile Vilayetteki vazife masasının başında geçirmişdim.

Hadise gecesi de, tatil günü olmasına rağmen yine evimde idim. Gazetenizin daima gözüne batan 00.001 numaralı Kadillak araba garajında ve şoförü hafta mezunu idi.

Civarımda oturan İstanbul Emniyet Müdürüne kendi arabası ile geçerken beni de almasını söyledim. Gündelik elbiselerimi çok acele giydim, o kadar ki boyunbağımı bile polis arabasında bağlayabildim. Nişantaşındaki evimden hadise mahalline kadar polis müdürü ve bize araba vapurunda iltihak eden polis müdür muavini arkadaşlarımla birlikde ve telsizle etrafa emirler verdik. Hayatını gece gündüz demeden ammenin huzur ve selametine hasretmiş insanlar olarak arabamızı kullanan polis memuruna kadar dördümüz de çok kederli idik. Kabataşdan geçerken iskele memurunu yanıma çağırtarak arkadan gelecek İtfaiye- ve can kurtaran ekipleri için yedek vapur bulundurmasını ve bunlara tarife tatbik etmemesini emrettim. Bu sayededirki vaka mahallindeki kurtarma tertibatı umulduğundan çok daha erken bir zamanda alınmış oldu.

Enkaz altında kalmış 40 vatandaşımızı muhakkak bir ölümden bu suretle kurtarmağa muvaffak olduk. O gecenin sabahına kadar ve teessür içinde hadise yerinde kaldım. Kendisine hiçbir faidemiz dokunmadığı halde üç çocuğunu birden kaybeden o muhterem Albay bile alakamı takdir lutfunda bulundu. Yazdığı bir mektupla bana teşekkür etti, İstanbul matbuatında buna ait birçok yazılar neşredildi.

Hakikat bu merkezde iken ve bunu sizler de pek iyi bilmekde olmanıza rağmen, 1950 den evvelki Kartal - Yunus çimentosu hariç, herşeyi çürük ve yanlış, her tedbiri hatalı, ruhsatlı inşaatı kaçak ve nizama uygun projeleri nizamsız diye yazdınız, vazifeli her şahsa kusur ve ihmal isnat ettiniz, D. P. de yeri olmayan mal sahibini parti teşkilatının ileri gelenlerinden diye gösterdiniz. Ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi; 00:001 numaralı arabayı da içinde gece kıyafetine bürünmüş iki genç kadın ile birlikde facia, mahallinde farz ve tahayyül ettiniz.

Böyle yapmağa mecburdunuz. Çünkü aksi takdirde Akis dergisi nüviyetini kaybederdi.

Ben bu mektubu Derginizi okuyanlar varsa her iki yazıyı da mukayese ederek, vicdanları ile başbaşa kalabilsinler diye size gönderdim; İmzamın sütunlarınızda yer almasına sırf bunun için katlandım; Hakıkatları inkarda bu kadar ileri gitmek, insanları değil. Cenabı hakkı dahi incitir. Ve sizler bundan birgün çok zarar görürsünüz. 2.2.59

İstanbul Valisi
Ethem Yetkiner

-. 18.45 arasında toplanan Meclis Gurpu idare Heyeti de, saat 17 - 20 arasında toplanan Merkez idare Kurulu da ihtisas komisyonlarının başkan ve üyelerinin isimlerini açıklamaktan çekinmişlerdir. İsimler eski itiyatlardan henüz sıyrılmıyan idareciler tarafından "devlet sırrı" gibi saklanmaktadır.

Komisyonlara katılan milletvekilleri, milletvekili olmayan Parti Meclisi üyeleri, partili mütehassıslardan başka arzu eden partili ve partisiz vatandaşlar da mütalâalarını bildirebileceklerdir. Bu mütalâalar. C. H. P. nin esasen gerekli dokümanlarla mücehhez Araştırına Bürosu vasıtasıyla derlenecek ve komisyonlara intikal ettirilecektir. Bir yıldan beri faaliyette bulunan ve C. H. P. nin Avrupai bir parti haline gelmesine büyük ölçüde hizmet edeceği anlaşılan Araştırma Bürosu, bu çalışmalarda da. partinin başlıca yardımcısı olacaktır.

Böylece yeni bir çalışma tarzına yönelen C. H. P., Parti Meclisi, Merkez idare Kurulu ve Meclis Grubu, arasında da ahenk kurarak işlere kolaylıkla çeki düzen verebilecektir: Şüphesiz bu yeni çalışma 'tarzı: C. H. P. Üst kademeler idarecilerini daha fazla gayret sarfına mecbur, edecektir. Bu şekilde çok yorulacaklardan biri de yeni Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Kemal Satır olacaktır.

Her dem taze...

Uzun boylu, atletik' yapılı, hemen daima gülen gözleri ile karşısındakine itimat ve emniyet telkin eden bir insan olan Kemal Satır hiç göstermemesine rağmen tam 48 yaşındadır. Onu pek yakından tanımayan muhatapları ağzından "kırksekiz yaşındayım" sözünü duyduklarında pek şaşırırlar. Çok partili hayata girdiğimiz yılların "gene' bakanlar" ından biri olan Satır, ne hikmettir bilinmez hâlâ o ilk bakan olduğu günlerin "genç" ligini üzerinde taşır.

Adananın Salıcılar mahallesinde dünyaya gelen Kemal, orta halli bir ailenin çocuğudur. Babasının âdı Mustafadır. Babası senelerce devlet hizmetinde çalıştığından küçük Kemal ve annesi Zekiye hanım Anadoluyu hemen hemen baştan aşağı dolaşmışlardır. Kemal Satır baba tarafından Elazığlıdır. Mustafa efendi Elâzığda Şatıroğullarından diye tanınır. Nitekim soyadı kanunu çıktığında babası hiç olmazsa şeklen benzesin diye soyadını Satır almış ve o sırada İstanbulda Tıbbiyede okuyan oğlu Kemale "baba adımdan bir türlü geçemiyorum. Bari şeklen benzesin diye Şatırı Satır yaptım" diye yazmıştır.

Kemal ailenin tek çocuğudur. Her tek çocuklu ailede okluğu gibi sonsuz bir dikkat ve alâka içinde büyümüştür. İlk, orta ve liseyi Adanada okuyan Kemal, babasının memuriyeti dolayısı ile lise diplomasını Kayseride almıştır. 1930 yılında İstanbula gelen Kemal, Tıb Fakültesine kaydolmuş ve burayı da 1936 yılında bitirmiştir. "Tıbbiyeden hatırladığınız sınıf arkadaşlarınız kimlerdir?" diye sorulduğunda gülümseyerek "Namık Gedik ve Nafiz Körez" diye cevap verir.

Bir doktorun maceraları

1936 yılında Tıbbiyeden mezun olan Kemal Satır ilk askerliğini Bursada yapmıştır. . Bursadaki askerliğine ait hatıralarını anlata anlata bitiremez. Askerlikten sonra o zamanki bütün Tıbbiye mezunları gibi mecburi hizmetini yapmak için bükümete baş vurmuş ve Malatyanın,-demokratik idari- taksimattan sonra Adıyamanın- bir ' kazasına. Besniye Hükümet Tabibi tâyin edilmiştir. Besnide yedi - sekiz ay kalan Kemal Satır, üç yıllık mecburi hizmetinden geri kalan ayların bedelini ödeyerek hükümet kapısından ayrılmış Adanaya gelmiştir. Adanada bir muayenehane açan Kemal Satır kısa zamanda büyük şöhret yanmıştır. Sadece tıb kitaplarında okuduğu ile yetinmeyip, modern tıb literatürünü de günü gününe takip eden genç hekim, güler yüzlü ve hastalara itimat telkin eden neşesi ile de muhitin" cok tutulan ve sevilen bir doktoru -olmuştur.

Kemal Satırın Adanada günden güne büyüyen şöhreti o günlerde Adana C. H. P. İl teşkilâtında vazife alanların da dikkatini çektiğinden bir takım arkadaşları vasıtasıyla Kemal Satırı partiye girmeğe teşvik etmişler ve Satır da bu talebi kabul ettiğinden 1938 de C. H. P. ye katılmıştır. İlk vilâyet kongresinde İdare Heyetine seçilen Satır, kısa bir zaman sonra Halkevi başkanı olmuştur. Bu arada pratisyen hekim olarak paranın o kıymetli zamanında ayda iki bin lirayı kolayca kazanan Satır, boş zamanlarında kendini iyiden iyiye parti işlerine vermeğe başlamış, Kızılay Umumi Kâtipliği Belediye Encümeni âzalığı gibi sosyal işlerle de uğraşmağa başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşının en civcivli günlerinde ikinci bir defa askere çağrılan Kemal Satır .1940- önce Orhangazide ve Yalovada vazife görmüş, sonra Sadık Aldoğan kumandasındaki tümeni ile birlikte Devreke nakledilmiştir. İki yîl süren ikinci askerliğinden üsteğmen olarak ayrılan Kemal Satır askerlik dönüşü yeniden Adanaya gelmiştir. Zonguldaktan Adanaya geçerken Ankarayа da uğrayan genç doktor, o zamanki C. H. P. Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal ile tanıştırılmıştır. İlk görüşmesi sonunda Memduh Şevket Esendalın bir partici olarak pek zayıf olduğu kanaatine varan Satır hayret içinde kalmış ve C. H. P. den de bayağı soğumuştur. Bu nasıl partidir ki en yüksek 'makamlarından birinin ba-

İşte Böyle Mehmet Ağa !..

Zabıta ve Maliye müfettişleri ta İsviçreye kadar giderek büyük bir döviz kaçakçılığını meydana çıkarıyorlar ve kaçakçılar adaletin pençesine tevdi ediliyor.

Vazifeleridir.

*

Genel Sekreter Kasım Güleк, Avrupa dönüşü bir basın toplantısı yaparak zabıtanın bu muvaffakiyetinden kendiline pay çıkarıyor ve "Nasıl... Ben geçen sene söylemedim mi?" diye övünüyor.

Âdetidir.

*

İşi başından aşkın Maliye Bakanı Hasan PoLatkan da Güleke cevap yetiştirmeğe ve Ulus'a tekzip göndermeğe -dünyanın en mühim işi. başladığından gazete sütunlarında, bir tüyü bile yerinden oynatamıyacak bir fırtına kopuyor.

Talihimizdir.

şında oturan bir adam "eğri gemi doğru sefer yapar" teranesi ile herşeyi hoş karşılayıp, en ağır tenkidleri bile gülerek dinlemektedir! Memduh Şevketle ilk görüşmesini müteakip bu intibalarını Celâl Sait Sirene nakleden Kemal Satır Adanaya üyesi olduğu C. H. P. hakkındaki ümitleri kırılmış olarak dönmüştür. Ancak daha sonraki temaslarında Esendal hakkında yanıldığını, hem de feci surette yanıldığını anlamış ve bir müddet sonra. Esen* dalın hayranları arasına girmiştir.

Politikanın göbeğinde

Sene 1943'e gelmiştir. Gene doktor Adanada, mesleği, partisi ve bunlarla birlikte yürüttüğü sosyal işler arasında yuvarlanıp gitmektedir. O günlerde milletvekili seçimleri yapılacaktır. Ama Satırın aklının kenarından dahi milletvekilliği geçmemektedir. Adanada doktor olarak kazandığı para hiç değilse iki milletvekili maaşına muadildir. Mamafih parti merkezinin' teklifi üzerine Kemal. Satır 1943 seçimlerine katılmış ve aday yoklamalarını ve seçimleri kazanarak milletvekili seçilmiştir.

1943 seçimlerinden sonraki ilk C. H. P. Kurultayında İzmir ve Manisa bölgesi parti müfettişi olarak vazifelendirilen Satır, bundan sonra kesif bir politik hayatın içine Girmiştir. 1945 kasımında Ankara!, Çankırı ve Bolu bölgesi parti müfettişliği vazifesine getirilen genç politikacı bu bölgelerde yaptığı bu seyahatten- sonra böylesine geniş bir bölgenin tek müfettişlikle idare edilemeyeceğine kanaat, getirdiğinden, partiye bölgenin bölünmesi teklifinde bulunmuş, parti de bu teklifi kabul ettiğinden Satırın uhdesine sadece Ankara bölgesi parti müfettişliği verilmiştir. O günlerde çok partili hayata da girildiğinden siyasi faaliyet büsbütün artmıştır.

- Kemal Satır ilk çok partili seçim sırasında, -1946- Ankara secim lerini C. H. P. adına idare etmiştir. Zaten C. H. P. nin de tam manasıyla teşkilâtlı bir parti haline gelmesi bu yıllara rastlamaktadır. Karşıda bir rakibin bulunması C. H. P. yi kamçılamıştır. Zamanın Cumhurbaşkanı İnönünün dahi secilememm tehlikesi ile karşı karsıya kaldığı ve kıl payı ile kazandığı bu çetin seçim günlerini Kemal Satır, bu gün bile yürek çarpıntısı ile hatırlar.

Kemal Satır 1947 de Umumi İdare Heyetine seçilmiş ve 1949 basında Ulaştırma Bakanlığına getirilinceye kadar da bu vazifede kalmıştır. Günaltay kabinesinde Ulaştırma Bakanı vazifesini alan Kemal Satarın ilk icraatı o zamana kadar trenlerde milletvekilleri için ayrılmakta olan ve katarlarda milletvekili olma• sa dahi boş gidip gelen kompartımanları kaldırmak olmuştur. Milletvekilleri tarafından gelebilecek olan bir sızıltıyı önlemek için; "milletvekili .arkadaşlarım bana müracaat ederek, bundan böyle halk içinde, halkla beraber seyahat etmek arzusunda olduklarını söyledikleri için kompartımanları kaldırdım" diyen Satır, 'böylece her türlü tenkidi önlemeye de muvaffak olmuştur.

Gazetecilerin dostu

Kemal Satır sadece muhalefette iken değil, daha iktidarda iken de gazetecilerin dostluğuna kıymet vermiş nadir politikacılardan biridir. Bakanlığı zamanında gazetecilerden gelen her türlü tenkid ve ikazı nazarı dikkate almaş, bunları inlemeğe çalışmıştır. 1950 arifesinde Türkiyeye geniş ölçüde Marshall yardımı yapılmağa başladığında 77 milyon dolarlık yardımdan bir miktarının da Ulaştırma Bakanlığına tahsis edileceği vaadini kabine arkadaşlarından alan Satır. Adanaya kadar yaptığı bir seyahatten döndüğünde

Kemal Satır. Adanada bir ocakta konuşuyor

Dikkat, koltuğumun altındaki Gülektir!

77 milyonun diğer bakanlıklar arasında taksim edildiğini ve kendi bakanlığına yardım faslından tahsisat ayrılmadığını görünce, bir kabine toplantısında Başbakanın -Şemsettin Günaltayın. yüzüne "Bir vekiller heyeti ki münakalenin ehemmiyetini idrakten âcizdir, bu heyette çalışmam, istifa ediyorum" demiş ve çantasını kaptığı gibi dışarı çıkmıştır. İşte Satırın bu tok sözlülüğü ve "celâdet" i 77 milyonun 20 milyonunun Ulaştırma Bakanlığı emrine tahsis edilmesini sağlamış ve bu Amerikan yardımı sayesinde D. P. lilerin -iktidara geçtikten sonra- övünmelerine sebep olan motorlu trenlerin, araba vapurlarının ve bazı motorlu büyük yolcu vapurlarının ısmarlanması mümkün olmuştur.

Meteliksiz bakan

1950 seçimlerinde iktidarı D. P. ye devreden C. H. P. son kabinesinden sadece Başbakan Şemsettin Günaltâyı Meclise sokabilmiş, diğer bakanların hepsi seçimlerden mağlup çıkmıştır. Bu arada Kemal Satır da diğer genç bakan arkadaşları gibi birden kendini politikanın dışında ve beş parasız bulmuştur. O devirde Kemal Satırın yapabileceği tek w. doktorluğa yeniden dönmektij Nitekim Kemal Satır da öyle yapmıştır. 1950 de yeni baştan -daha evvel çocuk hastalıklarında ihtisas yapmak için iki yıl çalışmış, fakat siyasi hayata atılınca bu iş yarım kalmıştır- röntgen ihtisası yapmak için mesleğine sarılmıştır. Satır,' röntgeni seçmesinin sebebini "hem çalışıp para kazanabilmek, hem de parti işlerine daha bol vakit ayırabilecek bir tıb kolu seçmek" diye izah etmektedir.

Ankara Numune hastahanesinde asistanların yanında hiç yüksünmeden çalışmaya başlayan sabık bakan Dr. Kemal Satır "Bu devre benim •için zor, fakat şerefli bir devredir" der. 1953 de ihtisasım tamamladıktan sonra Adanaya gidip bir eski arkadaşı ile birlikte muayenehane açan Satır hemen ayni günlerde -Ankarada ihtisas imtihanını verirken C. H. P. Adana il başkanlığına seçilmiştir,

Yeniden politika

1934 seçimlerini Adanada C. H. P. adına idare eden Satır, 1954 seçimlerinden sonra toplanan Kurultayda Parti Meclisi üyeliğine seçilmiştir. Bir taraftan Adanada mesleği ile meşgul olurken, diğer taraftan da C. H. P. nin yüksek kademelerinde vazife gören -ama pek faal bir şekilde değil. Kemal Satır 1957 seçimlerinde muarızlarını 30

bin farkla geçerek B. M. M. ne yeniden girmiş, son C. H. P. Kurultayında Parti Meclisine -hemşehrisi ve"' uzun yılların mücadele arkadaşı Gülekin pek de hoşlanmamasına rağmen- seçilmiş. Partı Meclisince Meclis İdare Heyetine ye Genel Sekreter tarafından da Genel Sekreter Yardımcılığına getirilmiştir.

Parti içinde basın ve propaganda işlerini düzenlemek vazifesini alan Kemal Satır evli ve üç çocuk babasıdır. Sevil, Beril ve Mustafa adındaki çocuklarını çok sever. Cemiyet hayatına düşkündür. Alile toplantılarına, geceleri Süreyya Pavyonuna gitmeye bayılır. Bir başka "genç bakan" arkadaşı İsmail Rüştü Aksal, gibi midesinden rahatsızdır. İçki içemez. Pek nadir olarak yarım kadeh viski ile masa başında sabahı yapar; etrafındakilere de içmediğini hiç hissettirmez. Son derece neşeli ve şakacı bir insandır. Kızarmış, acılı, biberli, baharlı yemekleri pek sevdiği halde bunlardan ağzına bir lokma bile koyamaz. Prensip sahibidir. 1950 yılında sigarayı bırakmış ve 1957 seçimleri arifesine kadar bir tek sigara bile içmemiştir. Hâlen günde, iki paket sigara içer ve filitreli ağızlıkla içiyorum diye de kendini teselli eder.

Aslına bakılırsa sigara tiryakiliği bahsinde kimsenin ince eleyip sık dokuyacağı yoktur. Sudan mazeretlerle adamın kendi kendini aldatmasını herkes hoş görmeğe hazırdır. Ama iş iktidara namzet bir partinin Genel Sekreter Yardımcısı olmak gibi herkesin gözünü üstüne çeken bir mevkide bulunmaya gelip dayanınca kimseden müsamaha beklememek icap eder.

Ziyaretler

Müşterek idealler

Geçen haftanın sonunda Cumartesi gecesi Yeşilköyde Âir - France'in Super-Constellation uçağından inen siyah röleve şapkalı ve siyah pardesülü şık giyinmiş uzun boylu adam, gazetecileri görür görmez elini kolunu sallamaya ve "hello" diye bağırmaya başladı. Onu karşılamaya gelen muhabirler de ayni şekilde mukabele ettiler ye siyah şapkalı adamla çok samimi bir sohbete başladılar. Gazetecinin biri Air-France yolcusuna çocuklarını sordu. Bir kahkaha atan babacan tavırlı adam çocuklarının sayısının dörtten altıya çıktığım söyledi. Karısı da gayet iyi idi.

Gazetecilerle samimi bir sohbete dalan ve onlardan çoğuna isimleri ile hitap eden bu yakışıklı adam Amerikanın eski Ankara Büyük elçisi Mc Ghee idi.

Türk basınının bir zamanki sevgilisi Mc Ghee belki biraz şişmanlamıştı, fakat tıpkı eskisi gibi neşeli ve konuşkandı. Gazetecilere usulen bir beyanat verdi ve Türkiyeye karşı duyduğu bağlılığın devam ettiğini belirtti. Fakat bu bağlılığın sebepleri üzerinde bir şey söylemedi. Halbuki ayni Mc Ghee tam 97,5 ay evvel Başkan Truman tarafından Ankara Büyük Elçiliğine tayin edildiğini öğrenince, gene, memleketimize olan sevgisini belirtmiş, ama bu sevginin "çünkü" lerini de anlatmıştı. O tarihlerde Amerikanın Sesi Radyosuna verdiği beyanatta Mc Ghee, çünkü "müstakbel hayatımızın daha iyi olması ümidiyle hürriyeti müştereken arzu etmekteyiz" diyordu. Çünkü "hepimiz vicdanımıza göre konuşmak" istiyoruz diyordu.

Ankaraya varışından hemen sonra 24 Ocak 1952 tarihinde elçilik binasında yaptığı basın toplantısında da McGhee ayni şeyleri tekrarladı ve "Memleketimde ve dünyanın diğer hür memleketlerinde olduğu gibi, memleketinizde demokrasinin faaliyette bulunmasına Türk basınının yaptığı fevkalade iştirak" sözleriyle Türk basınım övdü. McGhee daha da ileri gitti, Türkiyenin siyasi fikirlerinden Amerikanın faydalanacağını söyledi.

Mc Ghee bu sefer sözlerinde "demokrasi, basın hürriyeti" gibi laflar bulunmamasına son derece dikkat etti. Geçen yılın baş:nda Ankaraya gelen Mr. Dulles da McGhee gibi davranmış 1958 teki Ankara ziyaretinde bol bol kullandığı hürriyet, demokrasi vs. lâflarını telâffuzdan kaçınmıştı Anlaşılan o tarihten beri köprülerin altından çok sular akmış ve Amerikalı dostlar 1959 Türkiyesinde bu sözlerin kullanılmasının yakışık almayacağım öğrenmişlerdi. Ama Eisenhower'in hususi, temsilcisi, tok sözlü diplomat Mç Ghee'yi tanıyanlar onun görüşeceği devlet adamlarına iki Türkiye arasındaki tezadı hiç değilse acı bir nükteyle anlatacağından şüphe etmemektedirler. Zira Mc Ghee hür dünyanın ancak hürriyeti baş tacı ettiği takdirde totaliter cepheyi yeneceğine, inanan -bazılarına göre safdil, diplomatlardan biridir. Ama bu safdiller yavaş yayaş Amerikan hükümetine' de seslerini duyurmaya bağlamışlardır. Nitekim hürriyete inanmak , safdilliğini gösteren bu insanların sayesinde, Başkan Eisenhower, Uzak Doğunun bir numaralı diktatörü Synghman Rhee'ye dur demek lüzumunu duymuş ve onun Güney Koreyi dikensiz bir gül bahçesine çevirmesini önlemiştir.

Mc Ghee

Eli boş gelen dost!

Hiltonlar

Eisenhower' in hususî temsilcisi Mc Ghee gazetecilerle daldığı sohbeti bitirdikten sonra Amerikan başkonsolosunun 1957 modeli siyah Dadge otomobiline binerek İstanbul Hiltona gitti. Türkiyede başka Hiltonların da mevcut olduğunu -Mc Ghee Time'in iyi okuyucularından biridirbilen eski dost Mc Ghee'nin sanki Hiltona girmekten utanıyormuş gibi bir hali vardı.

Mc Ghee ve beraberindekiler Pazar gününü askeri erkanla görüşmeler yaparak geçirdiler. Eski Büyükelçi, ertesi sabah İstanbul Valisini ve Belediye Reisini ziyaret etti. öğleye doğru da Yeşilköy hava meydanına gitti. Bir an evvel Ankaraya varmak için sabırsızlanıyordu.' Yanında Amiral Radfort vardı. Fakat sis o kadar kesifti ki uçakların kalkmasına müsaade edilmiyordu. Bunun üzerine Mc Ghee telefonla Aanfkarayı aradı ve eski dostu Başbakan Adnan Menderesle 11 dakika süren bir konuşma yaptı. İki eski dostun neler konuştuklarını kimse öğrenemedi.

Öğleden sonra Mc Ghee sis açılır ümidiyle Radfort ile birlikte gene Yeşilköydeydi. Ama hava bir türlü açmadı. Bu arada sise rağmen Başbakan Adnan Menderesin uçağı meydana indi. Mc Ghee ve Menderes bu şekilde karşılaşmış, oldular. Ayak üzeri, karşılıklı birkaç nezaket cümlesi teati ettiler. Eski tılsım kaybolmuştu. Menderes, Vilayete gitmek üzere Eisenhower'in hususi temsilcisinin yânından ayrıldı.

Sis bir türlü dağılmıyordu. Uçağın kalkmasından ümitlerini kesen Mc Ghee ve Radfort Haydarpaşanın yolunu tuttular ve trenle Salı, sabahı Ankaraya geldiler. Misafirleri Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdalhun ve Dışişleri Bakanlığı NATO Dairesi Başkanı karşıladı. Mc Ghee istirahata bile vakit kalmadan, sabah saat 11'de Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorluyu ziyarete gitti. Daha sonra Milli Savunma Bakanı Etem Menderes ve Genel Kurmay Başkanı ile görüştü.

Mc Ghee, Radfort ve beraberindekiler Başkan Eisenhower tarafın-

dan Amerikadan askerî yardım alan memleketlerin bu yardı mı iyi kullanıp kullanamadıklarını incelemeyi memur edilmişlerdi. Türkiyede bulunmalarının sebebi budur. Heyet başşehirleri dolaştıktan sonra Eisenhower'e bu mevzuda bir rapor vetecektir." Ama hürriyet ve demokrasiye hakikaten inanan Oxford'un eski talebesi Mc Ghee, sefirliği sırasında Türkiyede keşfettiği "müşterek idealler" in ne olduğunu sormaktan" kendini' alamıyacaktır.

Takke düşünce

Geçen haftanın sonunda Cuma günü B.M. M, Bütçe Komisyonu üyeleri iki İzmit milletvekilinin söz düellosuna şahit oldular. Bu milletvekillerinden biri istifa ettiği, halde gönlü D.P. sıralarından anılmaya bir. türlü razı olmayan -hoş ayrılsa bile gidecek yeri yok ya- Saadetin Yalım ile muarızı Cemal Tüzündü. Komisyonda Sanayi Bakanlığı bütçesi müzakere ediliyordu. Sıra İzmit Kâğıt Fabrikalarına gelince, müstafi ama ister istemez hâlâ D. P. li Saadettin Yalım söz aldı. Muhalif ve muvafık milletvekillerinin önünde Seka adı verilen İzmit Kâğıt Fabrikaları Umum Müdürlüğü ile alâkalı son derece enteresan ifşaatta bulundu. Yalıma göre Seka'da partizan idare, almış yürümüştü. Umûm Müdüründen kapıcısına kadar hemen bütün Seka personeli particiydi. Bunlardan pek çoğu da İzmit D. P. teşkilâtının başında bulunanların korkusundan ister istemez partizanca davranıyorlardı: Seka, Cemal Tüzün ve arkadaşlarının bir çiftliği haline gelmişti. Muhalif diye tanınan memurlar ve iş. çiler derhal işlerinden atılıyorlardı. Seka'da barınmak için illâ da Cemal Tüzün hizbinin adamı olmak lâzımdı. Bir İktisadi Devlet teşekkülü olarak Sekadaki bu keşmekeşe bir son vermek lâzımdı, vs. vs.

Saadettin Yalım konuşmasını yaparken elini, kolunu sallıyor, muhayyel muhatabını -Cemal Tüzün o esnada komisyonda yoktu- şiddetle itham ediyprdu. O gün öğle tatiline kadar Saadettin Yalımdan başka daha pek, çok hatip konuştu ama- hem de muhalifler,-hiç biri İktisadi Devlet TeşekküllerindekJ partizan tesirleri Sadettin Yalım kadar kesin delilleriyle, ort|aya koyamadılar, Elhak, Saadettin Yalım bu işin içinden gel - miş, bir inşan olarak, hâdiseleri en ince noktalarına kadar, biliyordu.

Komisyonun öğleden sonraki toplantısında muhalif milletvekilleri karşılarındaki D. P. sıralarında sabah oturumunun ateşin hatibini gözleri ile aradılar; ama karşılarında bula bula sabahki ithamların hedefi Cemal Tüzünü buldular, öğleden sonra Cemal Tüzün gelmiş. Saadettin Yalım gelmemişti. Nitekim müzakere açıldıktan bir müddet Sonra Cemal Tüzünün söz aldığı, görüldü. Tüzün da Sekadan ve İktisadî Devlet Teşekküllerikden bahsediyordu. Tüzüne göre sabah oturumunda Yalımın söylediklerinin hiç biri hakikate uygun değildi. İktisadî Devlet Teşekküllerinin, hele Seka'nın içine partizan tesirlerin girdiği iddiası yalandı. Seka tıkır tıkır işleyen, kâr getiren, memlekete faydası olan bir teşekküldü. Yalım hâdiseleri sırf D. P. den istifa ettiği için tahrif ediyordu. Kasıtlıydı. Eğer böyle olmasa, D. P. içindeyken Seka'da partizan bir idarenin hüküm sürdüğünü açıklar, hiç değilse meseleyi D. P. Meclis Grubuna getirildi. Ama böyle yapmamıştı. Beklemiş beklemiş de ancak istifa ettikten sonra kendisine hücum edebilmek için Bütçe Komisyonunda ortaya bir takım iddialarla çıkmıştı.

Tüzünün bu sözlerine bir dereceye kadar hak vermemek mümkün değildi,öyle ya, yıllardır D. P. nin nimetlerinden faydalanan Yalım niye şimdiye kadar partizan idareden şikâyet etmemişti de, partiden istifa ettikten sonra ortaya bir takım iddialarla çıkmıştı ? Ancak. Tüzünün bu sözlerden sonra ilâve ettiği cümleler ilk andaki tâsvipkâr edayı değiştirdi. Tüzün partizan tesirlerin, Seka içine sureti katiyede girmediğini söylüyordu. Son bir yıl içinde Seka'dan sadece iki kişi atılmıştı. Bunlardan biri bizzat Saadettin Yalanın bir akrabasıydı Ve adı bir yolsuzluğa karıştığı için işinden atılmıştı. İkincisi ise bizzat Saadettin Yalımın fabrika müdürüne yaptığı ihbâr ve tazyikle C. H. P. li diye işinden atılmıştı.

Cemal Tüzün bu son sözleri söyler söylemez karşı sıralarda oturmaktâ olan C H. P, milletvekîlleri dayanamadılar ve gayri ihtiyari hep bir ağızdan: "Hani partizan idare yok diyordun, işte varmış ya" dediler. Salonda bir gülüşmedir başladı. Cemal Tüzün de şaşırmıştı ve bir tevil kapısı bulmak için boşuna uğraşıyordu.

Müjde yeni zamlar geliyor!

anayi Bakanlığı bütçesinin müzakeresi sırasında Tüzün . Yalım düellosu haricinde muhalefet milletvekilleri başkaca hemen hiç bir sey öğrenemediler Zira rakamlarla konuşmayı pak seven Sanayi Bakan vekili Sebati Ataman elinden geldiği kadar, rakam yermekten " kaçınıyordu. Sadece bir ara Ferit Melenin bir suali üzerine Kuzey Batı Enerji santralları ve hatları için alınan iç ve dış

Bütçe Müzakerelerine Doğru

Muhalefete, Hükümetin her sahadaki icraatını, İçtüzük hükümlerinin müsaadesi nişbetînde, Meclis kürsüsünden tenkid İmkanını Veren sekiz günlük devre yaklaşmaktadır.

Bu sekiz gün, hükümetlerin gecen 365 günlük müddet içinde en fazla mütebessim davrandıkları devirdir. Bu tebessümler, her zaman mukabelesiz kalmamıştır da.. En sert tenkidlerin yapıldığı anda bir çift yumuşak söz, İktidar ve Muhalefeti sarmaşdolaş etmiştir. Uzaklara gitmiyelim, 1957 seçimlerinden önceki "Bahar havası" günleri, kendimize has kucaklaşmaların en meşhur örneğidir. Belki 1958 Bütçe Müzakereleri de, eğer seçim ve seçim sonrası hatıraları zihinlerde pek taze olmasaydı, böyle bir "Bahar havası"na sahne teşkil edecekti. 1958 de bedelsiz bir "Bahar havası"na teşne İktidarın karşısındâ öfkeli, fakat nasıl davranması lâzım geldiğini henüz kat'iyetle tâyin edemiyen, biraz da bocalayan bir Muhalefet vardı, iktidar, havayı sezdi ve "tebessüm taarruzu"na cesaret edemedi..

1958 den bu yana hava çok daha sertleşmiş, gerginlik artmıştır. Fikirler ve cepheler bir akümülâtörün kutupları gibi kat'iyetle belirmiştir. Maddi imkânlarına güvenen, aklıselim, mantık, iz'an ve fikri hiçe sayan, her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmaya kararlı, fakat nasıl kalacağını henüz bilmiyen bir Vatan Cephesi karşısındâ 1948 - 1950 yıllarında D. P. nin kuvvetini yaratan fikirleri bayrak yapan ve "Bahar havası"nın asgari şartlarını çoktan: tâyin eden bir Güçbirliği Cephesi vardır. Cephelerin teşekkülü, sulh taarruzlarına imkân vermiyecektir. Vatan Cephesi, muharebenin kızıştığı anda; taktik icabı 'bir mütareke teşebbüsü -sulh değil- ile ortaya çıkabilir, meselâ basın suçlularının affını havayı tâdil vasıtası olarak kollanabilir. Fakat bu münferit jestler herhalde neticesiz kalacak *ve* B. M. M. de İçtüzüğün imkân verdiği nisbette, sekiz şiddetli gün yaşanacaktır. Yalnız bu sekiz şiddetli gün, iç boşaltmaktan ibaret kalmamalıdır. Milletin İktidara ittiği parti, onun itimadına lâyık olduğunu göstermelidir. İktidara namzet partiye mensup milletvekilleri, geçen yılki Bütçe Müzakerelerinde görülen lüzumsuz sinirliliklerinden, beylik tenkidlerden kaçınmalıdırlar

Bu sekiz gün zarfında millet, C. H. P. den, demagojiden kaçman ve nefsine itimadı olan insanların soğukkanlılığı ile her sahadaki D. P. icraatını olduğu gibi gözlerin önüne sermesini ve plân, program, ilim, hürriyet v.s. gibi umumi lâflarla yetinmiyen müsbet tenkidler yapmasını 'beklemektedir.

Bütçe Müzakereleri, İktidara namzet parti için muvaffakiyetle neticelenen Kurultaydan sonra, ikinci imtihan olacaktır.

İSTİBDATTAN DEMOKRASİYE

ORDUDA İLK

"Mektepler bittikten 'sonra yüzbaşı olarak orduda vazifem Edirnede başlıyordu. Kurram buraya, 2 nci Orduya çıkmıştı. Sonbaharda geç kalmadan hareket ettik. Edirnede İlk geceyi bir otelde pek rahatsız geçirdim. Sabaha kadar yatağımı düzeltmeğe çalıştım. Ertesi günü ilk işim ordu erkanıharbiyesine gidip vazifemi öğrenmek oldu. Sahra topçu 8 inci alayın 3 üncü bölüğüne tâyin olunmuştum. Bölüğün yüzbaşı yeri boştu. Müstakil olarak kumanda edecektim. Pek sevindim. Akşama doğru kışlaya giderek, bölüğümü ve odamı buldum. Tunca üzerinde, yalınkat, sade malzeme İle asker tarafından yapılmış bir bina. İçinde bizim taburun 3 bölüğünün subay odaları var. Kendi yerime yerleştim. Biraz sonra, başçavuş palaskasını takmış olduğu" halde odama geldi, bölüğün gece yoklamasını söyledi. Bütün mevcudu 120, şu kadar izinli, bu kadar hasta-, şu kadar memuriyette, mevcut şu. Dikkatle dinledim. Ne söyliyeceğimi bilmiyordum. Söz aramak üzere "Peki" diye başladım. Başçavuş keskin bir selâm vererek, geri döndü ve odadan çıktı. Cevap "Peki" den ibaretmiş! Yüzbaşı oluncaya kadar kıtada bulunmamış olmanın güçlükleri başlamıştı. Mülâzımlarımın en gen---sınıfta yakın arkadaşım Erzincanlı Yaşar efendi -sonradan General olmuştur- idi. Öteki üstümüzdeki sınıftan Edirneli Osman efendi İstiklâl Harbinde şehit oldu. Bölüğün üsteğmeni İsmail Hakkı efendi, benden herhalde 4,5 sene önceydi. Her üçü muktedir • gözde olan subaylardı. Hepsinden genç olarak ve kıtada tecrübesi" hiç olmayarak ben -kumanda edecektim. Erkânı harb subayları her -orduda biraz çabuk terfi ederler ve kıtalarda hizmet eden subay arkadaşları tarafından kendi aralarında tenkide uğrarlar. Bizde 1906 senesinde mektepten yüzbaşı çıkan erkâmharb subaylarının kıtalarda vazife alarak ise başlamaları bir terakki sayılmıştı. Çünkü eskiden bu âdet de yoktu. Meşrutiyet ilanından sonra ise Erkânharbiye mektebinin ordu subaylarından imtihan verenlere açılması ilk ele aldığımız ıslahattan olmuştu. Kurmay subayların ameli yetlşmeleri Cumhuriyet devrinde tekemmül etmiştir.

"Bizim bölüğün topları yâkın zamanda değiştirilmiş, seri ateşli 7,5 cm. lik Krup topları verilmişti. Biz Harbiyede Mantelli toplarla talim görmüştük. İşte senelerce fazla tahsilden ve türlü seferler ve askeri nazariyelerden sonra kıta başına bilmediğim silâhlar içine girmiştim, Edirnede yeni verilen toplara umumi olarak seçme subaylar verilmişti. Tanımızda 7 nci Topçu Alayı bir ne evvel yeni silâhlarla teçhiz edilmiş, bir numune alayı itibarındaydı. Erkânıharb subaylarının kıta hayatı, hususiyle Cumhuriyette pek iyi tanzim edilmiş olduğu için, bizim ilk zamanlar çektiğimiz güç-, lükler şimdi kalmamıştır. Benim yüzbaşılık hayatım, hele başlangıçta, pek dikkatli çalışma ile geçmiştir. Bütün vaktim bölük içinde geçerdi. Meşhur binicilerden olan Fırka kumandanımız Şevket Paşa her sabah Fırkanın bütün subaylarına manevra yaptırırdı. Mesleğin sırları ve insan hayatının sağlığı ve zevki ata binmekte öldüğünü söylerdi. 'Subaylar uzaktan atla geçtiğini görünce 'Paşa eczanesine binmiş" derlerdi. Gerçekten Şevket Paşa at sporu zevkini yaymıştı:

'Erkânıharb subayları, o zaman, yakalarında sırmalı arma ve resmi günlerde kordon taşırlardı. Bütün Erkânıharb işaretlerini bir tarafa bıraktım. İlk önce kıta subayı hayatının amelî taraflarını öğrenmekten başka birşey düşünmez olmuştum. Yeni gelmiş seri ateşli bir bölüğün bütün malzemesi tertemizdi. Askerlerimiz üç dört senelik, benden yaşlı babayiğitler*!!. Bir kaç ay. İçinde zihnimde büyüttüğüm güçlükleri yenmiştim. Geceleri bölüğümüzün neferlerine okuyup yazma öğretiyordum. Birçok mektepli yüzbaşılar da böyle yapıyordu. 8 inci ve 7 nci alay subayları içinde hatırı sayılır bir dost 'mevkii almıştım. Fazla olarak yeni topların yeni muharebelerde rollerine dair son Bos . Japon seferi tecrübelerinden çıkardığım misallerle subaylar arasında bir merak da uyandırmıştım. Vakit vakit odalarımızda toplanır, ufak konferanslar verirdik. Subay arkadaşlarımın çoğu aile sahibi idi ve akşamları atları ile evlerine giderlerdi. Bekâr subaylar haftada bir iki defa Edirne istasyonunda gazinoya gider, müzikli bir yemek yerdik. Birbirimize bol ikram ederdik ve herkes kendi masrafım vererek, bir yıkım olmadan, neşe ile çıkardık.

"Bu zamanlar orduda mektepli ve alaylı tabirleri üzerinde çok konuşulurdu. Yanımızdaki 7 nci Alayın bütün yüzbaşıları, bizim alayın ancak yarısı mektepliydi. Geçen yaz orduda ateşli talimler yapılmıştı. Hakikî cephaneyle, bütün Fırka subaylarının önünde 7 nci Alaya, hazırlanmış, muharebe hedeflerine karşı ateş ettirilmişti. İlk defa olarak yapılmış olan bu ateşli talimleri subaylar anlata anlata bitiremezlerdi. Meşrutiyetten sonra her kıta her sene ateşli talimlerle yeni bir hayata ğirmiştir. Bu hayat komşularımızda, Avrupa ordularında ve bizim Cumhuriyet devrimizde her asker ve subay mesleğe girdiğinden beri tatbik edilen tabii usuldür.

"Edirne büyük bir ordugâh halindeydi. Yeni teşkilât yapılmış. Edime içinde 16 taburlu tam bir fırka bulunurdu. Topçu, fırkası umumi olarak iyi şöhretliydi. Sultan Hamit devrinin hastalık arızaları Edirnede de vardı. Hafiye denilen şeyi herkes biliyor ye sakınıyordu. Subaylar ordu içinde her rütbenin değerli İnsanlarını tanıyorlar ve sayıyorlardı. Piyade, süvari, ve topçu, üç fırkanın toplu bulunduğu bir büyük ordugâhta inzibat oldukça iyi idi. 2 nci ordunun umumiyetle bir müzmin derdi vardı. Maaşlar ilci ayda bir verilirdi. Tayın bedelleri levâzmi müteahhitlerine kırdırılarak alınabilirdi. Geçim sıkıntısı subaylar arasında şiddetliydi. Subaşlarında. bulunanların ve ordu kumandanına veya saraya mensup olanların her ay maaş ve tam tayın bedeli alarak ferah yaşamaları her subayı kaynar hale getiriyor, ruh inzibatını temeline kadar sarsıyordu. Bu esnada Edirneye İstanbuldan Hamidiye süvari alayları denilen iki alay gönderilmişti. Nefer ve subay pırıl pırıl parlardı. Bütün subaylar Hünkâr yaveri idi. İki alayın mektepli iki kumandanı ve iki muallimi var idi. Bunlardan başka subaylar arasında okuyup yazma bilmezler çoktu, Hamidiye alayları bütün süsleri içinde yeni bir harbin ihtiyâçları için ehliyetçe eksik halde, saraya mensup kıtaların bir örneği sayılırdı. Ordunun binbaşıdan yukarı kademesi çokluk olarak tenkide uğrardı.

"1907 senesi yazı Rumeli ordularında pek hareketli geçmiştir. Rumelide bir harb ihtimali belirmişti. Orduların'tâlim ve terbiyesini ilerletmek için İstanbuldan seçme heyetler göndermişlerdi. Şöhretli generaller, eski talim hocaları orduların ehliyetini arttırmak için gelmişlerdi. 2 nci orduya maiyeti seniye erkânıharbiyesinden Ferik Cevat Paşa memur olmuştu. Cevat Paşa Cihan Harbinde, Çanakkale boğazı komutanlığı ve ordu kumandanlığı etmiş olan mümtaz şahsiyettir. Cevat Paşa geniş mikyasta tatbikat, manevralar ve konferanslar devri açtı. Kıtalar içinde istidatlı görünen her rütbede subaylar geniş çalışma ve kendilerini gösterme fırsatı buldular. Ben topçu fırkasında bölük kumandanı olan yüzbaşı hemen ilk günlerde Cevat Paşa karargâhtan daimi kurmay subayı haline gelmiştim. Ayrıca topçu fırkasında tabiye ve topçuluk dersleri veriyordum. Ders salonunu Paşa ile beraber tümenin en yüksek rütbeli âmirleri de şereflendiriyordu. Manzara, ders veren benini gibi' genç ve tecrübesiz öğretmelileri teşvik etmek yânında ordunun muharebe bilgisini arttırmak için- geniş bir gayretin ifadesini taşıyordu. Bu çalışma birkaç ay devam etti. Biz genç ve iddialı subaylar meslek faaliyetinde bir fırsat bulmuştuk.

"Devrin hususiyeti şudur: Rumelinin başında bir yakın muharebe ihtimali dolaşıyordu. Bütün fikirler bu ihtimalle meşgul idi. Arada dış siyaset bir şüphe uyan-

SENELERİM

İsmet İNÖNÜ

dırırsâ, veya içerde yeni bir vukuat çıkarsa hemen herkes bir hazırlık gayretine' ellişerdi. İstanbul idaresinin hazırlık gayreti ya eksik .bîr silâhı o esnada satın almak yahut ordunun talim ve terbiyesi bakımından yeni bir hamle yapmak idi. Bu sefer de öyle olmuştur. Avrupada Reval mülakatı telâş vermiş, bir muharebe hazırlığı hatıra gelmişti. Bu fevkalade talim ve manevra devri İhmal edilen kıymetli istidatları bir müddet meydana çıkarır fakat devamlı düzelme ve ilerleme temin etmezdi. Uzun sulh senesi esaslı çalışma usullerinden mahrum geçiyor ve ordunun kadrosu' meslek liyakatinden başka vasıflar üzerine kurulmuş' bulunuyordu. Ordunun asıl derdi kumanda heyetinin en küçükten en büyüğüne kadar ehliyet ve' tecrübe üzerine sıralanmış olmamasıydı. Mektepli subaylar arttıkça orduda muharebe sevk ve idaresini ümide bağlamak için bir yanlış telâkki yerleşiyordu. Kumandanların zayıf bilgisini tamamlamak için yanlarına mevkiine, göre kıymetli bir yaver veya değerli bir erkânıharb subayı vermek kafi geleceği sanılıyordu. Bu 1907 senesi tatbikatları da bu anlayışla yapılmıştır. Manevraya çıkacak karşılıklı kumandanların yanlarına seçilmiş yardımcılar veriliyor ve manevraların nisbî intizamları temin ediliyordu. Kıtaları muharebeye sevkedecek olanlar başında bulunan asıl kumandanlar ve mesele bu kumandanları yetiştirmek olduğu gözden kaçıyordu. Netice itibariyle 1907 talim terbiye hamlesi tabiatıyla fazla bir mahsul vermemişti. Ordunun esas eksiklerine temas etmeyen gelin geçici bir gayret gösterisi mânasından daha ileri bir vaziyet hasıl olmamıştı. İstanbulun talim terbiye müfettişlerini merasimle teşyi ettik. Cevat Paşa ile ölünceye kadar yakın dost yaşadık. Aramızda en kıymetli hatıra şudur:

"Ben Garp Cephesi Kumandanıyken Eloezire Kumandanı olan Cevat Paşanın bir tebrik telgrafına cevabımda gelecek muhabereyi İzmirden yapacağımızı söylemişim. İzmire girdiğimiz zaman Cevat Paşa tebrikinde sözümüzde bu kadar sadık olduğumuz îçin lütufkûr sözleriyle bizi ayrıca sevindirmişti.

Edirne'nin umumi görünüşü

Biz bu geçici devirde yaşının ve rütbesinin üstünde, çalışmış olan gene subaylar, müstesna fırsatın zevkinden bahtiyar olmuştuk. Tekrar kendi tabii hayatımıza ve rütbelerimizin bize verdiği sahaya döndüğümüz zaman manen bir büyük itibarın hazzını ruhlarımızda hissediyorduk.

"Makedonyadan aldığımız haberler bizi meşgul ediyordu. Bu zamanda garip bir ruh haleti taşkın bir surette bizim ruhlarımızı istilâ etmişti. Rumeli üzerin-. de tehlike dolaştığı endişesi düşüncelerimize hâkimdi. 3 üncü orduda üç vilayet • için umumi bir müfettişlik kurulmuş, bunun yanına Rusya ve Avusturyadan ajan denilen memurlar katılmış, komitacıların" takibi, azlık milletlerin hali ile beraber idare kontrol altına alınmıştı. Vaziyeti hazmetmek bizim için mümkün olmuyordu. Ergeç mutlaka bir harb pathyacaktı. Odalarımızda toplandığımız zaman', subay arkadaşlar, vaziyeti tetkik ederdik. Sanki devletin müdafaasını ve yüksek siyasetini ilgilendiren bu konuların mesulüymüşüz ve çareleri bizim elimizdeymiş gibi meşgul olurduk. Bu devrin böyle devam etmiyeceği tehlike zamanı, vazifesinin ehil olan kıymetli subayların aranacağı, sağlam bir kanaat halinde, ruhlarımıza yerleşmişti.

"'Bir seneyi geçmiş olan kıta hayatımda dikkati çekmiş bir durumdaydım. İki defa ihtar şeklinde nasihatlara muhatap oldum. Topçu fırkasının komutanı Ferit Pasa bir gün beni çağırmış, subay arkadaşlarının etrafında fazla toplanmalarının bana söz ve kaza getirebileceğinden endişe ettiğini söylemişti. Koruyan ve seven bir ilginin eseri saydığım bu teşebbüse karsı aşikâr bir şaşkınlıkla ne yapmam lâzım geldiğini sormuştum. Meslek bilgisini tamamlamağa çalıştığımı ve öğrendiklerimi arkadaşlarıma anlatmayı sevdiğimi söylemiştim. Muhterem Şevket Paşa sözü kesmişti. Bir defa da ordu kumandanı Nasır Pasa beni' çağırmıştı. Yanında bizim kumandan da bulunuyordu. Ordu kumandanı takriben ayni ifadelerle etrafımda subayların toplandığından ve bu halin iyi olmadığından bahsetmişti. Mülakatta hazır bulunan fırkanın komutanı benden evvel cevap vererek, beni koruyucu sözler söyledi. Sarayın emin adamı olmakla beraber kimseye bir fenalık etmemiş olan ordu kumandanı bana ihtarını daha yumuşak bir eda ile tekrar ederek izin verdi;

"Bu sene Edirnede açılmış olan Harbiye mektebine ve İstanbuldaki Harbiye mektebine ordulardan subay aranırken beni de tâyin etmek için tebligat yapmışlardı. Mektep hocalığına sıhhatimin elverişli, olma-, dığını istida ile bildirirken beni desteklemeleri için fimirlcrime ve ordu erkânıharbiyesine çok rica etmiştim. O zaman ordudan İstanbula tâyin edilmek bir talih sayılıyordu. Kurtulmağa çalışmak hem hayreti, hem hürmeti celbetmişti.

"Artık yalnız kışlada yatmıyordum. Haftada bir iki gün Sultan Selim mahallesinde bir mütevazı evde kalıyordum. Pek sade bir oda yapmış, köşeye de bir sahra yatağı koymuştum. Hafta başları şehirde yemek yedikten, Rumeli kahvesinde subaylarla bilardo oynadıkt an sonra, çalımla evime giderdim. Kışın Edirne pek soğuk olur ve sabahları Tunca üzerinden geçerken yüzümüz buz kesilirdi. Güzel Edirneye her gidişimde gençliğimin köşelerini bir defa arar ve gözlerimle severim.

(Bu hatıratın her hakkı mahfuzdur. Kısmen dahi iktibas edilemez.)

kredilere yılda 40 milyon lira faiz ödendiğini, buna karşılık bu enerji hattının temin ettiği enerjinin ancak üçte birinden istifade etmek kabil olduğunu söylemek zorunda kaldı.

Bu arada öğrenilen bir hakikat de elektrik fiyatlarına pek yakında yani bir zamın gelmek üzere bulunduğu oldu. Elektrik fiyatlarında son derece anormal fiyat farkları vardı. Meselâ Çatalağzı elektrik santralinin hemen 'burnunun dibinde bulunan Ereğli Belediyesine elektriğin kilovatı 6 kuruştan verildiği halde, ayni santraldan elde edilen elektrik daha çok uzaktaki İstanbul Belediyesine 3 kuruştan veriliyordu. Bu fiyatları adil bir şekle -tabii ucuz olanları pahalılaştırarak, sokmak lâzımdı. Eh, elbetteki eskisinden daha pahalı elektrik alan belediyeler de bunu halka daha ucuz verecek değillerdi.

Kıbrıs

Boşa çıkan ümitler

Dışişleri Bakanı Zorlu, Karaşi dönüsü kendisine verilen haberlerden hiç memnun olmadı. Atina. Kıbrıs meselesinde yine dilini tutmamış ve Paris görüşmelerinin muvaffakiyetsizlikle sona erdiğini açıklayıvermişti. Halbuki Zorlu, Paristen Yeşilköye geldiği zaman gazetecilere renk vermemek, görüşmelerin çıkmaza girdiğini sezdirmemek için akla karayı seçmişti. Vaziyeti kurtarmak için son bir gayret yapıldı. Türk Dışişleri Bakanlığı, görüşmelerin kesildiği haberlerinin asılsız olduğunu açıkladı. Averof da son dakikada kapıların tamamen kapanmadığım bildirdi. Ama bu zoraki açıklamalar hiçbir şeyi değiştirmedi. Ancak Yunan hariciyesinin müphem ifadeleri papaz Makarios'un beyanatıyla birlikte mütalâa, edildiği takdirde, meselenin hakikî veçhesi olduğu gibi ortaya çıkıyordu. Papaz hazretleri, Kıbrısta yayınlanan bir Rum gazetesine verdiği beyanatta Türklerin inatçılığından ye aşırı taleplerinden bahsetmekte, Türkiye bu tavrını terketmediği müddetçe Kıbrıs meselesinin halledilemiyeceğini *söylem*ekteydi. Türk Hükümeti -evvelce dolaşan şayiaların aksine- Kıbrısa mutlak istiklâl verilmesi gibi bir fikre pek yanaşmıyordu.Ankaranın görüsüne göre Kıbrıs, Yunanistan, İngiltere ve Türkiye arasında bir üçlü hâkimiyete tâbi tutulmalıydı. Ayrıca. Adadaki İngiliz üslerine ilâveten Türkiye ve Yunanistanın da birer üssü , bulunmalı, her iki devlet Kıbrısta birer garni.-zon kurabilmeliydi. Makarios Türklerin şimdilik Taksimden vazgeçtiklerini kabul ediyordu. *Fakat.Ta*ksimden vazgeçmek, .Adaya tâm istiklâl tanımak mânasına gelmiyordu. Halbuki, Yunan hükümeti ve bilhassa Papaz Hazretleri, Enosisten vazgeçtikten sonra, tam istiklâl fikri özerinde 'durmağa -başlamışlar* di. Kuracakları Kıbrıs devleti Birleşmiş Milletlere âza olacak, iç ve dış işlerinde tamamen müstakil kalacaktı. Belki, Türkiyeyi tatmin etmek ve Ankaranın endişelerini önlemek maksadıyla, ilhaka giden yolları kapayacak bazı usuller konabilirdi. Fakat Türkiye bu şekilde bir istiklâl anlayışına yanaşmıyordu. Türkiyeye göre, Kibrisin dışişleri ve savunması üç devletin müşterek idaresi altında bulunmalıydı.

Makarios en büyük güçlüğün bu nokta üzerindeki anlaşmazlıklardan ve Türkiyenin daima ileri sürmekten bıkmadığı askerî emniyet mülâhazalarından doğduğunu söylemekteydi. Yoksa, Adadaki cemaat meclisleri, kurulacak merkezi hükümetteki temsil mabetleri ve cemaatlere Türkiye ile Yunanistandan yapılacak iktisadî yardımlar mevzuunda

Makarios

Kapıları zorluyor

az çok bir anlaşma zemini bulunmuştu.

'Karışık hesaplar

Aylardan beri gizli tutulan mü.-zakerelerin Atina tarafından böyle ani bir şekilde açıklanmış olması, Dışişleri Bakanlığında bu mealale ile uğraşan memurları hayli hiddetlendirdi. Ankara, anlaşmazlıkların siyasi temaslar yoluyla halledilebileceği hususundaki ümidini henüz terketmiş değildi. Mahir .diplomat Pesmazoğlunun gayretleri ile Zorlunun ketumiyeti sayesinde anlaşma zeminini yavaş yavaş genişletmek ve ancak ondan sonra varılan merhaleyi halk efkarına açıklamak daha doğru olmaz mıydı?,

Yunan hükümeti ve Makarios bu Vakitsiz açıklamalarıyla herhalde bazı maksatlar güdüyorlardı. Bîr defa, herşeyde olduğu gibi, bunda da Ankaradan önce davranmak arzusu rol oynamıştı. Karamanlis hükümeti, kendisi mızıkçı durumuna düşmektense, müzakerelerde duraklama vuku bulur bulmaz, kabahati hemen Türk Hükümetine yüklemek ve böylece dünya halk efkârı önünde temize çıkmak istemişti. İşte, Atina elinden geleni yapmış, müzakere masasına oturmuş ve mühim tâvizler vermişti, fakat su inatçı Türkler bütün sulhçu gayretleri boşa çıkarmışlar ve meseleyi tekrar çıkmaza sokmuşlardı!

Ayrıca, Türkiyede olduğu gibi, Yunanistanda da hükümet halk efkârının baskısı altında bulunmaktaydı.. Anadolu Türklerinin -ne şekilde olursa olsun- Kıbrısa ayak basmalarım, asker göndermelerini ve üs kurmalarını icabettirecek herhangi bir hâl tarzı Yunan halk efkârı tarafından hiç de hoş karşılanmıyacaktı. Bunu gayet iyi bilen Karamanlis hükümeti, daha henüz vakit erkenken. müzakereleri suya düşürmeyi kendi dahilî hesaplarına daha uygun görmüştü.

Ankara radyosundaki Kıbrıs saatini -marşlar hariç- iki dakikaya indirenler, Atinanın bu tavrı karşısında tekrar düşünmeğe başladılar. Bu düşünmelerin ne gibi bir neticeye vardığı Pazartesi akşamı anlaşıldı. Konuşma bir dakikaya indirildi, geriye kalan ondört dakika da askeri marşlar yerine "Tin tin tini mini hanım" gibi türkülerle dolduruldu.

Dâvalar

Mersinlilerin heyecanı

Geçen haftanın sonunda Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesinin bir gün Önce verdiği bir kararı gazetelerden okurken, en fazla Mersinliler helecana kapıldılar. Zira karara bağlanan hâdise, şirin Akdeniz şehrinde ve hiç olmazsa 3 bin kadar Mersinlinin dehşetten faltaşı gibi açılan gözleri önünde cereyan etmişti "Mersin hâdiseleri", son genel seçimleri müteakip duyulan memnuniyetsizlik dolayısıyla. memleketin muhtelif bölgelerinde patlak veren ye üzerine derhal neşir yasağının kara perdesi, örtülen kargaşalıklardan biriydi.İşte Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi, .Mersin hâdiselerinin sebebini ve ilk safhasını teşkil eden bir siyasi cinayetin faillerini, *C.* H. P. li Mahmut Baytuncu öldüren D. P li Zeki Budur ile Murat Sevimi, "haksız bir taarruzu defetmek zarureti ile nefis müdafaası " halinde bulunduklarına kanaat getirerek beraat ettiriyordu.

Mersin hâdiselerinin içyüzünü ve nasıl başlayıp geliştiğini öğrenmek için, 18 ay kadar gerilere gitmek lâzımdır. Baytunç. "Urfalı Mahmut" lâkabı ile şöhret yapmış, uzun boylu, esmer, yakışıklı ve genç bir külhanbeydir. Birkaç sabıkası vardır. ama ıslah olmuştur. Öyle ki, ayağı-

na bazmazsan, kafasını çevirip bakmıyacak karakterde bir insan haline gelmiştir. Kahvecilik yapar ve çok koyu bir C H. P. lidir.

50 bin nüfuslu Mersindeki hatırı sayılır Fellâhlar azınlığından Budur, ise. D. P. hizbinin lideridir, Mersin halkının takriben yüzde 20 sini teşkil eden ve her seçimin neticesinde inkâr edilmez tesirleri bulunan Fellahlar-Fellah arapçada arapcada köylü demektir-Şii mezhebindendirler ve Mısır ve Suriyeden gelerek Türki-'yeye yerleşmişlerdir. Budur, 46 yaşında, beyaz tenli, yakışıklı ye uzun boylu bir şahsiyettir. Kalabalık, nüfuslu bir ailenin mensubudur ve Narenciye ziraati,ticaret ve komisyonculuk yapar. Zengindir. Aslında bir karıncayı eîemiyecek kadar munistir. Fakat Budur, içtimai mevkii dolayısıyla D. P. li liderlerin, arkası gelmiyen iltifatlarına mazhar olmuş, kendisine "Mersinin Kurtarıcısı" "Mersinin, Temel Direği" gibi sıfatlar verilmiştir. Şöylece bir ara D. P. İl ikinci başkanlığı da yapan Budur, mağrurlaşmış ve kendini büyük görmeğe başlamıştır.

Budur . Baytunç mücadelesi

Budur, hâkim' bulunduğu Mersinin Bahçe. Hamidiye ve Kiremithane mahallerini, • genel seçimlerin yapıldığı 27 Ekiin 1957 gününe kadar teşkilâtlandırmıştı. Budura verilen vazife, adı geçen 3 mühim mahallede D.P. yi' kazandırmaktı. Böyle bir neticeyi sağlamak için de Budur, kendisine bağlı insanlardan meydana getirdiği bir ekibi mahallelere dağıtmış ve mensuplarına da yapmaları lâzım, gelen işler hakkında direktif vermişti. C. H. P. de mukabil tedbîrler almıştı. Urfalı Mahmut riyasetinde 15 C. H. P. liden meydana gelen bir teşkilat kurmuş ve adını da "Emniyet Ekibi" koymuştu. Urfalı Mahmüfc;" vazifesini lâyıkı ile bakarmış, liste dağıtan C. H. P. lileri Bahçe.. Kiremithane ve Hamidiye mahallerinde Budurun hempalarından korumuş ve sandık başlarına da "Emniyet Ekibi" ne dahil birer âza dilemişti. Böylece Baytunç Budürun hempâlârını tesirsiz bırakmış, Mersinliler de reylerini serbestçe ve emniyet içinde kullanabilmişlerdir. Tasnif neticesinde de Budur hâkimi Bulunduğunu vehmettiği Kiremithane, Bahçe ve Hamidiye mâhallerindeki sandıklardan yüzde 80 nisbetinde C.H. P. reyi çıktığını görerek hırslanmış ve çifeden çıkmıştı.Öyle ya. Budur bütün Mersine mahçup.olmuştu. "Mersinin kurtarıcısı", "Mersinin Temel Dirregi" şimdi D.P.Iiderlerinin karşısına nasil çıkacâktı?

Umumi seçim, neticelerinin peyderpey gelişi. 1946 , senesinden beri bir D.P. kâlesi âddedilen,Mersinde gâyet kritik ve asap bozucu olmuştu..l954 de D.P nin 23 bin farkla geride bırâktiğî C.H P.zâmân za-. man öne geçmisti. Neticede. 5 bin farkla C.H.P.lilerin dahi ümit etmedikleri bir sonuçla D. P. nin galip, çıktığı anlaşılmıştı. Aksi, ümit edildi halde, küçük bir farkla muzaffer olduğu için D. P. nin sarsılan prestijinden Baytuncu mesul tutanlar olmuştu. 18 Ekim günü. ekseri vilâyetlerimizde olduğu gibi D. P. li-' ler Mersindeki" galebelerini tahrik dolu taşkınlıklar yaparak tesid etmişler, C. H. P. İl Merkezîne tecavüz etmişlerdi. D. P. lilerle C. H. P. liler kapışmışlar ve neticede 16 kişi yaralânmıştı,

Abesi müdafaa güç, ama pek güçtür Kemal Aygün!

Kendinizi amme hizmetine hasretmiş ve pek genç yaşlarda mühim vazifeler almış olabilirsiniz. Halk sizi dirayetli bir memur, İyi bir idareci olarak tanır ve sever. Kısa zamanda iyi bir isim, haklı bir şöhret kazanırsınız. Hakikaten mazinizde de sizi atandıracak en ufak bir hata yoktur. Çocuklarınıza şerefli bir isim bırakmak arzusunda ve bu arzuyu gerçekleştirme yolundasınız. Çok zaman herkes uyurken siz çalışmışsınızdır. Başka birini tereddütler içinde bunaltacak pek çok vaziyetten zekânız sayesinde yüz akı ile çıkmışsınızdır. Zekâ ve kabiliyetinizin mükâfatlarını, görmemeniz için hiç bir sebep yoktur. Muvaffak oLmanın, sevilmenin, takdir görmenin baş döndürücü gururu göğsünüzü şişirmektedir. Kendinizi gittikçe daha çetin, daha mesuliyetli, daha büyük işlerin başında bulursunuz. Hepsini de tam sizden beklendiği şeklide başarırsınız. Günün birinde ister istemez siyasi hayatın müsamahasız girdapları arasına itilmişsinizdir. Öyle tensip edilmiştir. Siz de ya hayır diyememişsinizdir, ya da bu neticeyi esasen arzu ettiğiniz için olup biteni, memnuniyetle karşılamışsınızdır. Bütün bunlar ananızın ak südü gibi helâl haklarınızdır. Siyasi hayatınızda da geride -tıpkı memuriyetinizde olduğu gibi- tertemiz bir isim bırakmak istemeniz tabiidir. Buttun için ilk adımlarınızı teenni ile atarsınız. Konuşmalarınızda aklı selim ve. ileriyi, doğruyu görme gayreti hâkimdir. Zira pek iyi bilirsiniz ki, umumi efkârın gözleri önünde yaşayanlar hayatlarının her anında "şartların ieabı"nı yerine getirmekle mükelleftirler; "şartların icabı"nı yerine getirmediler mi, hâdiselerin seviyelerinde kalmadılar mı bunca zahmette kazandıkları sevgiyi, itimadı karşısındakilerin gözlerinde okumak zevkini ebediyen kaybetmişler dernektir. Bunun iki misalini çok kısa zamanda görmüş olmalısınız. İl Başkanı sıfatıyla yaptığınız ilk konuşmadaki olgunluğun muhaliflerinizde, siyasî muarızlarında bile uyandırdığı o müsait tesiri bir düşünün! Haklı dâvaların müdafii olmak ne kadar kolay, ne kadar zevklidir. Kim bilir o gün kendinizi ne kadar hafif, ne kadar mesut hissetmişsinizdir? Ya insan bir de abesi müdafaa etmek zorunda kalırsa?.. Bunun ıstırabını da bizzat tatmış olmalısınız, Kemal Aygün... Şu 75 bin liralık çek ve meşhur Vatan Cephesi hikâyesini bir düşünün. Elinizde Nihat Bozkurtun çek defteriyle, etrafınızdaki gazetecilere hitap ederken gene umumi efkârın önündeydiniz. Acaba içinizde D. P. İl Başkanı sıfatıyla ilk defa konuşurken hissettiğiniz ayni rahatlığı duyabildiniz mi? Bırakın iç rahatlığını, o gece bari uyuyabildiniz mi? Zira "şartların icabı"nı verine getirmekle "abesi müdafaa etmek" arasındaki fark zannedildiğinden de büyüktür ve bizzat sizin bu farkı kavrıyacak kadar zeki olduğunuz şüphesizdir. Ne kadar zeki olursanız olunuz, mantığınızın kudreti, ikna kabiliyetiniz ne kadar büyük olursa olsun umumi efkârın önünde bir defa abesi müdafaa etme mevkiine düşerseniz, artık kazanacağınız şeyin adı ne itibardır, ne de duyacağınız hisse artık iftihar denir. Bu, sizi beğenenler, sizi sevenler içki de böyledir. Haklı dâvaların müdafii olmak inşam halk efkârının indinde ne kadar yükseltirse, abesi müdafaa etmek te o kadar yıpratır, aşındırır. Siz elinize, bir çek koçanı alırsınız, aklı selimden mahrum olmıyan halk elbette "Madem bu işle alâkanız yok, ne diye telâş ediyorsunuz? Bu çek koçanı ne sebeple sizin elinizde bulunuyor" der. Demese bile düşünür. Siz çıkıp da "Çek 75 bin değil, sadece 75 liralıktır" derseniz ve hâdiseler Sizi tekzip ederse, hâlktan ayni sevgiyi, ayni alâkayı beklemeye artık hakkiniz kalır mı?

Abesi müdafaa güç, hem de pek güçtür Kemal Aygün! Onun için gene eskisi gibi haklı dâvaların müdafil kalınız. Kazananın siz ve sevgili D. P. niz olduğunu göreceksiniz.

Urfalı Mâhmudun ölümü

29 Ekimde, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Mersinin muazzam eski Halkevi binası ile Atatürk Abidesinin önündeki meydanda yapılan törene C. H P. iştirak etmiş, D. P. ise katılrnamıştı. Tören bittikten sonra Baytuç ile 19 yaşındaki 8 aylık hâmile karısı evlerine dönerlerken, meydanın hemen sonunda bulunan D. P İl Merkezinin önünden geçmişlerdi. O sırada milletvekili ve D. P. Genel İdare Kurulu âzası Hüseyin Fırat Budur ve yeğeni Murat Sevim ile birlikte İl Merkezinin geniş kapısının önünde bulunuyordu. Sevim merkez ilçeye bağlı ve Fellâhlarla meskûn Kara duvar köyünün ağasıydı. Mersin limanının inşaası:-nâ başlanmadan önce, geniş arazisi istimlâk edilmişti. Ziraata elverişsiz, çorak ve kumluk, yani çöl arazisi dolgun bedellerle istimlâk edilince Sevim. 24 saat içinde milyoner oluvermişti. Böylece Mersinde "İstimlâk zengini" lâkabı verilen Sevimin D. P. ye sadakati tabii ki ziyadeydi.

Urfalı Mahmut, karısı ile Atatürk Caddesinde ilerlerken. Fırat Budura, onu göstererek' "İşte bizim kahramanımız" demişti. Tam o anda Baytunç bir arkadaşı ile ayaküstü konuşmaktaydı ve karısı da ayrılmış, biraz önde ağır ağır yürümekteydi Fıratın sözü üzerine Budur etrafındaki hempasına, "Yakalayın şu iti!" şeklinde bir emir vermişti. Maksatları Baytuncu yakalayıp İl Merkezine sokmak ve bir iyi' dövdürmekti. Böyle bir gaye ile Firat. Sevim ile Budur ve hampası Baytunçun üzerine yürümüşlerdi. Baytunç-derhal 51 santimlik, süngüsünü' çekerek. Atatürk Caddesi ile deniz sahili arasındaki parka atla-, nış ve sırtını geniş gövdeli bir palmiyeye dayıyarak kendisini takip etmekte olanlardan korunmağa çalışmış ve beklemişti. Budur ile Sevim de tabancalarını, ellerine almışlardı. Tesadüfen hâdise mahallinde bulunan Mağazalar Karakolu Komiseri Mehmet Öztürk süngüsünü almak için 30 yaşındaki Baytunçun üzerine yürüdüğü zaman, "Yaklaşma atabey, canını yakarım" ihtarını işitmişti. Urfalı Mahmudun hiç şakası olmadığını bilen Öztürk, , bu defa tabancasını kullanmasına imkân vermemek için Budurun arkasından kollarına sarılmıştı. Komiser, "yapma" demişti, "gerekirse ben vururum". Fakat Öztürk ün ihtarı para etmemişti. Budur, 2 yâna kuvvetle açmak suretiyle kollarını kurtarmış ve tabancasını ateşlemişti. İlk kurşunu kafatasından yiyen Baytunç derhal yüzünün üstüne yere kapaklanmıştı. Arkasından ikisi Budurdan ve biri de Sevimden olmak üzere 3 kurşun isabeti daha almıştı. Hâdise, Cumhuriyet Bayramının henüz dağıldığı bir anda ve binlerce Mersinlinin gözleri önünde cerevan etmiş ve infial uyandırmıştı. 38 yaşındaki Sevim, ile Budur, polisler tarafından müşkilâtla halkın elinden kurtarılarak derhal tevkif edilmişlerdi.

Mahmut Baytunçun cenaze töreni

Gitti gider...

30 Ekim günü, Baytunçun cenaze töreni. Mersinin 95 yıllık tarihinde misli görülmemiş bir ihtişam içinde yapılıyor, en aşağı 10 bin kişi bu törene katılıyordu. Polis. 'Hürriyet Şehidi" olarak sıfatlandırılan Baytunçun C. H. P. bayrağına sarılı tabutu etrafındaki halkı dağıtmak için akim kalan teşebbüsler, yapıyordu. Cenaze töreni zamanla hüviyet değiştirerek iktidar aleyhtarı bir siyasi nümayiş halini alıyordu. "İntikam!" diye bağıran halk. mezarlıktan şehre dönerken. "Hürriyet isteriz! Adalet isteriz!" diye gökleri çınlatıyordu. Sinirleri gergin ve coşkun halk. "Menderes Evleri D. P. Ocağı" binasını sâdece duvarları sağlam kalmacası* na tahrip ediyor ve Menderesin portrelerini parçalıyordu. Baytunçun katli bardağı taşıran son damla olmuştu. İnönü ve Atatürk heykelleri önünde C. H. P. bayrakları çekiliyor ve ateşli nutuklar söyleniyordu Yükselen tansiyonun farkına varan Mersin polisi.-hiçbir müdahelede bulunmuyor, netçe içini boşaltan halk. bağırıp çağırdıktan ve 4 yaralı verdikten sonra yavaş yavaş dağılıyordu.

Cenaze töreninin yapıldığı ayni dakikalarda, şehrin başka bir bölgesinde. Baytunçun gene refikası heyecan, korku ve üzüntüden erken doğum yanmış ve ilk çocuğunu kız olarak dünyaya getirmişti. Yavrucağıza Yadigâr Altıok adı verilmişti. Ecel. Baytunçun yakasına yapışmakta bir gün evvel davranıyor. Tanrı da talihsiz Yadigâr Altıoku dünyaya getirmekte 24 saat geç kalıyor. Böylece baba evlât hiç görüşemiyorlar...

Baytunc Urfalıydı. Türkiyede en fazla kan dâvası güden insanlar da, Baytunçun hemşehrileriydi. Havadis kısa. bir zamanda, aklın hayalin almıyacağı süratte yayılmış ve Baytunçun akrabaları intikam almak için civar vilâyet ve kasabalardan gelerek Mersini doldurmuşlardı. Meselenin vehametini kavramakta 'gecikmeyen Mersin polisi, takviyeler celbederek D. P. İl Merkezini, cezaevini, Sevim ve Budur ile bütün akrabalarının ikâmetgâhlarını süngülü jandarma ve asker kordonu altına aldırmıştı. Sevim ile Buduru da. evvelâ Kayseri, daha sonra da Eski-. şehir Cezaevlerine naklettirmişti.

Duruşma safhası

Mersin hâdiselerinin duruşması 22 celse sürmüştü. Dosya Eskisehire geldiğinden karar gününe kadar. Ağır Ceza Heyetinden 6 hâkim ve 3 savcı değişmişti. Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi Reisi Gültekin Onay ise. "görülen lüzum üzerine" emekliye sevkedilmisti. Budur ile Sevimin müdafaasını 9. maktul Baytuncunkini ise 14 avukat üzerlerine almıştı. Dâva sırasında. Eskişehir e 46 sahit celbedilerek dinlenmişti. İstinabe suretiyle de Mersinde 7 sahitin ifadesi alınmıştı. Eskişehir Adliyesi koridorlarında yapılan arama - taramada üstlerinde bıçak taşıyan 4 şahit hakkında tevkif kararı verilmişti. Budur ve Sevim lehinde yalan şahadette bulunan ikisi Eskişehir, ikisi de Mersinde olmak üzere 4 kişi hakkında takibata seçilmişti. Nesir yasağı kalkmadan durumu gazetelerine yazan 2 basın mensubu aleyhinde dâva açılmıştı. Karardan sonra, derhal tahliye olunan Budur, hapis müddetinin, 4 ayını Eskisehirde Hava Kuvvetleri Hastahanesinin tek yataklı konforlu odasında, geçirmişti. Sevim ise, esasen 1.000 lira kefaletle daha önce tahliye olunmuştu. Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi bu uzun duruşmalardan sonra beraat kararı vererek dosyayı kapıyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

DıŞ Borçlar

Konsolidasyon **anlaşması**

Geçen haftanın sonunda Cuma günü -altı aylık moratoryumun son günü-, Türkiye v Avrupalı alacaklıları arasında birikmiş borçların uzun vadeli bir ödeme plânına bağlanması mevzuunda bir; anlatmaya varmaları' mümkün oldu. Mesele; ablardan beri Pariste müzakere erdelmekteydi. Taraflar a rakında büyük görüş farkları vardı. Ne borçların miktarı, ne ödenecek faiz nisbeti, ne de ödeme müddeti üzerinde -uzun müzakerelere rağmen- anlaşmaya yanlamıyordu. Altı aylık moratoryumun sona ermek üzere olduğunu gören Türkiye, müzakerelerin çıkmaza girmesi üzerine moratoryumun uzatılması-: teklifini ortaya attı. AKİS'-in geçen hafta işaret ettiği gibi, bu fikur' Avrupalı alacaklıların pek hoşuna, gitmedi. Zira Türkiyenin enin de sonunda anlaşmak zorunda kalacağını biliyorlardı. Yeni istikrar politikasının muvaffakiyeti için, vâdesi gelen veya gelmek üzere olan borçların kohsolidaisyonu zaruriydi. Türkiye haleli yüzlerce milyon tutarında borç ödemek imkânına sahip değildi. Avrupalı alacaklıların şartlarını, moratoryum devresi bitmeden, mecburen kabul edecekti. Nitekim alacaklılar hesaplarında yanılmadılar: Moratoryumun son gününe kadar dayanan Türk temsilcileri, Avrupalıların ileri • sürdüğü oldukça ağır şartların altına imzalarını attılar.

Konsolitle edilen borç miktarı 440 - milyon -borcların tamamının yekûnu milyarı aşmakladır- dolardır. Borçlar; 12 yıl zarfında: -Türkiye 20, hiç değilse 15 senelik bir ödeme devresi istiyordu- gittikçe artan 'taksitlerle ödenecektir. Faiz hâriç, ilk yıl 15 milyon dolar, müteakip yıllar 20, 25, 30 ve 35 milyon dolar ödenecek tır. Bakiye borç, son 7 sene zarfında 45'er milyon dolarlık taksitlerle tasfiye edilecektir.

Borçlar içip yüzde 3 faiz . Türkiye muzakerelerde faiz ödemeye yanaşmıyordu- ödenecektir. Demek ki ilk sene borçların sadece faizi 13 milyon doları -120 milyon lira- aşmaktadır. Avrupalılara 1959 yılında ana parayla birlikte 30 milyon dolara yakın 'bir ödeme, yapmak gerekmektedir. Avrupalılardan bu devrede elde edilen kredi miktarı 75 milyon doları bulmaktadır. O halde bu yeni kredilerin hemen . hemen yarısı bu yıl eski borçlar için geri gidecektir.

Uçan kuşa borç

1958 yılının başında Türkiyenin diş borçları 1 milyar 11 milyon doları bulmaktaydı, Bunun 501 milyon doları âmme sektörü borçlarıydı. Kredili ithalât 120'si âmme sektörüne. 21'i hususî sektöre ait olmak üzere 141 dolara erişmekteydi. Ariyerler. 41 milyon dolarlık petrol ariyerleri de dahil, 233 milyon dolardı. Altın rehin edilerek alınan borçlar ise 136 milyon dolardı.

Altın rehin edilerek alman kredilerin karşılığı vardı. Rehindeki altınlar satılınca bu borç karşılanmış olacaktı. 41 milyon, dolarlık petrol borcunun da.' alacaklı petrol şirketleri -nin Türkiyede yaptıkları araştırmalar dolayısıyle kazanılan dolarla tasfiyesi mümkündü. Devlet borçlarının 211 milyon dolarlık kısmını cok uzun vadeli borçlardı, ödenmesi- 1996 yılına kadar sürecekti. O halde borçların 387 milyon dolarlık kısmı için halen fazla endişeye mahal yoktu. Asıl endişe verici kısım, geriye kalan 624 milyon dolardı, Bunun 117 milyon dolan Para Fonu, Dünya Bankası,E xport-Impprt Bank gibi teşekküllere aitti. 31 milyon doları Avrupa tktisadt İşbirliği Teşkilâtı dışında kalan muhtelif borçlardı. Bu 148 milyon dolar borcun her halükârda ödenmesi lâzımdır. Geriye en geç 1968 yılına kadar ödenmesi gereken 476 milyon dolar borç kalmaktadır ki bunun 184 milyonunu ariyerler teşkil etmektedir. Aşağıdaki tablo bu borçlarla memleketler ve ödeme tarihleri itibariyle dökümünü göstermektedir: ;

Demek ki 184 milyon dolar tutarındaki ariyerlerin. yani vâdesinde ödenmemiş borçların dışında 1961. yılına kadar 231 milyon dolar borç ödemek lâzımdı. Âriyerlerle birlikte bu miktar 400 milyon doları aşmaktadır. İşte Pariste konsolidasyona mevzu teşkil eden -Amerikaya olan borçlar hariç- bu borçlardır. Bundan başka milletlerarası teşekküllere olan borçlar nazarı itibara alınmalıdır. Para Fonu, Dünya Bankasj, Export-Import Bank ve diğer teşekkül-

Âmme Sektörü İthalât Borçları (Milyon dolar)

Memleketler	Ariyeler	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	yekûn	Hususi sektör kredili ithalât borcları dahil umumî yekûn
Almanya	50	20	18	11	5			— -	—				106	117
Fransa	26	12	12	9	7	5	3						74	74
İtalya	19		7	5	2	1								43
İngitere	53	9	7	6	6		5	~~2~	2	1	1.	1	97	100
Avusturya .	5	—	—					, —	—				5	5
İsveç	S	3	8	3	3	2	2	3				~".	20	20
Hollanda	7	2	2	2	2								18	18
İsviçre	2	—	—		. —				—	- ~			2	
Belçika	12								—	—			" 13	12
Yunanistan	1								- -	—	—	_.	1	1
Amerika	6	12	- –––	14	13		~6~	~4~~	—	—			81	83
Yekûn	181	64	63	50	37	29	16	8	2	1	1	1	458	—
Hususî sektör kredili ithalât borçları	—	11	5	1	—	4			—				30	—
Umumî yekûn	184	75	68	51	37	33	16	8	3	1	1	1	476 '	476

Milletlerarası Teşekküllere Olan Borçlar

Teşekkülün adı	1958	1959	**1960**	**1961**	1962	**1963**	**1964**	1965	1966	1967	**1968**	1968-2002	Yekûn
Faca Fonu	8	3	8	4	4	—	—	—	—	—	—	—	22
, Dünya **Bankası**	5	5	6	6	6	6	6	6	5	8	5	26	87
Exp - Imp	8	2	2	1									8
Muhtelif	11	10	0	1	1	1						5	84
Yekûn	27	20	16	12	11	7	6	6	5	5	5	81	151

lere olan 151 milyon dolarlık borcun 1960 den sonra ödenecek 31 milyonlık- kısmı düşülürse, bu teşekküllere 1968 e kadar 120 milyon dolar ödemek lâzımdır. Yukarıdaki tablo bu bonoları menşe ve Ödeme tarihleri itibarile göstermektedir :

Milletlerarası para teşekküllerine olan borçlar da, yukarıdaki borçlara eklenirse, 1961 yılına kadar 490 milyon borç ödemek gerekmekteydi. İhracatı gittikçe azalan Türkiyenin bu borcu ödeyebilmesine imkan yoktu, iste konsolidasyon anlaşması, bu a ğır borç yükünü daha geriye atmak imkânını vermektedir. Faizler sayılmazsa, konsolidasyon anlaşmasından sonra 1950 da 35, 1960 da 36,1961 de 37 milyon dolar olmak üzere 1961 e kâdâr 108 milyon dolar borç ödemek gerekecektir. Ama bu borcun yükü 1961 den sonra çok daha ağır bir şekilde hissedilecektir. Geçen yaz elde edilen yüksek faizli 200 milyon dolar tutarındaki krediler ve münfesih Avrupa Ödeme Birliğinden intikal eden 33 milyon dolar hesaba katılırsa, Türkiye 1961 den sonra muazzam bir borçla -faizi de ayrı bir dert. karşılaşacaktır." Bu borçlar nasıl Ödenecektir? Ancak ihracat büyük ölçüde arttırabilirse bu yükün altından kalkmak mümkündür. Aksi takdirde Alinin külahını Veliye giydirmeğe kalkışmaktan ibaret olan sıkıntılı günler, daha büyük bir şiddetle yeniden başlıyacaktır. O halde Türkiye için halen en hayati mesele, 1953 ten beri düşmekte devam eden ihracatın 1958, 739 milyon lira ile en düşük yıldır- hızla arttırılmasıdır. Bunun için de 1952- den bu yana ihmal edilen zirâî sektörde büyük yatırımlara ihtiyaç vardır. Bunu yapabilmek te, siyasi yatırımlardan ve güzelleştirme masraflarından vazgeçip yatırımların tek kuruşunun dahi en rasyonel şekilde kullanılmasına bağlıdır.

İthalât

Araba sevdası

Bu haftanın başında, ticaret muhitlerinde. ikinci. ithalat. kotalarının ilanı beklenmekteydi. Kotalar üzerindeki hazırlıklar tamamlanmış, listeler geçen haftanın sonuna doğru Koordinasyon Bakanlığındaki Teknik Komiteye havale edilmiştir. Kotaların, ilânı artık bir gün meselesidir. Ancak ithalat listelerinin üçüncü defa olarak Teknik Komitenin önüne geldiğini bilenler, bir yeni gecikmeyi imkânsız sayamamaktadırlar.

Yeni kotalar da ilki gibi 150 milyon dolar olarak takdim edilecektir. Aslında ikinci üç aylık ithalât kotaları ancak 110 milyon dolara erişmektedir. Zevahiri kurtarmak, için bilateral anlaşmalı memleketlere tahsis edilen 40 milyonluk kota, listeye dahil edilmiştir.

Serbest dövizle yapılacak ithalâtın 110 milyon dolara indirilmesinin sebebini anlamak güç değildir. Zira ."759 milyon dolarlık dış yardım aldık" lâflarına rağmen önümüzdeki aylarda elde 150 milyonluk ithalâtı karşılıyacak döviz bulunmıyacaktır. Bir yıl içinde 630 milyon dolarlık ithalât yanacağız diye konuşmakta acele edilmiştir. Bunda mübalâğalı hesaplar kadar, 4 Ağustos kararlarının teşvik edeceği sanılan ihracatın bir türlü gelişmemesinin de payı vardır.

Diğer bir mesele, elde kâfi döviz mevcut olsa bile. iktisadi durgunluk ve para sıkıntısı yüzünden ithalatçıların kotaları dolduramaması ihtimalidir. Gerçi ilk kotalar, bütün kötümser iddialara rağmen hemen hemen tamamiyle doldurulmuştur. Ama ikinci kota için, kamyon gibi çok rağbette olan mallar hariç, durumun ayni olmaması, İthalatçıların çok daha nazlı davranması kuvvetle muhtemeldir.

Yeni üç aylık ithalât listesi de eskisi gibi, ham madde ve istihlâk mallan ithalâtına tahsis edilmiştir. Yatırım, malları ithalatı, başlamış yatırımların tamamlanmasına hasredilmiştir. Fakat yeni kotaların, ilkine nazaran büyük bir farkı olacaktır. Zira yeni kotalarda otomobil ithalâtı da yer almaktadır.

Otomobil ithalatı lâfı. otobüs sıkıntısının bile halledilmediği bir memlekette kötü tesir uyandırdı. Dışarıdan alınan borçların 1959 modeli sık Amerikan arabalarına harcanması, aklı selim, sahibi kimseleri şaşırttı. Gelgelelim bu hususta son sözü söylemeğe muktedir kimseler. taksi ihtiyacının da unutulmaması gerektiğini, hatırladıkları için otomobil ithaline taraftardırlar.

Anlaşılan Vatan Cephesinin son model Amerikan arabalarla takviyesi bahis mevzuudur.

Caddelerimizde boy göstermesi muhtemel otomobiller

Pek de demode canım!

A. B. D.

Armut gibi bir dünya!

Amerikadakı Feza Çalışmaları Dairesinden geçen hafta sızan haber-

Vanguard suni peyki son derece alâka çekici bazı malûmatın toplanmasına imkân vermiştir. Meselâ, yeryüzünün tanı bir küre veya kutup tarafları , hafifçe basık bir yuvarlak olmadığı anlaşılmıştır. Suni peykten gelen . işaretlerin bildirdiğine göre, dünya armut şeklindedir!

Vanguard adlı suni peyk ağırlık bakımından çok hafif -bir bucuk kilo- olmasına rağmen, dünya etrafında gayet muntazam bir mahrek tizerinde dönmektedir. Mahrekin bu derece muntazam oluşu, arzın cazibesi dolayısıyla vuku bulan hafif .de-.gigmelejt; sayesinde, yeryüzünün hakiki şeklini ortaya koymağa imkân vermektedir. Peykten gelen telsiz işaretleri vasıtasıyle toplanan ilmî malûmat, dünyanın Kuzey Kutbu tarafını biraz daha yüksek ve sivri olarak göstermek, Güney, Kutbunun da zannedildiğinden daha basık olduğunu meydana.çıkarmaktadır. Anlaşıldığına göre. Kuzey Kutbu civarındaki deniz Seviyesi evvelce hesaplandığından oniki metre daha yüksektir, Güney Kutbundaki seviyenin de pniki metre daha alçak olduğu anlaşılmıştır.

Uzun yolculuk

Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisinin Feza Komitesi

nan rapor.. Baytekin hikâyelerini gölgede bırakacak kadar eğlenceli fantezilerle doludur. Hâlen Amerikada ilmî çalışmalar yapmakla meşgul bulunan elli fen adamının ifadelerine göre, 1965 yılında aya adam göndermek ve ondan üç yıl sonra da Merih, ve Zühre seyyarelerine gitmek mümkün olacaktır.

Feza Komitesi tarafından yapılan , soruşturmaları cevaplandırır! ilim adamlarından Alman asıllı, Eugen Sanger, bütün bunları geride bırakan bazı projelerden bahsetmiştir. Jet tekniği üzerinde çalışan bu alimin delkleri doğru çıkarsa, 40 yîl sonra insanların fezada ışık ,hızına yakın,-yani saniyede hemen hemen 300.000; kilometre bir hızla , seyahat etmeleri, beklenebilir. Tabii, ses süratinin aşılmasına bile bir türlü,alışamıyan insanlar: için, bütün bunlar ancak bir fantezi olarak gözükmektedir..

Fedailer mektebi

Amerikan Feza Çalışmalrı ,Dairesindeki mütehassıslara göre, hakikatla fantezi arasında, bir,tefrik yapmak hiç de doğru. değildir .Bu mütehassıslar, daha şimdiden, feza yolcularını yetiştirmek **üzere hususi** bir mektep açmışlardır.. Mektebin ilk mezunları stajlarını dünya etrafında dolaşan **suni** peyklerde yapacaklar. ondan sonra da aya ve seyyarelere yollanacaklardır.

Feza yolcusu olarak yetiştirilmek üzere müracaat eden binlerce gönüllü arasından, geçen hafta, yalnızj yüz on kişi seçilmiştir. Mütehassıslar, Marta kadar sürecek çalışmalar sonunda bu sayının onikiye indirileceğini ve asıl eğitimin bu oniki gönüllü üzerinde teksif edileceğini söylemektedirler.

Dünyanın etrafında sunî peykle dolaşmak veya Aya gitmek için aranan şartlar hiç de hafif sayılamaz. Eğitime tâbi tutulacakların Üniversitelerin Fizik veya Mühendislik kısımlarından mezun olmaları şart koşulmuştur. Ayrıca, bu, üniversite diplo-

Krutçef

Lâf ebesi

masına ilâveten, tecrübe pilotluğu brövesi almış olmak ve 1.500 saatlik uçuş yapmak lâzımdır. Taliplerin kırk yaşından genç olmaları ve boylârının da 1..78 i aşmaması icabetmektedir. Tabii, bütün bu şartlara uygun talipler, bir de Feza Çalışmalari Dairesinin hususî lâboratuvarında sıhhı muayeneye tâbi tutulacaklar, fizik veya psikolojik bir arızalara bulunmadığı tesbit edildîkten sonra feza derslerine "'lütfen" kabul buyurulacaklardır!

AKİS, 7 ŞUBAT 1959

Rusya

Yedi yılın hülyası

Dışarda zehir gibi bir soğuk vardi. Moskova nehri tamamen donmuş, kanallardaki nakliyat buz kütleleri yüzünden durmuştu. Kremimin büyük toplantı salonunda Sovyet Komünist Partisinin yirmi birinci, kongresini takibe gelen delegeler ye; misafirler, geçen haftanın o soğuk kış gününde, kendilerine yedi yıl sonraki cenneti anlatan adamı dinliyorlardı. Konuştukça coşan, coştukça konuşan, Krutçef, bir ara, geniş pencerelerden salona süzülen güneş ışıklarını göstererek "bakın, güneş bile yedi yıllık plânımızı aydınlatmağa geldi" dedi! Sonra, balkonda toplanmış olan yabancı muahbirlere döndü ve "bildirin bunları memleketinize; burada tabiat da bizimde beraber!" diye bağırdı. Kendisinden biraz daha ince espriler bekleyen muhabirler, nezaket icabı' gülümsediler! Zaten bu gibi tarizlere çoktan razıydılar ve hallerine şükrediyorlardı; çünkü, Lenin zamanından beri ilk defa olarak, yabancı gazetecilerin de Komünist Partisi, kongresini dinlemelerine müsaade edilmişti.

Doğrusu Krutçef'in konuşma tar-. zını ve delegelerin gösterdikleri tepkileri takip etmek hayli eğlenceli oluyordu Sovyet Başbakanı, âdeta, talebelerine hitaben, uslu durdukları ve iyi çalıştıkları takdirde kendilerine iyi yemek verileceğini söyleyen bir yatılı mektep müdürü edasıyla konuşuyordu. Bir ara, şişman diktatör, kollarını iki yana açtı ve "afiyet olsun* yoldaşlar!" dedi. Salonda bulunan 1.261 delege, bunun arkasından gelecek müjdeleri iyi duyabilmek için ellerini kulaklarına götürdüler. Krutçef, zirai istihsalin yedi yıl içinde % 70 artacağını, et ve süt istihsalinin iki misline çıkarılacağını, tavukların daha cok yumurtlıyacağını ve 1965 yılında Rusların Amerikalılar kadar iyi gıda alacaklarını söylüyordu! Sınai istihsaldeki artış ise tam % 80 nisbetinde olacaktı. Çıkarılan petrol miktarı iki misline yükselecekti. Yakında devlet tarafından evlere hazır yemek dağıtma işi de ala alınacaktı. Sınai gelişme ve iktisadi seviye bakımından Sovyetler Birliği 1965 yılında bütün Bati Avrupa memleketlerini, ingiltereyi. Almanyayı ve Fransayı geride bırakacaktı.

Rakam makinesi

Delegelerin başı dönmüştü. Fakat Krutçef hiç istifini bozmadan, yüzdelerden, milyonlardan, tonlardan bahsetmekte berdevamdı, Vaadler birbirini takip ediyordu. 1960 yılında günlük çalışma saatleri yediye inecekti. 1965 te, haftanın yalnız beş gününde çalışılacak,. tıpkı Batılı kapitalistler gibi iki gün tatil yapılacaktı. Çamaşır makinesi istihsâii sekiz misli,buz dolabı istihsali beş misli, otomobil ve dikiş makîkesi istihsali de iki misli arttırılacaktı.

Nutuk, bittiği zaman, delegeler de bitmişti. Krutçef tam altı saat beş dakika müddetle konuşmuş, karşısındakilerin zihinlerinde bir sürü ra-

Mao-Tse-Tung **Thorez** Tito

Arananlar!

kam ve bir sürü de istifham işareti bırakarak kürsüden inmişti. Delegeler, yedi sene sonraki cennet için, şimdiden ne 'büyük fedakârlıklara katlanmak zorunda olduklarını kendi kendilerine sormakta ve çeşitli sıkıntılar pahasına girişilen bu hızlı gidişin nerelere varacağını araştırmak' taydılar. Tabii bütün bunlar herkesin kafasında cereyan ediyordu ve şışarıya akseden manzara bu endişelerden tamamen âzâde gibiydi. Delegeler hep birlikte ayağa kalkmışlar ve büyük diktatörü alkışlamağa başlamışlardı.

Al martini.'..

Yabancı gazeteciler, dakikası dakika bina vapılan Fransızca İngilizci İtalyanca, İspanyolca ve Almanca tercümeler sayesinde nutku başından sonuna kadar eksiksiz takip edebilmişlerdi. Onları asıl alâkadar eden şey, Krutçef'in Sovyetler Birliğindeki "eşsiz kâlkınma" hakkında söylediklerinden ziyade, Batı ile olan münasebetler bakımından söylediği' sözlerdi. Sovyet Başbakanı nutkuna Sputnikler ve Luniklerle başlamıştı. Sovyetlerin artık teknik bakandan bütün dünya memleketlerini geride bıraktığını, askeri sahada kimsenin Rusyayâ meydan okuyamıyacağını, Kızılordu elindeki füzelerin ve atom silâhlarının en ileri gelişme seviyesine ulaştıklarını iddia etmişti. Krufçef, nutuktaki bu kısmın bilhassa azametli olmasına ehemmiyet vermiş, Sovyet askeri gücünü tasvir ederken hayli mübalâğalı konuşmuştu. Rus siyaseti artık kurnazlık ve sinsilik taktiğini, bırakmakta, doğrudan doğruya açık meydan okuma' şeklini almaktaydı. Tabii, bütün bu tehditlere en güzel cevabı yine Başbakan Eisenhower yerdi: Amerikan devlet adamı "Sovyetlerin her söylediklerine inanmamalı" demekle iktifa etti.

Gelenler, gelmeyenler

Kongrenin en çok alâka çeken taraflarından biri de, "yabancı misafirler"di. Geçen haftaki kongreden onbeş fazlasıyla bu defa tam yetmiş yabancı delegasyon gelmişti. Bunlar Sıasında bütün dünya komünist partilerinin en azılı liderlerini görmek mümkündü. Çinden Dışişleri Bakanı Çu-En-Lay gelmişti. Ondan sonra İtalyadan Togliatti, Fransadan Duc-los. Doğu Almânyadan Ulbricht, Polonyadan Gomulka ve Macaristandan Kadar göze çarpıyordu. Herkesin dikkatini çeken noktalardan biri de protokolda yapılan küçük bir değişiklik oldu. Yirminci kongrede İtalyan Komünist Partisinden önce gelen .Fransız Komünist Partisi bu defa ikinci plâna alınmıştı. 'Herkes, bunun De Gaulle hareketi Birasında Fransız Komünistlerinin gösterdikleri çekingenlik için verilmiş bir ceza olduğu noktasında ittifak etmekteydi.

Dünyadaki Komünist liderlerinden üçü ortalıkta , görünmüyordu. Bunlar Mao-Tse-tung, Thorez 've Titoydu. Krutçef nutkunda, Çin-Sovyet dostluğundan hararetle bahsetmiş. Çinlilerin sosyalist metodlar bakımından Sovyetlerden değişik bir -yol tutmuş olmalarına rağmen, aradaki yakınlığın devam ettiğini bilhassa belirtmişti. Tito hakkında söylenenler, tabii, hiç de hoşa gider cinsten değildi. Yugoslav devlet başkanı, Krutçefin nutkunda sert bir şekilde tenkid edilmiş, tuttuğu yol "emperyalizm uşaklığı" olarak vasıflandırılmıştı. Thorez ise rahatsızlığı dolayısıyla Moskovaya kadar gelmemişti ama, tam Kongre günü yayınlanması ricasıyla Pravdaya uzun bir makale yollamayı da ihmal etmemişti.

Monako

Diktatörlük hevesi

Dünyanın her tarafında diktatörler birer ikişer devrilirken, geçen hafta, Avrupada yeni bir diktatör taslağı ortaya çıktı. Güzel Grace Kelly'nin kocası Prens Rainier Hazretleri Monako Meclisini feshetti, Anayasayı muvakkaten kaldırdı ve memleketin idaresini resmen kendi eline aldı.

Aslına bakılırsa, kırk yılda bir celallenen prensin yaptıkları o kumar memleketindeki durumda esaslı bir değişiklik meydana getirmemekte dir. Monakonun idaresi bundan önce de Prens ailesinin elindeydi ve mevcut meclisler bir operet devletinin dekorunu teşkil etmek üzere kurulmuştu. Gecen hafta olup bitenlerin asil dikkate şayan tarafı, Prens Rainier tarafından girişilen hareketin esbabı mucibesi olmuştur. Karısı sayesinde meşhur olan ve Akdenizin. en güzel köşesinde hükümdarlık oynamanın zevkine fazla alışan Prens, birtakım bozguncu unsurların parlâmentoya sokulduklarından şikâyet etmekte, memleketi Fransaya ilhak için bazı komplolar hazırlandığını ileri sürmektedir.

"Monte Carlo'daki hayatın ve bilhassa Prens sarayındaki durumun

Prens Rainier ve Grace Kelly

Yatak odasından geçen ihtilal

içyüzünü bilenler bu işte de bir kadın parmağı görmektedirler. Anlatıldığına göre, Monakoya geldi geleli çocuk doğurmaktan başka bir iş yapmayan Prenses Grace'in son zamanlarda fena halde canj sıkılmağa başlamıştı. Amerikadaki arkadaşlarına yazdığı mektupları nasıl dolduracağını bilemiyordu. Her gün, havanın güzelliğinden, manzaranın muhteşeiriliğinden bahsetmek, Hollywood filmlerinin temposuna alışmış olan prensese pek yavan geliyordu. Monakoda da "enteresan" ve "heyecanlı"'bir şeyler olması lazımdı.

Prens Rainier hazretleri karısının arzularını yerine getirmekte gecikmedi; Siyasî sahada pısırık ve beceriksiz bir erkek olmadığını ispata kalkıştı. Böylece, "bütün diktatörlere ilham yatak odasında gelir" şeklindeki eski kaide bir defa daha doğrulanmış oluyordu.

Irak

General Abdülkerim Kasım

Eski dost düşman da olur!

Biraderler arasında

Bağdat radyosunun bu pazar akşamı 'başlayan acaip yayınları hafta ortasında hâlâ devam etmekteydi. Radyo, olur olmaz saatlerde müzik yayınlarını kesiyor ve Albay Arifin muhakemesi sırasında tutulan zabıtlardan parçalar okuyordu. 14 Temmuz ihtilâlini takip eden günlerde "biraderim Kasım", "biraderim Arif" diye sarmaş dolaş olan bu iki adam arasında olup bitenleri merak eden Iraklılar radyoları başından ayrılmamaktadırlar.

Anlaşıldığına göre. Nasırla helen birleşmek taraftarı olan Arif, bu mevzuda Abdülkerim Kasımla anlaşamayınca işi silâh kullanmağa kadar vardırmış ve bir gün, karşılıklı konuşma sırasında ihtilâlci lideri öldürmeğe teşebbüs etmiş. Kasımın çevik, davranıp kendisine mâni olması üzerine de intihar etmeğe kalkmış! Hikâyenin bundan sonrası zaten herkesce malûmdur: Memleketi terketmeşî istenen, bunu yapamayınca da Bonn Büyükelçiliğine tâyin edilen' Arif, ne yapıp yapıp Iraka dönmüş ve tam yeni bir hükümet darbesine., girişeceği sırada, taraftarlarıyla birlikte tevkif edilmiştir.

Abdülkerim Kasım, bir taraftan Nâsırcıların nüfuzunu kırmağa çalışırken, diğer taraftan da memlekette mevcut fikir cereyanına gayet realist bir şekilde uymağa çalışmakta.-dır. İhtilâlci lider, artık hudutları aşarak birleşme safhasına gelmiş olan Arap milliyetçiliğinin önüne geçemiyeceğini çok iyi bilmektedir. Onun, içindir ki şimdi, bazı ortalama hâl çareleri aranmaktadır. Irakın Kahire Büyükelçisi Faik Samarahi tarafından geçen hafta Başkan Nasıra takdim edilen birleşme tasarısı, aynı zamanda, bu mevzu ile âlâkalı olarak Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Irak arasında çıkmış olan anlaşmazlığı gidermek maksadını da gütmektedir. Tasarıda Mısır, Suriye ve Irak arasında bir federasyon şekli tavsiye olunmaktadır. Bütün federal devletler gibi bu yeni devletin de iki meclisi olacaktır. Aşağı Mecliste, nüfus esasına göre seçilmiş azalar bulunacak, Yukarı Meclis ise, her federe devletin göndereceği eşit sayıda azadan terekküp edecektir. Ayrıca, her devletin, yalnız kendi işlerini görmek üzere, küçük bir parlâmentosu daha bulunacaktır.

Federasyon merkezinde kurulacak olan müşterek hükümetteki sandalyelerin dağıtılışı da şu şekilde tesbit edilmiştir: Mısır yüzde 45, Irak yüzde 35 ve Suriye yüzde 20. Devlet başkanlığı makamına ise, Mısır-Suriye birliğinde olduğu gibi bir tek kişi değil, üç kişi getirilmektedir. "Hâkimiyet Konseyi", denilecek olan bu üc kişilik konseyde, Başkan Nasır, Irak Devlet Başkanı Abdülkerim Kasım ve B. A. C.'nin Suriyeli başkan yardımcısı Ekrem Huranî bulunacaktır.

Fransa

Yılmayan adam

Geçen hafta, Fransanın sağlam karakterli politikacısı Pierre Mendes - France, Radikal Parti lideri Gaillard'a çok sert bir mektup yolladı ve partiden istifa etmek niyetinde olmadığını, bildirdi. De Gâulle hareketi sırasında, bütün Fransa, askerleri, köylüleri, eşrafı ve politikacılarıyla birlikte uzun boylu adamın peşinden giderken, Mendes - France cumhuriyetçilik prensiplerinin müdafii olarak ortaya atılmıştı. Kendisi gibi, kütlelerin gazabından korkmayan ve her ne pahasına olursa olsun Dördüncü Cumhuriyeti korumağa azmeden bazı siyaset adamları bir araya gelmişler ve Demokratik Kuvvetler Birliği adıyla bir teşekkül kurmuşlardı. Komünistleri dışarıda bırakan, fakat De Gaulle aleyhtarı bütün unsurları sinesinde toplayan bu teşekkül. Mitterand ve Daniel Mayer gibi tecrübeli Siyasetçilerin de teşvikiyle, otoriter idare taraftarlarına şiddetle hücum etmeğe başlamıştı. İşte, Radikal Parti lideri ve eski Başbakan Gaillard Mendes- France'a bir mektup yollamış ve, ya Radikal Partiyi, yahut da Demokratik Kuvvetler Birliğini seçmesi lâzım geldiğini hatırlatmıştı. Mendes - France verdiği cevapta, diktatörlüğe karşı duranların cephesine iltihak etmek gibi bir işi Radikal Parti prensipleriyle uzlaşmaz telâkki etmediğini ve giriştiği hareketin radikallik geleneklerine uygun olduğunu belirtmekteydi. Demokratik kuvvetler arasında güçbirliği kurulmasını elzem sayan Mendes France bunun için partisinden istifa etmek niyetinde de değildir.

Mendes France

İnanan susmaz

Lider Gaillard, Mendes . France gibi kuvvetli bir politikacıyı kolay kalay partiden ihraç edemiyeceğine göre. Radikal Parti içindeki ikilik daha bir müddet devam edecek demektir.

Post değil, sıra kavgası

Diğer taraftan Beşinci Cumhuriyetin Millet Meclisindeki yer kavgası da nihayete ermiştir. Yarım daire şeklindeki Meclis salonunda partilerin nasıl oturacakları, hangi sırayı takip edecekleri uzun zamandan beri münakaşa edilen bir mevzundu. Şimdi varılan uzlaşmaya göre. Komünistlerle Sosyalistler, tabii. yine en solda oturacaklardır. **Fakat** onların hemen sağında oturmak için girişilen mücadele Soustelle Partisi lehine neticelenmiştir. Solculukla en

ufak bir alâkası bile bulunmayan Yeni Cumhuriyet Birliğinin mensuplan böylece sözde ileri fikirli olduklarını göstereceklerdir. Aslında, bu Birlikten daha solcu olan Cumhuriyetçi Halk Hareketi mensuplarının da sağa Oturtulmaları doğru görülmemiş, onlara Soustelle'cilerin arkaşındaki sıralarda yer verilmiştir. Bu şekilde, sağcılık solculuk şerefini paylaşamıyan,' adamlar' arasında bir uzlaşmaya varılabilmiştir. Fransız Millet Meclisinin en sağında ise, Cezayir müleivekijleri ile Bağımsızlar oturacaktır.

Kurtlar ve kuzular

Bu hafta bütün Fransa iki büyük rezaletin dedikodularıyla çalkalanmakta, General de Gaulle'ün "dürüstlük ve büyüklük devri" diye açtığı Beşinci Cumhuriyet, daha üçüncü ayında kirli hâdiselerin çamuru içinde bocalamaktadır. Mamafih rezaletlerden biri Dördüncü. Cumhuriyet"; mensuplarını alâkalandırmaktadır ve zaten hâdisenin bu derece büyümesi de her iki cumhuriyet taraftarlarının birbirlerini lekelemek gayretlerinden ileri gelmektedir.

"Lacaee hâdisesi" dîye anılan birinci rezalet, Malta adlı yirmi yaşında bir fahişenin polise yaptığı ihbarla başlamıştı. Maite'nin dostu Jean - Papi Guillaume, üvey anası Döminiqui Lacaze tarafından öldürtülmek istenmişti. Bütün mesele, bu çok güzel kadına milyarder kocalarından kalan muazzam mirasın paylaşılmasından doğmuştu ve Madam Lacaze, Jean Paul'ü ortadan kaldırmak için Raymon adlı bir paraşütçü yüzbaşıyla anlaşmıştı. Yüzbaşı Raymon, ordudan ayrıldıktan sonra, de Gaiulîe taraftarlarının ve Soustelie'in partisi olan Yeni Cumhuriyet Birliği hesabına seçim ajanı olarak çalışmağa başlamıştı. İşte Lacaze hadisesinin siyasi mahiyet almasına, sebep, iktidar partisinin meseleyi örtbas etmek için Eriştiği tedbirler olmuştur.

Fakat ,Beşinci Cumhuriyet taraftarları bu rezaleti gölgede bırakacak ve dikkati dördüncü Cumhuriyet mensupları üzerine çekecek başka bir rezalet ortaya' atmakta gecikmemişlerdir. Meselâ, de Gaulle'cüler? tarafından çıkarılan ve mensuplarından bizi Lacaze rezaletiyle alakalı bulunan Jours de Françe dergisi, birinci hâdiseden tek bir satırla olsun bahsetmediği halde ikinci hâdiseye geniş yer vermektedir-

"Penbe Baleler" diye anılan ikinci rezalet, Paris zenginlerinden birinin yine polise yaptığı bir ihbardan sonra halk efkarına. aksetmişti. Yaşı yetmişe yaklaşan zengin adam, onyedi yaşındar bir kızın kendisinden insafsızca para sızdırmak istediği bildiriliyor,bu pahalı şantajın durdurullmasını rica ediyordu. Çocuk denecek yaştaki genç kız "Penbe Baleler"e mensuptu.Yaşları onbeşle onsekîz, arasında değişen bu kızlar. Pierre Sorlut adında bir adam tarafından Parisin kibar ailelerinden toplanmakta, ondan sonra da banliyö köşklerinde tertiplenen âlemlere katılmaktaydılar.

Ehli keyf bir siyasetçi

Pierre Sorlut, Fransız Millî Emniyet Teşkilâtı memurlarındandı. Otuz dört yaşında genç adam, gayet şık giyiniyor, çok kibar konuşuyor, temasa geçtiği kimselere hemen emniyet telkin ediyordu. Gözüne kestirdiği' evlerin kâpısını çaldığı, zaman, karşısına çıkanlara kendisini artist ve model ajanı olarak tanıtıyor "kızınıza iyi bir istikbal temin etmek istemez misiniz?" diye soruyordu. Bir sürü nüfuzlu kimse tanıdığını, sanat muhitlerinde sözünün geçtiğini, zenginlerle temasının bol olduğunu söylüyordu.

Aileleri tarafından, bir defa Sorlut'un eline teslim edilen genç kızlar, Louis - Charles Royer'nin' romanlarındakilere taş çıkartacak neviden bazı âlemlerin figüranı hâline geliyorlardı. Pariste nüfuz ve servet sahibi ne kadar pinpon varsa, hepsi bu "penbe" eğlencecilerin müdavimi olmuştu. Körpe kızlar "sanat ve iş muhitlerindeki" temaslarından sonra ancak sabahın ikisinde üçünde evlerine dönmekteydiler.'

Rezaletin siyasi bir mahiyet alışı, âlemlere katılanlar arasında tam yirmi tane ihtiyar politikacının bu lunmasındân ileri geliyordu.Dördüncü Cumhuriyette Millet Meclisi Başkanlığı eden meshur. Sosyalist mebus, Andre Le Troquer de bu kurtlar arasındaydı.

Parıs civarında tertiplenen yüz kadar âlemden en az üçüi Andri *Le* Troquer'nin evinde, cereyan etmişti. Ama bu ev öbür evlere, benzemiyordu. Fransız deyleti Meclis Başkanına, kendi şerefiyle mütenasip, ve bütün masrafları bütçeden ödenen bir villa, tahsis etmişti: Yaşından ve mevkiinden utanmayan politikacı o resmî binada "Penbe Baleler" e temsil verdirmekle meşguldü.

Rezaletin son perdesi

Tabii, hâdisenin ortaya çıkmasıyla birlikte Paris soşyetesinin altı 'üstüne geldi. "Masum." kızlarının nelere âlet edildiğini öğrenen "masum" ailelej feryadı bastılar. Fakat,kimse, kapılarını çalan bir adama -ne kadar itimat telkin edici olursâ ,olsun- onbeş yaşındaki kızlarını teslim eden ailelerin feryadına kulak asmadı. Şimdi gazeteleri asıl meşgul eden mesele, Pierre Sorlutun kimler tarafından hîmaye edildiğini araştırmaktadır; zira iki ay önce 250.000 franklık şantaj hâdîsesinden sonra tevkif edilen Milli Emniyet mermuru tepeden inme bir emirle serbest bırakılmıştı.Öbür kızların aileleri tarafından yapılan ihbarlar üzerine tekrar tevkif edilen Sorlut'u acaba ilk defasında, kîm hapisten kurtarmıştı? Meselenin bu kısmı Beşinci Cumhuriyet saflarındâ yer , alan bazı kurtları da meydana çıkartacağa benzemetedir.

Zayıflar Kazanıyor!

Amerikan Savunma Bakanılığının İstatistik Şubesinde çalışanlar tarafından hazırlanan bir tablo, geçen haf'ta bütün Amerikalıların yüreğine su serpti. Amerikan halk efkârı, karşı cephenin, yani Sovyetler Birliğinin elinde bulunan kuvvetlerin sayıca üstün oluşundan eskiden beri endişe etmekteydi. Savunma Bakanlığının yayınladığı istatistik tablosu böyle bir endişenin tamamen yersiz olduğunu göstermektedir. Kuvvetleri sayıca az olan devletlerin harb kazanma şansları tablodaki rakamların açıkça ortaya koyduğu gribi- daha fazladır.

Savunma Bakanlığının yayını, 1945 ten beri vuku bulan, bütün mevzii harbleri inceleyerek hazırlanmıştır. Sırada ilk olarak Hindicini harbi geliyor. O harbte 500.000 askerle işe başlayan Fransızlar 335.000 kişilik Vietmin ordusuna mağlup olmuşlardı. Araplarla İsrail arasında çıkan harbte de durum aynıdır. İsrailliler 98.000 kişilik kuvvetleriyle 105.000 kişilik müttefik Arap ordusunu yenmişlerdi. Süveyş harekâtı sırasında ise, bütün gürültünün sonunda en kârlı çıkan devletin, yani Mısırın elinde sadece 35.000 kişilik bir ordu bulunuyordu; halbuki İngiliz - Fransız kuvvetlerinin **sayısı** 100.000 i asmaktaydı.

İç harbler bakımından da durum pek farklı değildir. Guatemala isyanında 5.000 kişilik âsiler 9.000 kişilik ' hükümet kuvvetlerim yenmek için pek de fazla güçlük çekmemişlerdi. Batista'yı -hem de 43.000 kişilik ordusuna rağmen- anar topar memleket dışına kaçırtan Castro'nun elinde ancak 7.000 âsi vardı.

Tabii, **her** kaidenin olduğu gibi, bu "zayıflar kazanır" kaidesinin de istisnaları. yok değildir. Meselâ, Yunan iç harbi sırasında, 211000 kişilik hükümet kuvvetleri, 10.000 mevçutlu, âsi ordusunu yenmekte' pek fazla müşkilâtla **uğramamışl**ardîr. Macaristanda da, silâhlı 44.000 âsi 80.000 kişilik zâlim Kolordu kuvvetleri karsısında hürriyet mücadelesinden, vazgeçmek zorunda kalk mışlardır.

K A D I N

Meslekler

Bir Türk mankeni

Genç kız pembe koltuğa otururken, elleriyle, kızıla 'bakan uzun saçlarını düzeltti. Üzerinde yeşil bir sveter, siyah dar bir eteklik vardı. İri gözlerini hafifçe yumdu, karşısındaki' gazeteciye gülerek baktı:

• "—. Ben modayı severim" dedi.

Gazeteci kadındı:

"— Ben de" diye itiraf etti.. 'Ama onu takip etmek biraz zor da.."

Genç 'kız tekrar gülümsedi ve sustu,' Gazeteci de gülümsedi. Genç kız için, -bu tanınmış Türk mankeni Lâle Uslu, idi-, modayı takip etmek o kadar zor bir iş değildi tabii.. Ankaralılar da. birçok defilelerde onun incecik uzun vücudunu, zarif hareketlerini seyretmek fırsatını bulmuşlardı. Lale Uslu, olgunlaşmanın kreasyonlarını memleket içinde ve dışında teşhir ediyor, onlara kendinden birşeyler katmasını başarıyordu. Pariste Chiristian Dior'dan teklif aldığı zaman bunu bir prensip meselesi yüzünden reddetmek zorunda kalmış, İstanbulda Dior kreasyonlarını teşhir etmeyi kabul etmişti.

Öteki hüner

Ama Lale Uslunun modayı sevmesinin biricik sebebi bu da değildi. Her giydiğini yakıştırabilmek. her modayı takip etmek, -her modele uymak şüphesiz ki her genç kızın, her kadının aradığı bir mazhariyetti; fakat Lale Uslunun asıl başka bir hüneri vardı: o aynı zamanda terzi idi. Metre metre kumaşlar alır, onları, mankenlere sarar, saatlerce üzerlerinde oynar ve Paris modasının ana hatlarına sadık kalmakla beraber daima kendisinden birşeyler yaratırdı. Galiba hayattaki en büyük zevki de bu idi. İşte Beyoğluda Bekâr sokaktaki atölyesinde sabahın sekizinden, akşamın sekizine kadar bıkmadan çalışmasının sebebi bu idi. Atölyeyi. tecrübeli bir arkadaşı Halûk Yenilmezle beraber açmıştı. Bunun için aylarca münasip bir yer aramış ve

Lâle Uslu

Bir koltukta kaç karpuz ?

henüz üst katlar bitmeden bu yeni apartmana, rende gürültüleri ve boya kokulan arasında taşınıvermişti. Atölye zevkle döşenmişti, geniş, ferah ve sıcacıktı.

Yaz modası

Belkis Durmaz -genç' kızın asıl ismi bu idi ve terzi olarak bunu kullanıyordu, yaz koleksiyonunu hazırlıyordu. Çok yakında büyük bir defileye iştirak edecek ve orada Lâle Uslu, Belkıs Durmazın elbiselerini teşhir edecekti! Canlı mankenin cansız mankenlerin arasında dolaşması insana tuhaf bir his veriyordu. Sanki o tahtaya can vermeye çalışıyor, kumaşların birini alıp birisini bırakıyordu. Renk renk emprime satenler, şeker' gibi düz pembe, gelincik gibi kıpkırmızı koton satenler, avucun içine sığan tarafa empirimeler odayı bir yaz bahçesine çeviri vermişti. Gazeteci bir an kumaşlara baktı ve şüpheci:

"-- Bunları nereden bulunuz dedi. Herhalde yerli değil?"

Belkıs Durmaz güldü:

"-— Sakın böyle birşey yazmayın sonra sizi tekzip ederim. Bunlar hepyerli!"

Gazeteci yerinden kalktı, kumaşları elledi ve markalarına baktı. Evet hepsi, yerli idi ama henüz piyasaya çıkmamışlardı. Gazeteci sordu:

"— Yaz modasını hazırlamak için biraz erken değil mi ?"

"— Hayır, çünkü modanın ana hatları bugün belli olmuş vaziyettedir. Bu yaz ampir elbiseler azalacak! Zaten bunlar yaz kıyafetlerinden ziyade süslü kıyafetlere gider. Yaz elbiselerinin kemerli kesik belli olmaları kolay giyilmelerini sağlar, önümüzdeki aylarda bunların daha fazla rağbet görmeleri gayet tabiidir. Etekler gene kısadır. Vakıa her midin eteğini kısaltmaya mecburdur ama, bunun da bir haddi vardır; Her kadın yerden elli santim yüksekte etek giyemez tabii! Modayı insan kendisini güzelleştirecek tarzda ve bunun için takip etmelidir". Belkıs Durmaz bir an durdu, düşündü, "— Tabii dedi terzi daima mankeni her boyda, her ende mankeni düşünmalidir!" .

Aile

Bize göre bütçe

Bugün Türkiyede ev kadınının en büyük meselesi bütçe meselesidir. Ailenin, mütemadiyen değişen İktisadi politikaya ve fi tlara ayak uydurması, maddi ve manevi bir sarsıntı geçirmeden bunlara intibak etmesi cidden meseledir. Bugün memleketi» m izdeki durum normal 'bütçe anla-, yışını çok aşan bir durumdur ve, mesala Avrupalı bir ev kadını iiçn düşünülmüş bir ideal bütçe, bugün bir Türk kadınım ancak hazin hazin güldürecektir. Avrupalı kadın bütçesini tanzim ederken gezme parasını, tatil masraflarını, hediye paralarını da tıpkı mutfak masrafı ev kirası, elektrik ve havagazı gibi bir kenara ayırır. Her ay mahakkak bir ekonomi*

Türk Kadınlar Birliği

Jale CANDAN

Gazetelerde ilân edildiğine göre bu yazının çıkacağı gün, Ankarada Türk Kadınlar Birliğinin olağan üstü kongresi yapılacaktır. Bu haberi doğrusu çoktanberi bekliyordum. Çünkü bundan evvelki genel Kongreyi takip edenler Birliğin buna ergeç mecbur kalacağına kanaat getirmişlerdi. Geçen Kongreye ait görüşlerimi, bir kere daha burada açıklamayı, bir Türk kadını olarak vazife addetmekteyim. Çünkü Türk Kadınlar Birliği, yaptığı işler dolayısı ile değilse de, taşıdığı isim dolayısı ile bugün, içerde ve dışarda Türk kadınlığını temsil etmektedir ve bugün, henüz en ileri cemiyetler dahi kadın dâvalarını halledemeınişken elbetteki bizde bu konuda yapılacak pek çok iş vardır. Kadın dâvası deyince bunu bir feminist iddia ile düşündüğüm sanılmasın. Bugün memleketimizdeki kadın dâvaları faizim sosyal dâvalarımızın esasını teşkil etmektedir. Bu bir memleket davasıdır. İste bunun için Türk Kadılar Birliğinin bugün içinde bulunduğu keşmekeşten kurtulmasını, kadın haklarım koruyan. Türk kadınını yükseltmeye çalışan bir teşekkül, olarak kuvvet kazanmasını, bütün Türk kadınları gibi canı gönülden arzu etmekteyim.

Ne yazık ki, bizim birliğimiz uzun yıllardan beri bütün vazifelerini İhmal etmiş,' gayelerinden uzaklaşmış ve nihayet tam mânası ile bir işimden ibaret kalmış durumdadır. 1935 senesinden beri kadın faaliyetlerini takip etmek amacı ile, sık s k Birliğe gidip gelmişimdir. Maalesef orada güzel bir lokal ve nazik bir misafirperverlikten başka hiçbir sey bulamadım. Daha doğrusu orada birşey daha gördüm boş bir mücadele,. gayesiz bir hırs vs bunun yanında ziyan olup giden, iyi organize edilmiş bir iyi niyet. Herhangi bir teşekkülde seçim mücadelesi normaldir. , Filânca bahis falanca işi yapmak için seçilmek istiyecektir. Eibetteki bunu ayıplamak kimsenin aklından geçmez. Hele bahis konusu olan böyle bir gönüllü işi ise çalışmak isteyen ancak takdir edilecektir. Ne var ki mücadele meşru yollardan, hileye 'İftiraya ve dedikodulara baş vûrulmadan yapılmalıdır. Şurası münakaşa götürmez ki, bir kongrenin hakiki bir kongre olabilmesi için herşeyden evvel bir kongreye kâtılacak olan delegelerin dürüst şekilde seçilmeleri şarttır! Bu hususta zihinlerde' en ufak bir şüphe olmamalı, bütün üyelerin iştiraki 'temin edilmeye çalışılmalı, ne sihirdir ne keramet nevinden seçimlere iltifat edillmemelidir. Bu münasebetle gecen senek! Ankara delege seçimlerinden bahsetmek istiyorum. Türk Kadınlar Birliği Genel Kongreye gidiyordu. Ankara delege seçimleri gelip çatmışta." N asıl oldu bilmiyoruz. Birliğe bağlı olmakla beraber müstakil birer kulüp halinde çalışan ev ekonomisi kulüplerinin bazı üyeleri, böyle bir hakları olduğu bilinmediği halde, seçimlere iştirak ettiler, hattâ delege seçildiler. Mesele tetkik edilince sırf bazı üyelerin iştirakini, temin edebiler ek kayğuşu ile bütün üyelerin otomatikman ve kendi muvafakatleri alınmadan. Birliğe kaydedildikleri öğrenildi. İşte iyi bir istikbal vadeden kulüplerin dağılmasına sebep olan hâdise budur. Otomatik üyelik kulüp üyelerini hayret ve dehşet içinde bırakmıştı. İstifalarını verdiler. Bundan başka İzmir, İstanbul ve daha bazı vilâyetlerde bu delege seçimleri gayet hâdiseli ve dedikodulu geçmiş ve birçok istifalara sebebiyet vermişti. Bu-seçimlerin en göz alıcı noktası particilik perdesi altında taraftar toplamak taktiği idi. Tabii bu arada Türk Kadınlar Birliği idare heyeti dikensiz gül bahçesine çevrilecek, muhalif partilere meyledenler her ne pahasına olursa olsun uzaklaştırlacaklardı.

İşte bu nazırlıklardan sonra yapılan Genel Kongre, Genel Başkan İstanbul milletvekili Nazlı Tlabarın da arzusu üzerine gayet sakin, tenkidsiz, mücadelesiz, bol alkışlı ve bilhassa muhalefetsiz geçmişti. Vakıa Anadoludan gelen birçok delegeler ilk gün esaslı kadın dâvalarına temas etmek cesaretini göstermişlerdi ama, etrafta nasihat vererek dolaşan "ablalar" onları susturmasını bilmişlerdi.

Fakat bütün bu tedbirlere rağmen 'hâdise gene de patlak vermiş, olaylara bile karıştığı iddia edilmiş vb sevimlerden sonra, bir geceyi mühürsüz torbalarda ge çiren oylar, yeni baştan sayılmış, büyük farklar meydana çıkarılmış, mesele haysiyet divanına intikal etmişti. Gene bu kongrede sırf Nazlı Tlabarı yeniden başkan seçebilmek için tüzük değişikliği yapılmış, fakat seçim şaşkınlığı içinde, bu zamanında ilgili makamlara bildirilmediği için kanunen hükümsüz kalmıştı.

Bugün Kadınlar Birliği acaba yalnızca bu yanlışlığı düzeltmek için mi olağanüstü toplantıya gitmektedir? Yoksa kendisine esaslı surette bir çeki düzen verme lüzumunu mu duymuştur? Buna cevap verecek olan hâdiselerdir. Delege seçimleri demokratik bir mücadele sistemi içinde mi yanılacaktır, yoksa gene iktidarı elinde tutanların hazırladıkları listelere göre mi ayarlanacaktır? Yeni tüzük tadilâtı Türk Kadınlar Birliğini daha ileriye mi daha geriye mi götürecektir? Bunda şahıslarmı yoksa prensipler mi korunacaktır? Delegeler Kongreden evvel hususî toplantılarda ikna edilip kongrede sus pus olacaklar mıdır? Yoksa Türk Kadınlar Birliğinin esas gayelerini .hatırlayıp idare heyetine bu konuda neler yaptıklarını sormak cesaretini gösterecek, bunun kendileri için bir hak olduğu kadar bir vazife olduğunu da hatırlıyacaklar mıdır? Şahıslar, gene de' çalışmıyacaklarını defalarca ikrar ettikleri halde, sırf bîr isim, sırf hatır, sırf Demokrat Partili oldukları için mi seçileceklerdir?

Fakat bütün suçu tek tarafa yüklemek ne derece doğrudur bilmem ki?. Organize edilmemiş iyi- .niyet, biraz harekete geçmemeli mi? Delegeler ve bilhassa idare heyetinde çalışarak meselenin iç yüzünü bilenler ortaya çıkıp konuşmadıkça, dertlere teşhis koymadıkça işler düzelir mi? Ne yazık ki, onlar peşinen konuşmamaya söz veriyorlar ve bunu Türk Kadınlar Birliğini sevmek sanıyorlar. •

Halbuki gemi batıyor. Onu kurtarmak lâzımdır!

---

si vardır. Bunu ailenin emniyeti, saadeti için şart bilir fakat bunu yapabilmek için medeni ihtiyaçlardan vâz geçmesi icap etmemektedir. Halbuki bizde'birçok aileler meseleyi kalem kağıtla halletmeye Özendiklerinde işin; içinden çıkamadıklarım görerek bütçesi? idareyi, yani varken var, yokken yok. Prensibini tercih etmektedirler. Halbuki bu hiç te doğru bir hareket değildir. Bütçe meselesi aile saadetinin faktörü olmakta devam etmektedir.

Normal bir bütçe 'anlayışına göre değilse bile. bize göre bir bütçe yapmak zorundayız İnsan böyle bir şeye yeltendikten sonra belki bir iki ay işin içinden çıkamıyacağını sanacaktır ama, hakikatlerle burun buruna geldikten sonra onlara intibak etmek te gene zamanla mümkün olacaktır. Ay basından itibaren bilgi ile masrafları kısmak, ay sonunda mecburen ve gelişigüzel masrafları kısmâktan herhalde çok daha faydalıdır. Meselâ ev kadım daha az para ile aynı gıdayı temin eden yemekliklere rağbet edebilir, böylece ailenin sıhhatine zarar vermeden mutfak masraflarından bir miktar kısabilir ve böylece de„onları mahrumiyetlerinden korur. Giyim, bilgi sayesinde, cok daha ekonomik olabilir. Nihayet, geliri ile giderini ayarlıyamıyân aile, kendisine başka gelir kaynakları, bulmak zorunda olduğunu görerek bütün aile fertlerinin çalışmasını sağlamaya bakar. Zamana ve zemine uymak şarttır!

T İ Y A T R O

İstanbul

"Benimle oynar mısınız?"

Haldun Dermen Tiyatrosunun Küçük Sahnedeki "Benimle Oynar mısınız?" temsilleri büyük bir muvaffakiyetle devam ediyor. Marcel Achard'ın "Benimle Oynar mısınız?" ının hazırlıklarına mevsim başında büyük bir hararetle başlanılmış bulunuyordu. Eseri sahneye Ulvi Uraz koyacaktı. Aktör olarak iyi bir şöhrete sahip bulunan Ulvi Urazın. rejisörlükte alacağı netice merak uyendiriyor ve "Benimle: Oynar mısınız?" in hazırlıkları tiyatroseverler tarafından alâka ile takip ediliyordu. Fakat ilk temsil gününe yaklaşıldıkça Ulvi Urazın rejisörlük hevesinin zayıfladığı anlaşılıyordu. Nitekim Ulvi Uraz, sonunda bu ağır yükü omuzlarından attı ve oyun Haldun Dormen tarafından sahneye konuldu. Haldun Dormen hem başkası tarafından başlanan bir işi bitirmek, hem de bunu çok dar bir zamana sığdırmak gibi iki zorlukla karşı karşıya kalmıştı. Haldun Dolmenin bu çetin işten ne dereceye kadar yüzünün akıyla çıktığı münakaşa edilebilirdi ama. "Benimle Oynar mısınız ?" ın seyircilerinde uyandırdığı hayranlık böyle bir gayreti lüzumsuz kılacak kadar kuvvetliydi

Eser ve oyun

Marcel Achard'ın 1923'te yazdığı "Beninde Oynar mısınız ?", sonradan şöhret kazanan yazarın ilk tiyatro eseridir. "Benimle Oynar mısınız ?" üç perdelik Ur komedidir. Mevzu Ur sirkte cereyan eder. Crocson . Erol Günaydın ve Rascasse - Altan Erbulak - isimli iki sirk soytarısı, Isabelle - Gülriz Sururî . adındaki balerine delicesine âşıktırlar. Fakat bunu birebirlerinden saklamaktadırlar. Seyircilerin arasından çıkan yakışıklı Auguste - Tunç Yalman - de bu aşka bir rakip olarak karışır. Auguste'ün ortaya çıkması iki soytarının aşkını iyice ümitsiz bir hale sokar. Buna rağmen İşabelle'in gönlünü kazanmak için şaklabanlıkta yarış eden iki kafadar, İşabelle'in yakışıklı Auguste'ü sevdiğini anladıkları zaman, artık her şey bitmiştir.

Haldun Dormen. oyunu sahneye koymakta ufak tefek hatalarına rağmen başarılıdır. Soytarıların oyununda zaman zaman pandomim denemelerine teşebbüs etmesi üslûp bakımından bütünlüğün muhafazasını son derece güçleştirmektedir. Bu bakımdan düello sahnesinde soytarıların ellerinde kılıç, pelerinli, şapkalı halleri bir yama gibi kalmaktadır. Buna rağmen gittikçe olgunlaştığının işaretlerini veren Dormen, "Benimle Oynar mısınız?" in muvaffakiyetinde oyuncularına da çok şey borçlanmaktadır. Meselâ Haldun

"Benimle oynar mısınız?"

Hayır, oynamam

Dormenin ayni piyesi Şehir Tiyatrosu artisleriyle sahneye koyduğu düşünülürse, kemali cesaretle ayni muvaffakiyeti elde edemiyeceği iddia edilebilir. Hakikaten iki soytarıyı oynayan Erol Günaydın ile Altan Erbulak bir sirk havasını verirken kolaylıkla düşülebilecek iptizal tehlikesinden kendilerini korumasını biliyorlar. Rahat oyunları, ustalıklarının yükseldiği dereceyi gözle görülür bir hale getiriyor. Gülriz Sururinin Isabelle'inde bir fevkalâdelik yok. Ama oyunun üslûbuna ve temposuna uymasını beceriyor. Hiç bir an ahengi bozmuyor. Tunç Yalman da bir gelişme, bir ustalaşma görülüyor. Soytarıları oynayan arkadaştan kadar rahat ve ustaca olmasa bile Tunç Yalmanın oyunu, bilhassa ahengi tamamlayan temposu ile, pek başarılıdır.

Bu iyi oyuna Duygu Sağıroğlunun canlı dekorlarını, Güler Eren-. yolun kostümlerini ve Yalçın Turanın orijinal müziğini de ilâve ederseniz, "Benimle Oynar mısınız?" ın neden bu kadar beğenildiği daha iyi anlaşılacaktır.

Ankara

"Lear, bu kapıyı tekmele!"

Devlet Tiyatrosu bu yıl Büyük Tiyatro sahnesini ağırbaşlı eserlere ayırma kararını almış görünüyor. İlk ağızda Arthur Miller'in Cadı Kazanı"nı verdikten sonra, arkadan Shakespeare'in "Kral Lear"ini sahneye koydu. Her akşam dört koldan temsil veren bir Devlet Tiyatrosunun bir sahnesini de ağırbaşlı, klâsik' eserlere ayırması yerinde bir harekettir. Ama Devlet Tiyatrosunun bu yolda alınmış bir prensip kararına göre hareket ettiğini pek sanmıyoruz,' öyle olsaydı koca Shakespeare elbette, Arthur Miller'e tercih edilirdi. Bir zamanlar İstanbul Şehir Tiyatrosunun. yaptığı gibi, yeni mevsime "Kral Lear"le girilirdi. Anlaşılan yeni Genel Müdür iş başına getirildiği şartlar içinde, önünde pek az zaman kaldığını da düşünerek, mevsimi Shakespeare'in sahneye konması da, oynanması da hayli güç bir eseriyle açmayı ya göze almak istememiş, ya da bunun ilk ağızda iddialı bir hareket gibi yorumlanması ihtimalinden çekinmiştir.

Yeni Genel Müdür böyle düşünmüşse, doğrusu pek haksız sayılmaz. Çünkü "Kral Lear"in birkaç yıldanbâri eski Genel Müdür Muhsin Ertuğrul tarafından sahneye konulacağı, hatta en parlak sahne başarılarından biri olarak hatırlanan Lear rolünü bu mevsim. Ellinci sanat yıldönümü vesilesiyle, son bir defa daha -birkaç temsil için- oynıyacağı , söyleniyordu.

Reji mi. başrol mü?

Cüneyt Gökçeri düşündürmüş olan meselelerden biri de, şüphesiz, "Kral Lear" gi'bi azametli bir eseri ve rolü hem sahneye koyma, hem de oynama işini yânyana yürütebilmekti. Eski hazırlıklara göre eseri Muhsin Ertuğrul yeni bir mizansenle sahneye koyacak, baş rolü de belki kendisi birkaç defa oynadıktan sonra Cüneyt Gökçere bırakacaktı. Bu demekti ki Lear rolüne Cüneyt Gökçer çalışacak, hocası da onun "çalışa malarını elli yıllık bilgisi, tecrübesi ile kolaylaştıracaktı. Muhsin Ertuğrulun ellinci sanat yıldönümünü kutlamaya hazırlanırken, iki satırlık bir bakanlık, tezkeresiyle, görevinden uzaklaştırılması bütün bu imkânları ortadan kaldırmıştı. Şimdi Cüneyt Gökçer ya eseri sahneye koyma işini bir başka -büyük bir ihtimalle tanınmış bir yabancı, rejisöre bırakıp baş rolü oynayacak, ya da baş rolü bir arkadaşına verip sahneye koyma işini kendisi üzerine alacaktı.:

Bu iki yoldan hangisini . seçmek gerektiğini düşünürken, yeni Genel Müdür, ilk eser olarak "Cadı Kazanı" nı sahneye koydu ve bunda büyük bir başarı gösterdi.' Dostu da, düşmanı da "Cadı Kazanı"nı, hele rejisini beğenmekte» övmekte birleştiler. İşte bu başarının ve övgülerin verdiği cesaret Cüneyt Gökçeri "Kral Lear" konusunda, iki mühim işi de tek başına başaracağına inandırdı. Bu inançla eseri hemen sahneye koymak, hem de baş rolünü oynamak kararını verdi.. Muhsin Ertuğrul da, yıllar öncesi, böyle yapmamış mıydı? Öyle ise hocasının örneğine uydu, diye kendisini kim kınayabilirdi?

Temsil ve netice

Yeni Genel Müdür bu karara varın. ca çalışmalara başlandı. Müessesenin elinde birkaç yıldanberi Devlet Tiyatroeu ve Operası için gerçekten güzel Avrupa sahnelerinde görü-

lenlerle boy ölçüşebilecek seviyede dekorlar yapmış olan. Alman dekoratör Ulrich Damrau vardı. "Kral Lear" için yeni, gösterişli dekor ve kostümler çizdi, bunları kendi kontrolü altında da gerçekleştirdi. Cüneyt Gökçer de "Cadı Kazanı" kadrosundaki arkadaşlarından güvendiklerine, tecrübelilerine en önemli rolleri, geçlere de daha az önemlilerini dağıttı. İki aya yakın süren provalarda meydana koyacağı "Kral Lear"in sahnelerimizde oynanmış olan eski "Kral Lear"lerden geri kalır bir tarafı olmıyacağma emin olduktan sonra da temsillere başlandı.

Netice gerçekten de kütü olmadı. Cüneyt Gökçer yanlış düşünmemişti. Yeni "Kral Lear" temsillerini eskilerden geri bulmak imkansızdı. Reji, dekor, kostüm ve oyun olarak on yıl önce İstanbul Şehir Tiyatrosunda Hadi Hünün oynadığı "Kral Lear* tem'sillerine kıyasla üstün bir netice bile elde etmişti. Böyle olduğu halde başarı derecesi "Cadı Kazanı'ndâki kadar parlak değildi. Çünkü Cüneyt Gökçer bir noktayı hesaba katmamıştı: Lear gibi bütün eser boyunca sahneden eksik olmayan muazzam bir rolün altında ezilmemek, aynı zamanda reji ile uğraşmak mecburiyeti öteki rolleri oynıyan sanatçılarla inceden inceye meşgul olmasına vakit ve imkân bırakamazdı ve bırakmamıştı da. Bu yüzden etrafını alan irili ufaklı sanatçılar rollerine layıkıyla giremediler. Haklı sahne tecrübesi olanlardan bazıları bile tutuk, cansız bir oyun çıkardılar. Meselâ Cornwal, Albany ve Edgar gibi önemli rollerde Asuman Korad, Ekmel Hürol ve Halûk Kurdoğlu silik kaldılar. Muazzez bile Goneril'de. iktidar hırsıyla gönül ihtiraslarım, kendisinden beklendiği kadar belirtemedi, teatral kaldı. Ya Cordelia rolünde Gülgün Kutlunun cansızlığına, tutukluğuna ne demeliydi? "Hatıra Defterinin küçük kahramanı olağanüstü bir başarı ile canlandırılmış olan bu körpe istidat, rejisör kendisiyle daha yakından meşgul olabilseydi, elbette o güzel rolde bir varlık gösterebilirdi.

Bereket versin Lear'de Cüneyt Gökçer, Gloster'de Şahap Akalın, Kent'de Nuri Altınok, Edmond'da Semih Sergen. Soytarıda Ertuğrul İlgin bütün imkânlarını kullanarak, canlı, duygulu, inandırıcı kompozisyonları, Regan'da Beyhan Gönenç taze ve ateşli istidadı ile arkadaşlarının aksayan taraflarını unutturmayı başardılar, temsili de kurtarmış oldular.

"Kral Lear**in yeni temsilini! bugün Devlet Tiyatrosunun ssnat çalışmalarını yürütmekte olan genç sanatçı kuşağının, gene de bir başarısı sayıyoruz. Shakespeare'in en güç eserlerinden birini sahneye koydular ve oynadılar. Bu sahneye koyuş ve oynayışta bir üslûp bütünlüğü henüz kendini kuvvetle' düyuramamışsa Dûnu iki karpuzun -reji ile baş rolün- bir koltuğa sıkıştırılmış olmasında aramak ve bu tecrübeyi de daima hatırlamak yerinde olur.

Tiyatromuzun Meseleleri:

Fikre Susamışlardı

Refik ERDURAN

Yurdumuzun tiyatro çevrelerindeki müthiş fikir merakının, bu yolda batı memleketlerini fersah fersah geride bıraktığımızın farkında mısınız? Ben farkında değildim de geçenlerde Denizlide karşılaşılan bir olay gözümü açtı, göğsümü kabarttı. Anlatayım da siz de sevinin.

Efendim, Denizliye bir operet trupu gelmiş. Temsil verilirken seyircilerin arasından bir dişçi kalkıp itiraz etmiş; "Fikir isteriz, fikir!" diye bağırmış. Sahnedeki baş artist buna fena halde sinirlenmiş; "Bana bale, ben yirmi yıllık fikir aktörüyüm!" karşılığını vermiş ve temsil sürekli yuha seslerinin yarattığı elektrikli hava içinde başarıyla devam etmiş!

Düşünüyorum da, operet oyuncularının bile fikir aktörü oldukları bir memleketin tiyatrosunun kısa zamanda yalnız fikir yazarlarına, fikir rejisörlerine filân değil, fikir dekorcularına, fikir kostümcülerine, fikir elektrikçilerine ve hattâ fikir perdecilerine bile kavuşmasını beklemek aşırt iyimserlik sayılmaz. Bir de batının yürekler acısı geriliğini düşünün! Orada tiyatro nazariyecilerinin ve tenkidçilerinin en büyükleri dünya sahnelerinin Ibsen'le başlayan "tez" merakı yüzünden çıkmaza girdiğini, bu çeşit fikir yazarlığının edebiyattan ziyade gazeteciliğe yakın olduğunun o tezlerin beş on senede eskiyip can sıkıcı yaveler haline gelmesiyle meydana çıkmış bulunduğuna, tiyatronun didaktik havadan sıyrılıp yine Shakespeare'in "bir tema üstünde orkestrasyon" usulüne dönmesi gerektiğini yazarlar. Orada üniversitelerin tiyatro kurslarında piyeslerin fikir değil, hayata karşı belirli bir tavır aksettirmesi lâzım geldiğini öğretirler. Orada Arthur Miller gibi en ciddî eserleri verenler bile bir fikrin izahının herşeyden önce heyecansız bir havaya ihtiyaç gösterdiğini, insanları kütle halinde heyecanlandırmağı gaye edinen tiyatronun ise bu iş için en elverişsiz vasıta olduğunu, ancak tiyatroya anlamıyanların piyeslerde fikir hafriyatına girişeceklerini yazar. Ve yine meselâ Arthur Miller-in piyeslerinin oynandığı New York şehrinde bu çeşit geri kafalılık maalesef pek yaygın olduğundan oranın tiyatro seyircileri "tiyatrodan anlamayan çoğunluk" ve "tiyatrodan anlayan azınlık" diye ikiye ayrılmazlar. Orada sahne eserlerinin başarı ölçüsü halkın tutumudur: uzun zaman afişte kalabilen piyeslere "hit" -yani başarılı eser-, kalamayanlara da "flop" -yani fiyasko- denir.

Bizim tenkidçilerden bazıları da batı ile aramızdaki bu seviye farkım bildiklerinden yabancıların piyesleriyle kendi piyeslerimizi ele alırken ayrı ölçüler kullanmağı ihmal etmiyorlar; gerek resmî, gerek hususi tiyatrolarımızda oynanan karı - koca . âşık maskaralıkları üstünde kurulmuş Fransız komedilerinin karşısında kapitülâsyonlar devrinin Osmanlı memurlarına taş çıkartacak bir misafirperverlik gösterdikten sonra yerli piyeslerin önüne "Hani bunun fikri?" diye bütün heybetleriyle dikiliyorlar. Tabii herkesten kendi beyin hacmi nisbetinde iri fikir beklenebileceğinden bu davranışın Türk oyun yazarlarının kafataslarına en büyük bir iltifat teşkil ettiği meydandadır. Hele kendileri de yazar olan tenkidçilerimiz ilk meslekleri için zor ölçüler kabullenmek pahasına bu davranışa katılınca durum büsbütün göğüs kabartıcı oluyor.

Şimdi, böyle geniş ve ısrarlı bir talep karşısında bütün yazarlarımıza düşen vazife herşeyden önce tiyatrodan anlayan azınlığın gözüne girmek için eserlerini bir yandan kurşun ağırlığından felsefi tahlillerle doldururken bir yandan da -bilhassa komedilerinde- kimsenin gözünün yaşma bakmadan sosyal meselelerimizi büyük bir ataklıkla ele alıp hicvedilecek tipler veya zümreleri yerden yere vurmaktır. Tabii, her yapılmağa değer işte olduğu gibi, bu yolda bazı engellerle karşılaşacaklardır. İkisini sayalım:

1. Ciddî eserleri oynanmayacaktır -nitekim bir telif eserin yaza-' rina "İstese edebiyat tarihine geçebilecek bu genç neden ciddî şeyler yazmıyor?" diye iltifat eden bir değerli profesörümüz aynı yazarın gayet ciddî bir piyesini oynatmayan edebî kurulun en hatırı saydır üyesidir!-

2. Yerden yere vurmak değil ya, parmağının ucayla dokunmağa kalktığı tip veya zümreler derhal kendisini pestile çevirmek isteyeceklerdir -ilk şartının hazımlılık olduğu bir mesleğe mensup bazı avukatiarın geçenlerde çıkardıkları mesele de buna yeter delildir herhalde-.

Ama böyle bahaneleri ileri sürerek vazifeden kaçmak isteyecek oyun yazarlarımız olursa o bedbahtlara da şunları hatırlatırız:

1. Piyesleriniz oynanmasa da olur. Patlamıyorsunuz ya!
2. Heryerde piyes yazılabilir: hapishanede bile.

M U S İ K İ

Bale

San Francisco Balesi

Geçen hafta. Çarşambadan başlıyarak haftanın sonuna kadar, Devlet Operası salonunun bütün geceleri San Francisco Balesinin temsillerine tahsis edilmiş, opera temsilleri kaldırılmış, opera orkestrası Ziyaretçi topluluğun, emrine verilmişti. Ankara seyircileri, iki yıl önce memleketimize gelen American Ballet Theatre'dan beri. ilk defa olarak, tamamı oynanan birçok bale eserinin yer aldığı programlarıyla, dekorlarıyla, kostümleriyle, ışıklarıyla, orkestrasıyla, dört başı mamur bale temsilleri seyretmiş oluyorlardı. Ballet Theatre'dan beri, Fransız, İngiliz, Bulgar, ya da Rus, birkaç bale sanatçısı, veya bale takımı memleketimizi ziyaret etmişti. Fakat bunların hepsinin temsillerinde, eksiksiz bir bale temsilinin yukarda sayılan unsurlarından en azından biri; bazan da daha çoğu eksikti. -

San Francisco Balesi 1933 yılında kurulmuştur. Birleşik Amerikanın en eski bale takımı diye tanınır. Amerikanın ileri gelen bale takımlarından diğer ikisinin, New York City Ballet ile Ballet Theatre'ın temsillerini görmüş olanlar, San Francisco takımının, onlardan sonra, sırada üçüncü geldiğini kabul ederler. SF takımının birinci sınıf bir topluluk olmamasına iki sebep gösterilebilir. Biri solo dansçıları arasında büyük teknikçilerin de, büyük sanatçıların da bulunmaması ve diğer üyelerin "ensemble" icralarında yüzde yüz bir kesinliğe henüz ulaşamamış olmaları. İkincisi de kumpanya repertuarının çoğunlukla, fazla önemli bir koregraf olmıyan Lew Christensen'in eserlerinden meydana gelmesi. Oysa birçok bale meraklısının, dünyanın en iyi bale takımı olarak gördüğü New York City Ballet'ye bu seviyesini herşeyden önce günümüzün en büyük koregrafı sayılabilecek George Balanchine'in eserleri ve sanat idareciliği kazandırmıştır. New York City Ballet'nin olsun, Ballet Theatre'ın olsun repertuarındaki diğer eserlerin sahipleri arasında, Christensen'den çok daha muteber imzalara -Jerome Robbins, William Dollar, Eugene Loring, Agnes de Mille, Anthony Tudor gibi imzalara- rastlanması ilk bakışta bu iki kumpanyanın San Francisco takımından daha önemli olduğunu belirtmektedir.

Takımın Ankara temsillerinin programlarında da çoğunluk Christensen'in eserlerindeydi. Bununla beraber, SF balesinin, New York City. Ballet ile giriştiği eser ve dansçı değiş tokuşunun bir neticesi olarak George Balanchine'in iki eseri programlarda yer almıştı. Böylece Türk seyircileri bu büyük koregrafin üslûbu, şahsiyeti hakkinda bir fikir edinme fırsatını bulmuş olyorlardı.

Bale ve musiki

Bale ile musiki arasında büyük yakınlıklar vardır. Musikide yaratıcı, bestecidir; balede ise, dansçı değil, koregraf. Bestecinin malzemesi seslerdir; köregrafın ise. insan vücudunun hareketleri. Her iki sanatta da yaratıcının duygu ve düşünce mahsulleri, canlanabilmek, gerçekleşebilmek için, bir arasıya muhtaçtır: musikide çalgıcı veya şarkıcı, balede dansçı. Her iki sanatta da eser, icra edilebilmek için, kâğıt üzerine kaydedilir. Fakat, kâğıt üzerindeki nota, musiki olmadığı gibi, kâğıt üzerine kaydedilmiş dans hareketleri de bale değildir. Bu kayıtların bale -ve musiki, haline gelmesi için icra. edilmesi gerekir. Her iki sanat da soyut -abstrait- olabilecekleri gibi. bir konuyu, bir hikâyeyi anlatabilirler. Musikide senfonik şiirler, operalar, kantatalar, oratoryolar bu sonuncu duruma 'örnektir. Balede ise koregraflar konu anlatma yoluna daha çok başvururlar. San Francisco Balesinin idarecisi ve koregrafı Lew Christensen'in eserlerinin çoğunluğu bu yoldadır ve zaten bu koregraf başarısını bu yolda daha iyi göstermektedir.

Louise Lawler

Parlak bir istikbal

George Balanchine'in ilk bakışta dikkat çeken üslûp özelliğiyse, eserlerinin bir hikâye anlatmaması, bu güçlü bale yaratıcısının insan vücudunun hareketlerinden faydalanarak soyut bir "kompozisyon" meydana getirmesidir. O kadar ki Balanchine koregrafilerinde insan, duygularından, heyecanlarından, varlığından sıyırtılmış olarak, sadece hareket eden bir cisim olarak ele alınmıştır; Balanchine'in koreğrafilerinin musikideki en uygun karşılığı, Mozartın eserleridir. Balanchine, eserlerini hazırlarken, balenin bir karma sanat olduğunu hesaba katar ve karmayı meydana getiren diğer unsurları '-musikiyi; ışığı, dekoru- üslûp bütünlüğünü sağlıyacak şekilde seçer. Üslûbunun yalınlığına; soyutluğuna uygun düşecek şekilde, süslü dekorlardan kaçınır; bazan hiç dekor kullanmaz: ışıkla dekor intibaı sağlar. Sahnesinde üç renkten faciasına başvurmaz ve çoğunlukla siyah - mavi uyuşmasından faydalanır. Türk seyircilerine sunulan iki eseri, "Serenade" -1934- ve "Concerto Barocco" -1941- bir "Four Temperaments" ya da bir "Agon" kadar değilse bile, Balanchine -hakkında doğru bir fikir vermektedir. "Serenade" için , Caykovskinin do majör yaylı çalgılar Serenade'ı mûsiki olarak kullanılmıştır; bu musiki,. Caykovskinin en soyut eserleri arasında yer almakla beraber bir klâsik bestecinin, meselâ Mozartın seçilmesinin daha uygun olacağı düşünülebilir. Bundan başka eserin -yani Balanchine'in eserinin- son bölümünde soyutluktan: biraz ayrılıp konu anlatımı eğilimi göstermesi, eserin bütünlüğüne aykırı düşmesi bakımından, izaha muhtaç görünmektedir. Bach'ın re minör iki keman konsertosunun kullanıldığı "Concerto Barocco" her balkımdan daha insicamlı bir eserdir. Bu eserin- temsil edilmesi aynı zamanda, ünlü dekoratör Eugene Berman'in hasırladığı bir sahneyle karşı karşıya çelmemiz bakımından da ilgi çekiciydi.

Christensen'in durumu

Lew Christensen ise daha çok bir hikâye anlatıcısıdır. Benjamin Britten'in musikisinin kullanıldığı "Jinx" de. bir sirk kumpanyasının üstüne çöken uğursuzluk, Virgil Thomson'un musikisi üzerine hazırlanan "Filling Station" da bir bensin istasyonunda gecenin birinde olup bitenler anlatılmaktadır. Christensen'in, bale sanatının geçmişini ve geleneklerini çok yakından tanıdığı. gelişmiş bir meslek tecrübesi olduğu, "tiyatro duygusu" denen şeye sahip bulunduğu, seyirciye tesir edecek teferruatı çok iyi bildiği inkâr edilemez.

Fakat Lew • Christensen, adı gecen iki eserde olsun. San Francisco Balesinin repertuarının büyük bir kısmını meydana getiren ve birçoğu Türkiyede temsil edilen diğer eserlerinde olsun, sağlam yapılı kompozisyonlar meydana getiren bir koregraf olmadığını Ortaya koymaktadır. Buluşları çok kete alelade ve zorakidir; halkın nabzına göre şerbet verme temayülünde yer yer aşırılığa kaçmaktadır; üslûbu yekpa-

relikten uzaktır ve bir üslûplar potpurisi halindedir; hareketleri, mantıklı, görevli ve tamamlanmış hareket cümleleri, halinde birbirine bağlanmamaktadir. Bu tecrübeli sahne adamının henüz belirli bir istikameti, belirli bir davranışı yoktur. Christensen'in zaafları, hele "Sinfoniâ" gibi soyut bir balede, Balanchine gibi, bir koregrafla -yolların birleşmiş olması dolayısiyle- kıyaslama kaçınılmazlığı gerekince daha da göze çarpıcı olmaktadır. Lew Chiristensen en çok, "Caprice" gibi, "Con Amore" gibi, "Nutcracker Suite" gibi göz boyamanın ve eğlendirmenin daha soy?lu kaygılara üstün tutulduğu balelerde hoşa gitmektedir.

Dansçılar ve orkestra

Her ne kadar San Francisco Balesi. Amerikanın olsun, dünyanın bu sanatta yükselmiş diğer memleketlerinin olsun ileri gelen bale kumpanyalarının yıldızları ayarında dansçılara sahip değilse de, Sally Bailey, Jocelyn Volilmar, Leon Danielian, Royes Fernandez gibi solistler, küçümsenecek dansçılar değildir. Bunlardan başka, "Filling Station" da sarhoş parti kızı rolünde unutulmiyacak bir başarı gösteren, daha sonraki oyunlarda -bilhassa "Jinx" ve "Con Amore" de ilk müsbet intibaı doğrulıyan Louise Lavler'in lâstik güzelliği teknik sağlamlığıyla birleştiren dansıyla, istikbal için çok şey vaadettiği söylenebilir.

Topluluğun en çok alkışlanan üyesii orkestra şefi Ottavio de Rosa olmuştur. Eğitimini Juilliard konservatuarında ve Columbia Üniversitesi musiki bölümünde yapmış olan bu usta şef, başta benjamin Britten'in "Frank Bridge'in bir Temi Üzerine Varyasyonlar" ı ve Virgil Thomson'un "Filling Station" u gibi güç modern partisyonlar olmak üzere bütün eserlerde. Devlet Opera Orkestrasından parlak neticeler elde etmiş, Devlet Operasının genç orkestrası da bu vesileyle, bugün Türkiyenin en iyi orkestrası olduğunu ispat etmiştir.

Festivaller

Lawrence ve Koptagel

Ankara Müzik Festivalinin ikinci orkestra konseri de, birincisi gibi, festivalin mahiyetini aksettiren hiçbir özelliği olmıyan bir programla sunuldu. Liszt'in "Faust Senfonisi" gibi dünyanın her yerinde çok seyrek çalman bir eserin programda yer alması gerçi bir yenilikti. Fakat, her programında, eski veya yeni, bir önem ve değer taşıyan, hem de alışılmış programların dışında kalan bir veya birkaç eser sunmayı gaye edinmiş festival komitesi. Liszt'in "Faust Senfonisi" nde bu gayeye şu sebeple ulaşmış olamıyordu: eserin önemsizliği ve değersizliği. Bir saat kadar süren bu uzun eser, adının taşıdığı iddiaya rağmen, bir senfoni değil. üç tane senfonik şiirden meydana gelmiş bir "şey" dir. Liszt'in orkestra vasatında, piyanodaki tesiri- elde edememesi, orkestralama beceriksizliğinden değil, büyük biçimler içinde çalıştığı zaman seçtiği tematik malzemenin kalitesizliğinin ve kurduğu yapının sakatlığının azmanlaşmış olarak belirmesindendir. Aynı programdaki Schumann konsertosu. çok daha beceriksizce orkestralanmış olduğu halde, gerek maddesindeki hareket, gerekse muhtevasındaki manalar sayesinde orkestrasındaki aksaklıkları gizliyebilmektedir. Robert Lawrence idaresindeki Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının -solo çalgılarda rastlanan entonasyon hataları dışında- başarılı bir icra çıkarması ve -Opera Müdürü Necil Kâzım Akses opera korosunu lütfetmediği için konsere katılan Gazi Eğitim Korosunun, tenor Cemil Sökmenle birlikte, bekleneni vermesi, bu esere sarfedilen emeklere yazık olmadı demek değildir.

Konserin solisti Yüksel Koptagel, Schumann'ın piyano konsertosunu sert. duygusuz, bir konser piyanistinden beklenmiyecek derecede falsolu bir çalışla dinletti. Bu genç hanım her ne kadar henüz ufacık bir istidat bile göstermiyorsa da, buna rağmen konserciliğe devam etmek niyetindeyse, en geniş anlamında tekniğini, dinleyicilerini hiç olmazsa rahatsız etmiyecek kadar ilerlemenin çarelerini araştırsa iyi olur!

Basılı programdaki İlhan Usmanbaş Senfonisi, prova azlığı yüzünden bir sonraki konsere bırakılmıştı. Yerini alan Ravel "Ma Mere l'Oye" yer yer ruhsuz, renksiz ve nüktesiz. fakat genel olarak şef Lawrence'ın Fransız musikisine olan temayülünü aksettiren bir icraya kavuştu.

Behrend ve Helikon

Festival programına sonradan giren bir konser programının seçkinliği ve katılan musikişinasların seviyeli icrasıyla, festival olaylarının sn önemlilerinden biri oluverdi. Cumartesi gecesi Sanatseverler Kulübünde verilen oda musikisi konserinde Alman gitarcı Siegfried Behrend, klâsik ve klâsik öncesi musikiyi kendi düzenlemeleri halinde. Helikon Kuarteti üyeleriyle birlikte sundu, Haydın'm aslı lavta ve üç yaylı çalgı için kuarteti ile Vivaldi'nin aynı çalgı ve yaylılar için konsertosu, gitar ve yaylı sazlar arasında uygun bir ses muvazenesiyle çalındı. Bach'ın lavta ve keman için iki eserinin bölümlerini seçip birleştirerek Behrend'in meydana getirdiği gitar ve keman için konsertoda kemancı Ulvi Yücelen ve Alman arkadaşı, musiki yapma sevinciyle taşan bir icra çıkardılar. Mozart çağdaşı Carulli'nin gitar konsertosunda Helikon kuarteti, solo çalgıyı asla örtmeden, bir büyük yaylı saz orkestrası gibi tınlıyordu. Behrend'in olsun, bugüne kadarki icralarının belki en başarılısını çıkaran Helikon kuartetinin olsun çalışlarındaki amatörce davranışla birleşmiş profesyonel kalite, konser salonlarımızda pek sık rastlanmıyan seviyedeydi.

Programda Kemal İlericinin yaylı kuartet için "Bizden Birkaç Renk" adlı dört bölümlü süitinin ilk çalınışı da yer almıştı. Eser, halka ait ham malzemeyi, sadece üstünkörü boyayarak kullanmayı milli sanat musikisi yapmak sanan anlayışın örneğiydi.

Bando

Türkiyenin, mükemmel diye vasıflandırılmağa lâyık bir icra kesinliğine ve beraberliğine ulaşmış tek musiki topluluğu. Albay İhsan Künçerin Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası, cumartesi günü öğleden sonra üniversite salonunda festivalin altıncı konserini verdi. Bando için düzenlenmiş senfonik eserlerden meydana gelen programda Rimski Korsakofun "Noel Gecesi" operasından Polonaise, Haydn Wood'un "Kral Orry" Rapsodisi, Grieg'in "Sigurd Jorsalfar" süiti, Musorgski'nin "Marcia alla Turca", Borodin'in "Prens Igor" bale musikisi ve Ulvi Cemal Erkinin "Köçekçe" si vardı.

Falsosuz, pırıl pırıl korno ve trompetler; 'korkmadan çalan vurma çalgı bölümü üyeleri; şaşmaz bir disiplinle, tertemiz seslerle partilerini okuyan klarinet. flüt, obua ve saksofonlar... Bu seviyeli topluluğun gelecek festivale, bando için yazılmış daha önemli eserleri de -meselâ Hindemith'in Si bemol Senfonisini.

Schönberg'in Op. 43/a Tem ve Varyasyonlarını- programına alarak katılması temenni olunur.,

Orff Çalgıları

Muzaffer Arkanın üç yıldan beri Türk Eğitim Derneği Ankara Kolejinde uyguladığı musiki eğitim sisteminin örnekleri, festivalin sekizinci konseri olarak Pazar günü öğleden sonra. Üniversite salonunda dinleyicilere sunuldu. Sistemin kurucusu, musikisini Ankaralıların geçen haftaya kadar Devlet Operasın-, da oynanan ."Die Kluge" Akıllı Kızoperasıyla tanıdıkları Alman bestecisi Carl Orff'tur. Orff, musikinin ana unsuru olarak ritmi ele almakta, çocuklarda herşeyden önce ritm duygusunu geliştirmeyi gözetmektedir. Bunun için de vurma çalgıları, -bilhassa ksilofon, glockenspiel v.s. gibi melodik vurma çalgıları- eğitim aracı olarak kullanmaktadır.

Muzaffer Arkanın öğrencilerinin adı gecen melodik vurma çalgıları olsun, belirli notaları olmıyan diğer vurma çalgıları olsun kolaylıkla Öğrenmiş oldukları, hem çalışlarının ve koro halinde söyleyişlerinin, hem de sadece el çırpma ve ayak vurmalarının gösterdiği gibi, ritmik duygulan gerçekten gelişmiye başlamıştır. Tek bir okulumuzda bile olsa, sağlam bir musiki eğitimisin uygulandığım görmek yeni bir mandolin birliğiyle daha karşılaşmamış olmak gerçi memnuniyet veriyor. Fakat bu sistemin diğer okullarımıza da yayılması için daha ne kadar bekleneceğini Millî Eğitim Bakanlığından ısrarla sormanın da. Cumartesi günkü konserin ispatladıklarından sonra, kaçınılmaz bir vazife haline geldiği anlaşılıyor.

S İ N E M A

Stanley Kubrick "Zafer Yolları" nı çevirirken

Umulmadık taş, baş yardı

A.B.D.

Oscarlar ve sahipleri

27 Mart 1957 gecesi. 29 uncu Oscar'lar dağıtılırken Deborah Kerr, "The Brave One . Cesur boğa" nın senaryocusu Robert Rich'i mükâfatını almak üzere sahneye çağırdı, fakat salonda kimse yerinden kalkıp sahneye gelmedi. Herkes şaşkın ve meraklı beklerken, Robert Rich'in hasta karısının yanında bulunduğu ve gelemiyeceği haberi ortaya atıldı. Bunun üzerine Oscar heykelciği, Senaryocular Birliği Başkanı Jesse Lasky Jr.'a emanet edildi. Fakat asıl şaşkınlık ondan sonraki günlerde başladı; zira ne Senaryocular Birliğinde ne de Hollyvvood'ta Robert Rich adında bir yazarı' kimse tanımıyordu. "Cesur boğa"nın prodüktörleri de bu hususta gayet ketum davranıyorlardı. Sonunda Robert Rich'in, Hollywood'un "kara liste" sine geçmiş bir yazarın takma adı olduğuna karar verildi, ve Oscar rafa kaldırıldı.

Robert Rich olayının akisleri devam edip giderken. Hollywood'un tanınmış senaryocularından Michael Wilson'un, "Allied Artists" şirketi aleyhine dâva açtığı işitildi. Sebep: Şirket, "kara liste" de bulunduğu için, Wilson'un adını "Friendly Persuation - Dostça kandırış" filminden çıkarmıştı. Halbuki 1957 Venedik Festivalinde büyük mükâfat kazanan bu filmin senaryosu ayrıca Oscar'a da namzet gösterilmişti. Adı hem-filmden hem de namzet listesinden silinen Wilson hakkını aramak için harekete geçiyordu.

1958 Martında en iyi film. en iyi rejisör ve en iyi erkek oyuncu* Oscar'larını kazanan İngiliz - Amerikan yapısı "The Bridge on th'e River Kwai - Kwai köprüsü" aynı zamanda senaryo Oscar'ını da almıştı. Filmin başındaki yazılara bakılırsa, senaryo, aynı addaki romanı yazan Piferre Boulle'un elinden çıkmıştı, nitekim senaryo Oscar'ı ona verilmişti. Ama İngiliz basını Boulle'un sadece romanın yazarı olluğunu, senaryonun ise yine "kara liste" deki yazarlardan. Carl Foreman tarafından hazırlandığını ileri sürmüşlerdi. Böylelikle. Oscarlann zaten zahiri olan ciddiyeti son birkaç yıl içinde adamakıllı bozulmuş ve iş çığırından çıkmıştı, üstelik sonu geleceğe de benzemiyordu.

"Kara liste'* siyaseti

Bütün bunların sebebi Hollywood'un savaştan sonraki yıllarda takibettiği kara liste siyaseti idi. Kara liste, 1947 de Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Komitesinin Hollywood'u komünistlerden temizleme hareketi sırasında ortaya çıkmıştı. Komünist olduğu bilinen veya komünistliğinden şüphe edilen yahut da komünistlere sempati gösterdikleri zannedilenler, endüstrinin kapılarım yüzlerine kapayan 'kara' veya "gri" listelere geçiriliyordu. Ama bunlar arasındaki- hakikî komünistler yanında meselâ Rossevelt'in "New Deal" siyasetini desteklemiş olanlar, ispanya iç savaşında cumhuriyetçilere para yardımında bulunanlar, İkinci Dünya Savaşı sırasında "ikinci cephe"nin açılmasını istiyenler veya Hollyvvood'ta. sendikalar kurulmasına ön ayak olanlar da vardı, Bunlar, 1947 yılında Amer

rikayı saran "kızıl tehlikesi" korkusu içinde gelişigüzel bir şekilde damgalanmışlardı. Sayıları ilk devrede 214 e, 1951 den sonra MacCarthysm'in ortaya çıkışıyla şiddetlenen yeni devrede 324 e varan bu sinemacıların yarıya yakım senaryoculardan meydana gelmekteydi. Ama bu durum Hollywood'ta büyük bir buhrana yol açmıştı. Bilhassa savaştan sonra sik sık sözü edilen "konu buhranı" bu kara liste siyasetinden ileri geliyordu. Bunu anlıyan ve MacCarthysm'in eski şiddetini kaybetmesinden cesaretlenen prodüktörler yavaş yavaş el altından bu yazarlara senaryolar ısmarlamağa başlamışlar ve bunları takma adlar altında kullanmışlardı. Son birkaç yılın senaryo Oscar'larında rastlanan acayiptik bundan ileri geliyordu. Zira, Oscar nizamnamesine göre adı "kara liste" de bulunan sinemacılar Oscar alamazdı, öte yandan meselâ 1958 yılında Hollyvvood'ta çevrilen senaryoların % 15 i bunlar tarafından hazırlanmıştı ve ekseriya en iyi' senaryoları bunlar yazıyor* lardı.

"Kara liste" nin iflâsı

Oscar'ları dağıtan "Academy of Motion Picture Arts and, Science" geçen ayın ortasında toplanarak bu meseleyi ele aldı. Birkaç haftaya kadar yeni Oscar namzetleri ilân edilecekti, ya aynı gülünç durumlar bu yıl da tekrarlanırsa? Nitekim böyle bir ihtimal belirmişti: "The Defiant Ones - Serkeşler" filminin senaryo Oscar'ına namzet gösterilmeği hemen hemen kesinleşmişti. Halbuki bu filmin senaryosu Nathan E. Douglas takma adını kullanan "kara liste" deki yazarlardan-Ned Young tarafından hazırlanmıştı. Diyelim ki bu yüzden "Serkeşler" Oscar namzetliğinden silinsin, ama o vakit senaryoya katılan ikinci yazar Harold Jacob Smith'in hakkı yenmiş olacaktı, zira Jacob'un adı "kara liste" de yokta. Dünya halk efkârı karşısında Oscar merasimlerinin ciddiyetini korumak istiyen Akademi üyeleri "kara liste" de yer alan sinemacıların ve filmlerin Oscar'a namzet gösterilmesini meneden maddeyi yürürlükten kaldırmaya karar verdiler. Bu kararla "kara liste" resmen ortadan kalkmış olmuyordu, zira Akademi kendi vazifesinin "sadece en başarılı çalışmayı mükâfatlandırmak olduğunu" ileri sürüyor -daha yeni anlamışlar!- "kara liste" ye uyup uymamak meselesini ise prodüktörlere bırakıyordu. Mamafih prodüktörler zaten, yukarıda da işaret edildiği gibi. "kara liste" yi Akademiden de önce bir yana itmeye başlamışlardı.

İsviçre

Sansürün cilveleri

29 yaşındaki *genç* Amerikan rejisörü Stanley Kubrick 1957 de "Paths of Glory - Zafer yolları?'nı Çevirirken, filminin Fransada oynatılması ihtimalini aklına bile getirmiyordu. Filmi çeviren şirketi de Fransız pazarım bu defalık hesaba katmamaya ikna etmişti. Zira "Zafer yolları" ilk dünya savaşında Fransız ordusunda "ibret-i âlem" için kurşuna, dizilen üç Fransız askerinin macerasını ele alıyordu. Fransız sansürünün böyle bir filmin gösterilmesine müsaade etmiyeceğini düşünen dağıtım şirketi, hattâ lâf olsun diye vize istemek için bir müracaatta bile bulunmamıştı. Kubrick, Fransa ile Belçika arasında sıkı münasebetleri gözönünde bulundurarak buradan da ümitli değildi, bununla beraber "Zafer yollan" Belçikada gösterilmiş, arada meydana çıkan •birkaç münferit hâdiseye rağmen, üstelik tenkidçiler tarafından yılın en iyi eseri olarak seçilmişti. Kubrick'in ve prodüksiyon şirketinin bekledikleri yasak, asıl hiç umnmadıkları bir yerden, şu tarafsızlığı ile ün salmış İsviçreden geldi. İsviçre Federal Konseyi, anayasaya ve yıkıcı propaganda ile ilgili bir kararnameye dayanarak "Zafer yolları" nın 1) Konfederasyona dahil hiçbir yerde gösterilmemesine, 2) Yeniden İsviçreye sokulduğu takdirde federal savcılık tarafından el konmasına, karar verdi.

Bu kararda Fransa tarafından yapılan bir tazyik kokusu sezen .İsviçre basını hükümetin bu tedbirine karşı şiddetle hücuma geçtiler. Gazeteler, hükümetin, kendisini ilgilendirmeyen bir sahaya el attığını ileri sürmektedirler. "La Suisse" gazetesi, İsviçre halkının, dayandığı esaslar açıkça belirtilmedikçe polis tedbirlerinden hoşlanmadığım yazmaktadır. Fakat, bu konuda yalnız gazetecileri değil milletvekillerini de endişeye düşüren nokta, bu kararın bir emsal teşkil etmesidir. Nitekim bu noktayı ele alan "Journal de Geneve" siyasi başyazarı Reverdin "Federal konseyin girdiği tehlikeli yol" başlığı altında şunları ileri sürmektedir:

"Bu film, Fransayı gücendirmek korkusuyla yasak edilmiştir. Halbuki, öte yandan "yabancılar lejyonu" nu metheden propaganda filmleri yahut Cezayirde silâha sarılan milliyetçileri kötüleyen aktüalite filmleri tıpkı Hindicini olayları sırasındaki gibi, perdelerimizde büyük bir misafirperverlikle karşılanmaktadır. Bu hale göre. günün birinde. Budapeşteyi gücendirir korkusuyla Macaristan hakkında veya Washington'u gücendirir korkusuyla Little Rock hakkındaki filmleri de yasak mı etmek gerekecektir? Yabancı memleket temsilcileri, şimdi verilen örneğe dayanarak teşebbüste bulundukları vakit, acaba ilgili makamlarımız bunlara ne cevap verecekler dir?"

Oya Sarı ve Metin Oktay nikâh dairesinde

Kadın da top gibi idare edilmek ister!

Futbolcular

Senenin nikâhı

Emniyet kuvvetlerinin teşkil ettiği kordon, bu kordonu yarmaya çalışan topluluk, takviye olarak çağırılan polis ekipleri, görevliler, havada ıslık çalan coplar, hülâsa her şey, geçen hafta Perşembe günü, İzmir Kültür Parkta Evlenme Dairesinde bir muhalefet kongresi yapıldığı zannını uyandırıyordu. Halbuki burada bir, nikâh merasimi icra edilecekti. Tanınmış futbolcu Galatasaraylı Metin Oktayın nikâhı. Nikâhı kıyılacak gençlerden birinin futbolcu oluşu nikah merasimini başlı başına hâdise haline getiriyor ve polisin müdahalesini icabettiriyordu. Doğrusu 5 bin kişinin takip etmek istediği bu nikâhın tek eksiği meşhur gaz bombalarının da kullanılmaması oktu.

Nikâh maçı

Nikâh töreni için Çarşamba gecesi Ïstanbuldan İzmire giden Galatasaraylı Metin, Oya Sarı ile Kültür Parka gelişinde bu derece alâka ile karşılanacağından habersizdi.

Metin, nikâhı münasebetiyle kendine göre bir program çizmişti. Hâsılatı kendisine ödenmek üzere tertiplenen Galatasaray - İzmirspor maçında iki takımda da yer alacak ve Alsancak stadından çıkıp Kültür Parktaki Evlenme Dairesine gidecekti. Şöhretli futbolcu programını maçın sonuna kadar tatbik etmekte güçlük çekmedi, önce yetişip, Galatasaraya transfer edilinceye kadar formasını taşıdığı İzmirsporda oynadı ve kaptanlık yaptı. 25 dakikalık "misafir oyuncu"luğu sırasında Galatasaray kalesine bir de güzel gol attı. Sonra sarı kırmızılı formanın yardımına koştu ve mağlûp durumda oynayan takımına' beraberlik golünü kazandırdı. Bu, millî takım santraforunun bekârlık hayatındaki son golüydü. Metinlerini görmek üzere şiddetli ayaza rağmen stada koşup, gelen İzmirli seyirciler nikâh maçından memnun görünüyorlardı.

Mahşer

Saat 16 sularında Kültür Parktaki Evlenme Dairesine girmek, bir Fenerbahçe . Galatasaray maçına girmekten daha zordu. Fuarın Alsancak tarafındaki kapısı civarında yüzlerce hususi otomobil sıra bekliyor, bir insan seli muayyen 'bir noktaya doğru akıyordu. Zamanla kalabalık daha da arttı ve polislerin yardımına ihtiyaç hâsıl oldu. Ama tedbirler fayda vermiyor, nikâh merasimi tehlikeye giriyordu.

Polislerin yardımı ile salonun arka kapısından içeri alınabilen genç çiftin parka girişi de hâdiselere yol açtı. Binlerce meraklı senenin çiftine ancak maçlarda kulağa gelen bir tempo ile sevgi gösterisinde bulunuyorlardı. Nihayet mutaddan çok geç bir vakitte sarışın ince güzelle, yağız ve yakışıklı genci nikâh memurunun önüne getirebildiler. İyi ama iş bununla bitmiyordu ki. Bu defa salonun içinde bir kargaşalık başgöstermişti. Zaman ilerliyor, davetliler kaynıyordu. Dahili hoparlörler vasıtasıyla yapılan ikazlardan sonra, polislerin de gayretiyle intizam biraz temin edilebildi. Nikâhı Merkez Memuru Süleyman Gürül kıydı ve gene çifte mesut olmalarını temenni etti. Oya Sarının şahidi İzmir Borsası Ajanlarından Haşmet Uslu, Metih Oktayın şahidi ise Galatasarayın eski kalecisi Erdoğan Atlı idi. Nikâhı masaların üzerinden takibe çalışan Galatasaraylı futbolcularla - İskoçyalı antrenör Dick'in, genç çiftle çektirir diği fotoğrafların çıkacağı şüpheli idi. Çünkü İstahbuldan hususi suretle bu hâdiseyi takip için gönderilen foto muhabirlerinin o şartlar altında objektiflerine bir şeyler sıkıştırmaları hakikaten güç bir işti

Nikâhı müteakip Oktaylar tam bir saat dışarı çıkamadılar, Polisler vasıtasiyle halkın bir kısmı dışarı çıkarılmış olmasına rağmen, salonun. içiyle dışı arasındaki karışıklık önlenemiyordu. Maamafih sükûnetin avdet ettiği bir sırada Oktaylar salondan çıkmağa muvaffak oldular. Saatlerdir dışarıda bekliyen davetli ve meraklılar ellerindeki çiçekleri gelin arabasının üzerine serptiler. 12 senede 24 bin nikah kıyan memurun eşine rastlamadığı nikâh böyle bitiyordu...

"Üç senelik hasret

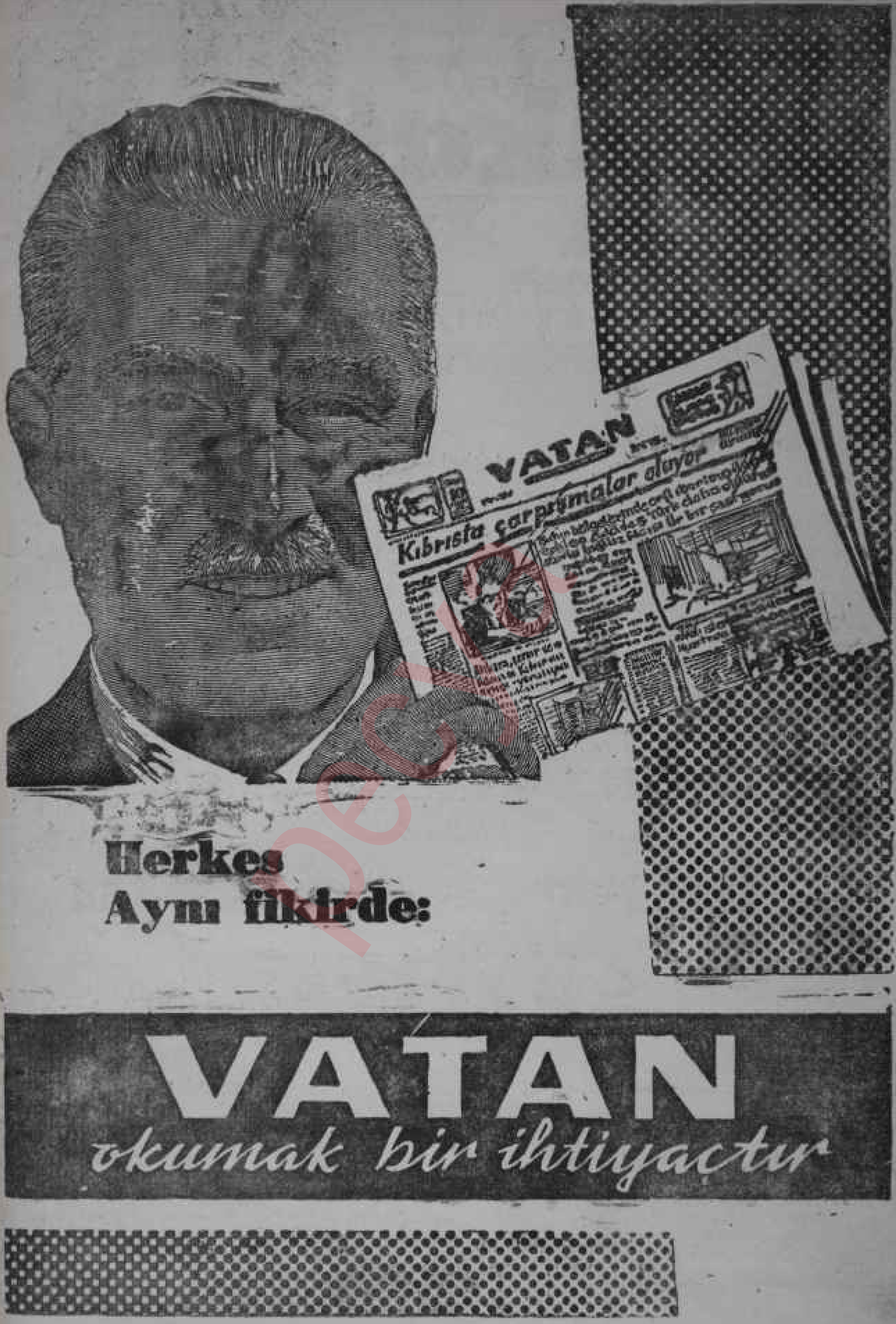
Nikâh törenine Amerikada üç ayda hazırlanmış bir gelinlikle gelen Oya Sarı -şimdi Oktaydır- 18 yaşındaydı. Metini tahminlerin aksine futbol sahasında tanımış ve onun şöhretine kapılmış değildi. Onda mert bir karakter bulunduğunu ve gol makinesi ayaklarından ziyade, bu tarafına sempati duyduğunu söylüyordu. Aydının tanınmış ailelerinden birne mensuptu.

- Metin Oktay ise 23 yaşındaydı ve İtzmirde dünyaya gelmişti. İzmirsporda futbola başlamış, 8 bin lira transfer, ücreti ile Galatasaraya girmişti. Üç sene evvel Oya ile tanışmış ve hayat arkadaşını bulduğuna inanmıştı.

Klüpler

Şampiyonluğa doğru

Geçen Çarşamba günü, birinci küme profesyonel liginin ateşli Karagümrükünü 4-1 mağlûp eden Fenerbahçeye herkes şampiyon gözüyle bakıyordu. Hakikaten sarı-lacivertliler final turundaki en çetin engeli güzel bir oyunla ve farklı bir netice ile mağlûp etmişlerdi. Simdi liderin önünde iki mania daha vardı. Ama itiraf gerekir ki bu manialar Çarşamba günü aşılan duvar kadar yüksek değildi Fenerbahçe önce Beyoğlusporla oynayacaktı. Kuvvet ölçülerine göre lig sonuncusunun liderden puan koparması güçtü. Son rakip ise Adaletti. İkinci devredeki formuna rağmen Adaletin de Fener'bahçeye bir azizlik yapması ihtimali zayıftır. Tahminler sarı-lâciverililerin; 1958-59 lig şampiyonluğunu düzgün bir averaj ve en yakın rakibi Galasarayı iki puan geçerek kazanacağı merkezindedir. Esasen Cumartesi günü Kasımpaşa maçında puan kaybetme tehlikesi atlatan Galatasaray, yediği iki golle averajla şampiyon olma ümidini kaybetmiştir.

VATAN
Kıbrısta çarpışmalar oluyor
Herkes
Aynı fikirde:
VATAN
okumak bir ihtiyaçtır